

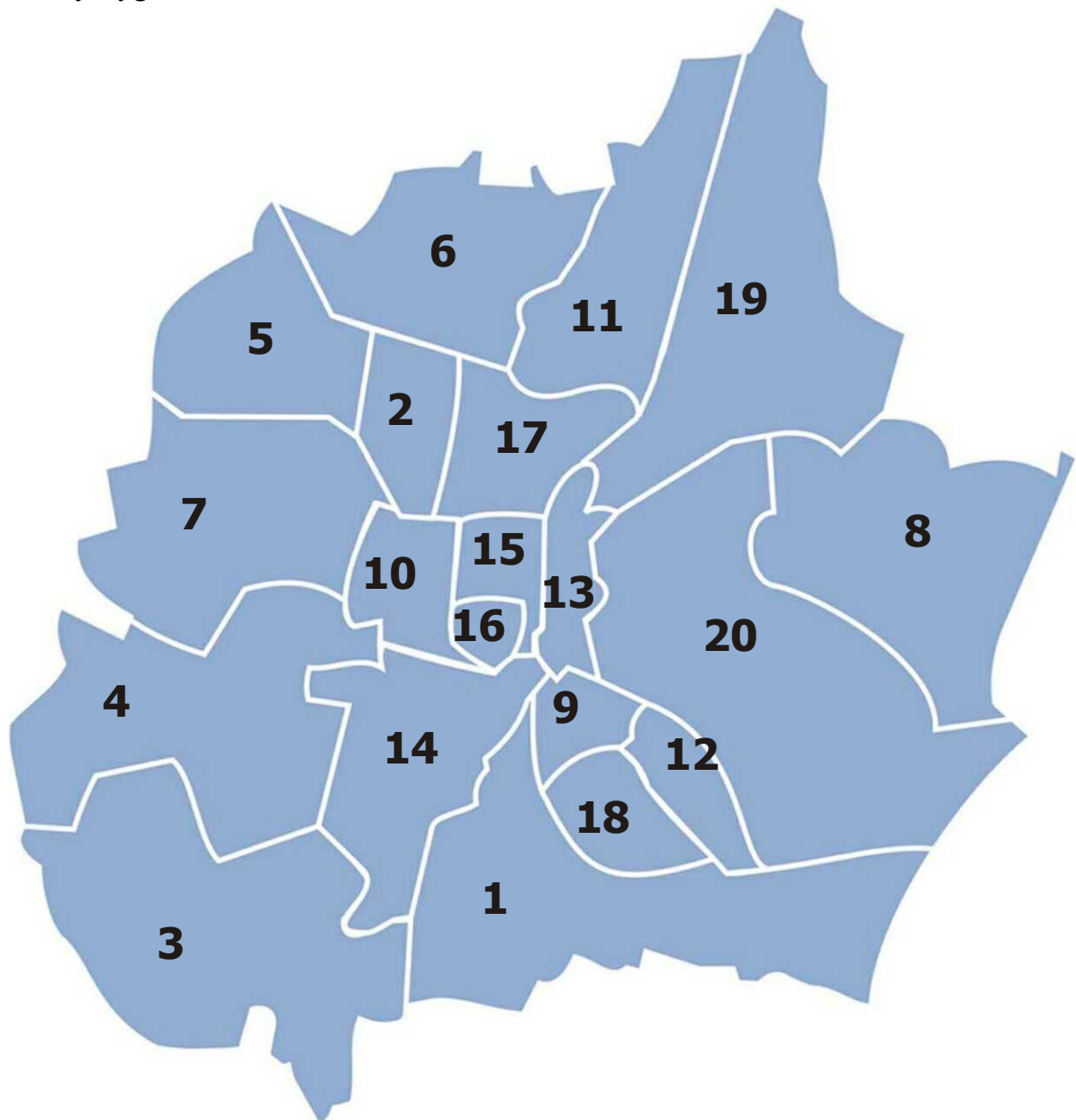
Przyroda Częstochowy

stanowiska przyrodnicze wg dzielnic

Agnieszka Błońska
Stanisław Cabała
Cezary Gębicki
Igor Jatulewicz
Barbara Majchrzak
Krzysztof Pierzgalski
Jerzy Zygmunt

Oprac: J. Zygmunt

*Fot: K. Pierzgalski
J. Zygmunt
M. Herman*

SPIS TREŚCI

1 Bleszno

1.1	Bory za Hutą	3
1.2	Dolina Brzezinki	5
1.3	Łąki Bleszeńskie	6
1.4	Łąki przy ul. Smolnej	7
1.5	Młaka w Blesznie	8
1.6	Starorzecza Warty w Bugaju	10

2 Częstochówka-Parkitka

2.1	Aleja Brzozowa	11
2.2	Park w Parkitce	11

3 Dźbów

3.1	Hałda w Kuźnicy I	12
3.2	Hałda w Kuźnicy II	13
3.3	Kompleks bagieny „Smugi”	14
3.4	Łąka koło kopalni „Franciszek”	16
3.5	Łąka w Walaszczkach	17
3.6	Łąki trzęślicowe w Dźbowie	19
3.7	Łąki storczykowe w Dźbowie	20
3.8	Młaka w Liszce	21
3.9	Glinianka w Liszce	22
3.10	Park dworski w Dźbowie	23
3.11	Starorzecza Konopki	24
3.12	Dolinka w Sabinowie	25
3.13	Torfowisko przy ul. Sokolej	26
3.14	Warpie przy Żywopłotowej	27
3.15	Warpie w Liszce	28
3.16	Zbiorniki pod hałdą kop. „Karol”	29

4 Gnaszyn-Kawodrza

4.1	Dolina Górnej Stradomki	31
4.2	Łęg w dolinie Górnej Stradomki	32
4.3	Dolina Górnej Stradomki - Bańbur ...	33
4.4	Dolina Gorzelanki	34
4.5	Łąki przy ul. Wilgowej	35
4.6	Glinianka „Bida”	36
4.7	Glinianka przy Wileńskiej	37
4.8	Okolice kopalni „Barbara”	38
4.9	Siedliska przy ul. Bagiennej	40
4.10	Słońcowa Góra	41
4.11	Źródłiska strugi z kopalni Barbara	42
4.12	Glinianki k. Kawodrzanek	43

5 Grabówka

5.1	Dolina Szarlejki	44
5.2	Las w Grabówce	46
5.3	Wzgórza Bory	47
5.4	Źródłisko w Szarlejce	48

6 Kiedrzyń

6.1	Murawy Łapajówki	49
6.2	Wzgórze Kamionka	50

7 Lisiniec

7.1	Cmentarz św. Rocha	52
7.2	Park Lisiniecki	53
7.3	Łąki w Wielkim Borze	55

8 Mirów

8.1	Brama Mirowska	57
8.2	Gąsczyk	59
8.3	Góra Kamyk	61
8.4	Góra Kokocówka	62
8.5	Góra Krzemionka	63
8.6	Góra Osona	64
8.7	Murawa w Mirowie	65
8.8	Popławski Dół	66

8.9	Suszków Dół	67
8.10	Skarpa w Mirowie	68
8.11	Starorzecze pod Gąszczykiem	69

9 Ostatni Grosz

9.1	Dolina Dolnej Stradomki	70
-----	-------------------------------	----

10 Podjasnogórska

10.1	Glinianka w Stradomce	72
10.2	Park klasztorny na Jasnej Górze	73
10.3	Park koło Domu Rekolekcyjnego	74
10.4	Park 3 Maja i Staszica	75
10.5	Glinianka przy ul. Główniej	76

11 Pólnoc

11.1	Las Aniołowski	78
11.2	Park przy ul. Fieldorfa-Nila	79
11.3	Park 1000-lecia	80
11.4	Promenada im. Cz. Niemena	81
11.5	Zagajnik przy ul. Klonowicza	82

12 Raków

12.1	Glinianka Michalina	83
12.2	Park Hantkego	84

13 Stare Miasto

13.1	Park Piastów	85
------	--------------------	----

14 Stradom

14.1	Park przy ul. Zbyszka	87
14.2	Dolina Konopki k. ul. Dojazdowej	88
14.3	Glinianka przy ul. Zaciszańskej	89
14.4	Łęg przy ul. Żyznej	90
14.5	Zbiorniki przy ul. Żyznej	91

15 Śródmieście

15.1	Aleja N.M.P.	92
------	--------------------	----

16 Trzech Wieszców

16.1	Skwer Sokołów	93
------	---------------------	----

17 Tysiąclecie

17.1	Cmentarz Kule	94
------	---------------------	----

18 Wrzosowiak

19 Wyczerpy-Aniołów

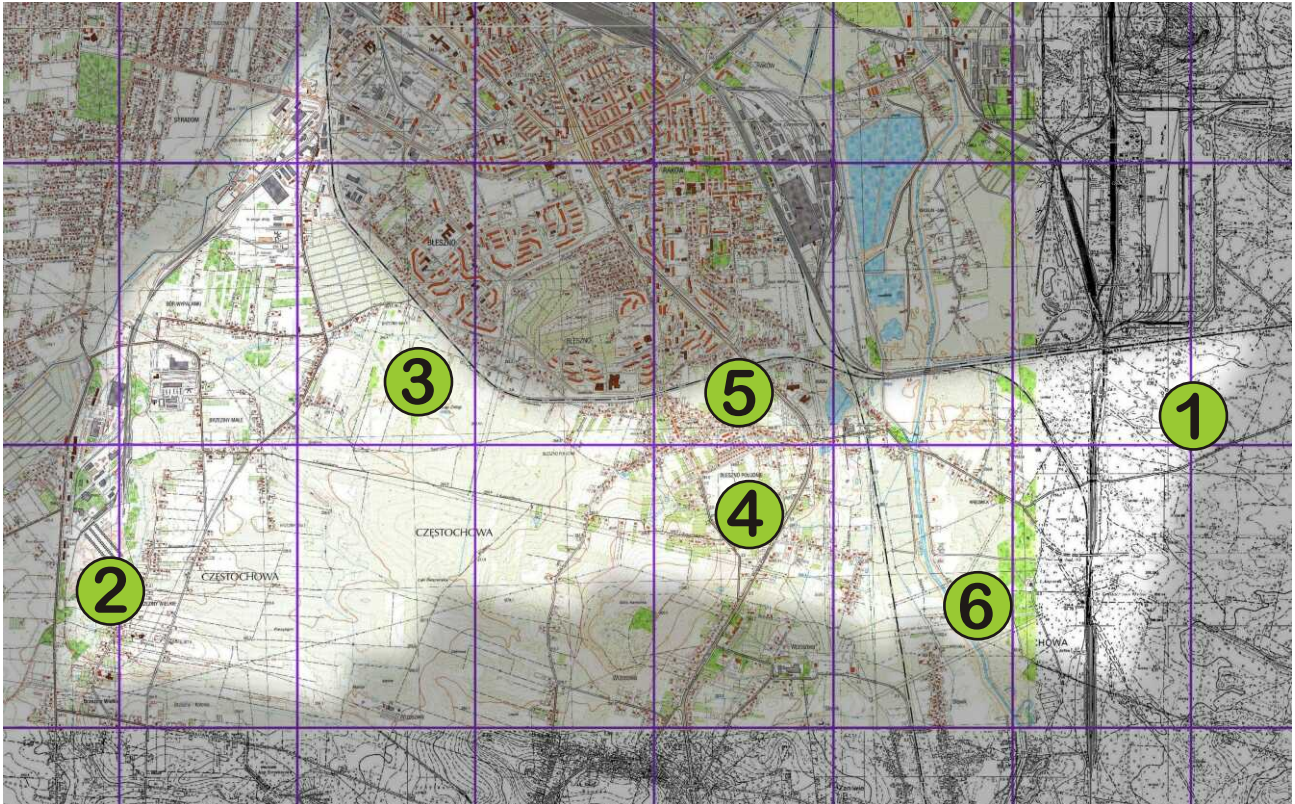
19.1	Czyżnia w Rząsawie	96
19.2	Park dworski w Rząsawie	97
19.3	Góra Kamień	98
19.4	Góra Sodek	100
19.5	Łąki w Wyczerpach	101
19.6	Łęg i starorzecze w Wyczerpach	102
19.7	Łęg przy Tesco	104

20 Zawodzie-Dąbie

20.1	Park Gabriela Narutowicza	106
20.2	Cmentarz Żydowski	107
20.3	Góra Modosowa	108
20.4	Góra Prędziszów	109
20.5	Kamieniołomy Złotej Góry	111
20.6	Łąki przed Hutą	112
20.7	Łęgi Warty przy Hucie	113
20.8	Starorzecze Kucelinki koło Huty	114
20.9	Zagajnik przy ul. Gołębiej	115
20.10	Zbiorniki przemysłowe Huty	116

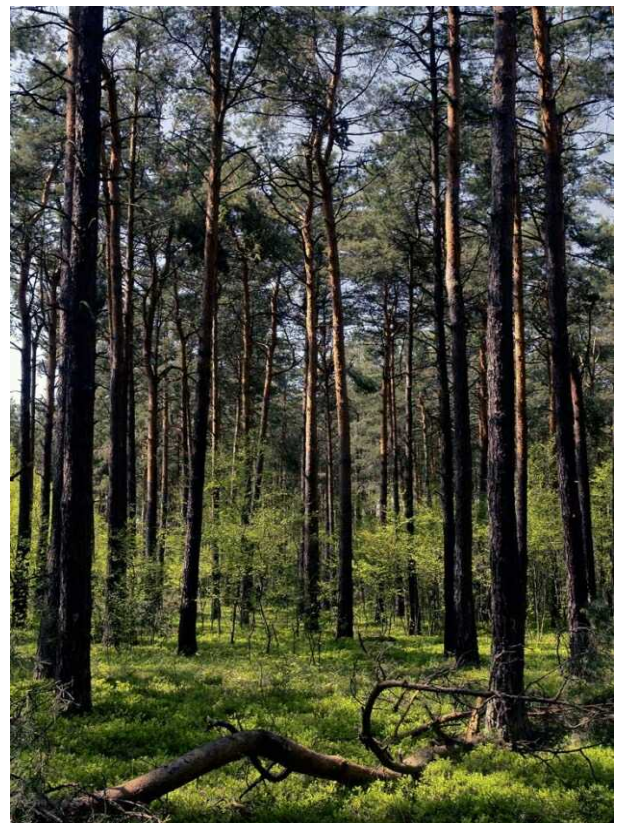
1 Bleszno (Kręciwilk, Bugaj, Brzeziny)

1. Bory za Hutą
2. Dolina Brzezinki
3. Łąki Bleszeńskie
4. Łąki przy ul. Smolnej
5. Młaka w Blesznie
6. Starorzecza Warty w Bugaju

1.1 Bory za Hutą

Bory za Hutą rozciągają się wzdłuż wschodniej granicy Częstochowy, koło Huty i dzielnicy Kręciwilk, po obu stronach u. Bugajskiej. Pod względem geograficznym są usytuowane na Wyżynie Częstochowskiej. Jest to duży kompleks leśny, ciągnący się poza granice miasta, aż do Kusiąt. Przeważają bory sosnowe świeże, zbudowane głównie sosną, z domieszką brzozy brodawkowatej. W południowo-wschodniej części Częstochowy, przy drodze prowadzącej do Olsztyna, są to dobrze wykształcone bory świeże *Leucobryo-Pinetum*, użytkowane gospodarczo. Na załączonej mapce jest pokazany tylko niewielki wycinek tych lasów. Jest to fragment boru świeżego, najlepiej w granicach miasta wykształcony, z właściwym sobie runem i strukturą. Drzewostan tworzy sosna zwyczajna, oraz brzoza brodawkowata i omszona i dąb szypułkowy. W podszyści występuje kruszyna, jarzębina i dąb, w runie - śmiełek pogięty, borówka czarna,

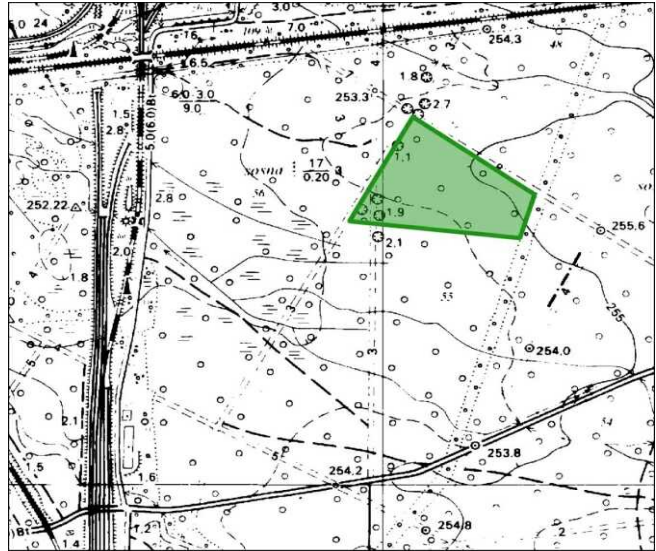

konwalijka dwulistna i siódmaczek leśny. Jako wręcz typowa, dobrze wykształcona postać tego zbiorowiska, powinien zostać zachowany, zwłaszcza że dookoła już teraz rozciągają się duże powierzchnie zrębów zupełnych a sąsiednie fragmenty borów są w dużym stopniu zdegenerowane (Niestety! ten fragment borów został wykarczowany).

Na wyróżnienie zasługuje stosunkowo duży fragment borów świeżych, rosnący w południowej części kompleksu, blisko ul. Bugajskiej i drogi wewnętrznej huty. Jest to zespół *Leucobryo-Pinetum*, dobrze wykształcony, o właściwej strukturze i składzie gatunkowym. Na uwagę zasługuje obecność gruszczyka jednokwiatowego i wężymorda niskiego. W borach, poza opisywanym stanowiskiem, występują z rzadka także gatunki roślin chronionych: kruszczyk rdzawo-czerwony, kruszczyk szerokolistny oraz pomocnik baldaszkowy (fot. obok). Do osobliwości mikologicznych należy pojawiająca się wiosną, trująca piestrzenica kasztanowata (fot. obok).

Polany śródleśne i przesieki odwiedzają nieliczne motyle dzienne, w tym m.in. okazały paź królowej oraz ważki, np. rzadki gatunek z Czerwonej Księgi - szklarnik leśny. Zwierzęta kręgowce występują dość licznie, w tym gady takie jak padalec i żmija zygzakowata. Do osobliwości ornitologicznych należą: lelek, paszkot i sikora uboga. W borach gniazduje też myszołów. Ssaki są reprezentowane m.in. przez sarnę, dziką, zającą i jelenia, oraz szereg gryzoni i polujących na nie drobnych łasicowatych.

Lasy te mają ważne znaczenie, jako teren ochronny wokół huty, poprawiające estetykę, warunki mikroklimatyczne i zdrowotne. Część północna borów stanowi otulinę dla cennej fitocenozy grądu na Modosowej Górze. Dla mieszkańców Częstochowy bory za hutą stwarzają możliwość wypoczynku oraz kontaktu z przyrodą.

1.2 Dolina Brzezinki

Nieduża dolinka, wciśnięta między zakłady metalurgiczne a łąki i pola uprawne Brzezin Małych. Płyne tędy mała struga o naturalnym charakterze. Woda jest czysta i wolno płynąca.

W dolinie występuje malownicza i wartościowa przyrodniczo mozaika zbiorowisk leśnych i łąkowych. Najcenniejsze są znaczne powierzchnie łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum* - typu lasu obecnie wskutek melioracji zagrożonego.

Także łąki i kilka stawów, sztucznego pochodzenia korzystnie wpływają na różnorodność biologiczną tego miejsca.

Teren ten jest bardzo malowniczy krajobrazowo. Mimo małej wartości florystycznej i fitytosocjologicznej - ma duże znaczenie jako ostoja dla wielu gatunków zwierząt, takich jak np. rzekotka drzewna (fot. obok), dzięciołek i dzięcioł zielony, dostarczając im miejsc do żerowania, gniazdowania i ukrycia się.

Dolina Brzezinki, dzięki zachowanemu w części naturalnemu układowi, spełnia funkcję lokalnego korytarza ekologicznego oraz ma znaczenie w małej retencji wodnej. Niestety, sam potok jest zatruty, pozbawiony form życiowych.

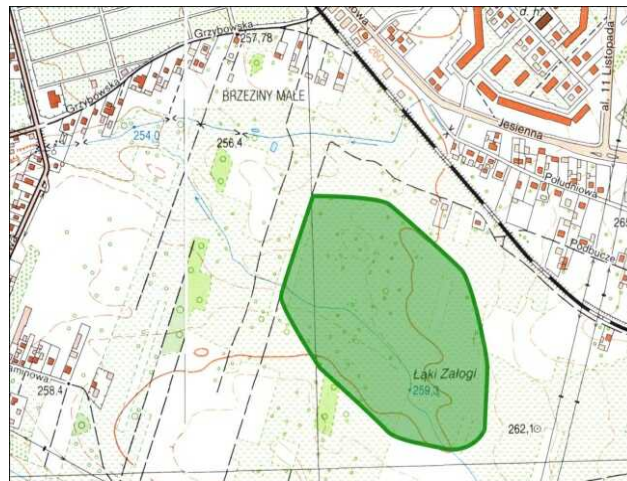
1.3 Łąki Bleszeńskie

W rozległym kompleksie łąk, rozciągającym się od ul. Kosiarzy, przeważają dobrze wykształcone łąki wyczyńcowe. W środkowej części kompleksu łąkowego, rozciągają się na znacznej powierzchni wilgotne łąki ostrożeńiowe. Są one dobrze wykształcone, mają bujną ruń i bogaty skład florystyczny.

Obok dominującego i charakterystycznego dla zespołu ostrożeńia łąkowego (fot. obok) licznie występują gatunki charakterystyczne: trzęślica modra, chaber łąkowy, groszek łąkowy, kłosówka wełnista, drzączka średnia, rajgras wyniosły, kostrzewa czerwona, tomka wonna, krwiściąg lekarski, wiązówka błotna i wiechlina łąkowa.

Temu zbiorowisku towarzyszą także różne szuwały: szerokopałkowy, turzycy zaostrejonej i mozgi trzcinowatej. Także w pobliżu, występuje rozległa łąka wyczyńcowa, z kniecią błotną i chronionym storczykiem – kukułką szerokolistną.

Łąki są miejscem występowania wielu zagrożonych wyginięciem zwierząt, takich jak derkacz, przepiórka, rycyk i czajka. Obecnie łąka ostrożeńiowa jest zbiorowiskiem, wskutek zmian w kulturze rolnej, zagrożonym w swej egzystencji.

1.4 Łąki przy ul. Smolnej

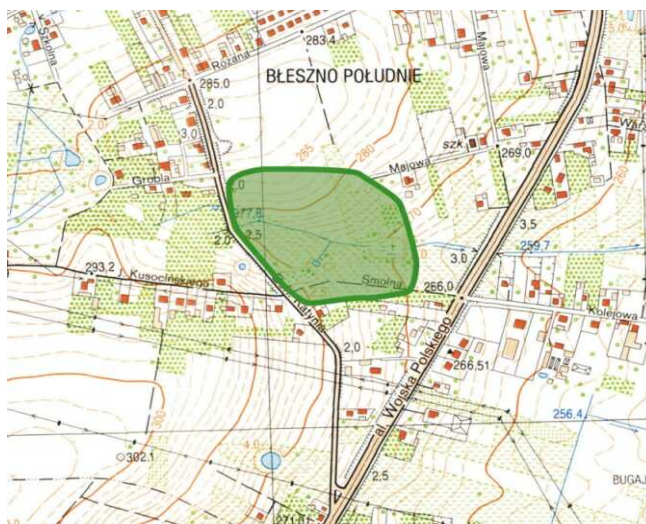
Opisywana łąka o powierzchni około 2-3 ha jest nieużytkowana od kilku lat. Wskazuje na to postępująca sukcesja w kierunku lasu. Jest niezbyt liczny nalot drzew i krzewów głównie tarnina, dziki bez czarny i orzech włoski.

Teren pod względem roślinności stanowi mozaikę nieużytkowanych, dość silnie przekształconych łąk, zarośli, roślinności szuwarowej oraz higro-nitrofilnej.

Od strony ulicy teren zajmuje niewielkie wyrobisko. Wokół występują zabagnienia a w wyrobisku zachowała się niewielkie oczko wypełnione wodą. Fragmenty odkrytej wody porasta rzcza drobna. W sąsiedztwie znajdują się zarośla wierzbowe z wierzbą kruchą i szarą oraz fragmenty szuwaru ze skrzypem błotnym i sitowiem leśnym.

Wokół wyrobiska występują spontanicznie wykształcone zarośla, z masowym udziałem śliwy mirabelki. W otoczeniu zachowały się pozostałości łąk wilgotnych, których skład gatunkowy i stosunki ilościowe są zakłócone ze względu na brak użytkowania.

Obszar ten nie przedstawia obecnie większych wartości przyrodniczych ale ma duże znaczenie jako obszar źródliskowy z licznymi wodnymi wysiękami. Stanowi oazę dla wielu gatunków zwierząt, głównie bezkręgowców.

1.5 Młaka w Blesznie

Kompleks podmokłych i wilgotnych łąk znajduje się w dzielnicy Bleszno, między ul. Długą, drogą DK-1 i linią PKP. Jest on całkowicie izolowany przez urbanistyczną infrastrukturę.

Pod względem siedliskowym jest to nawapienne, eutroficzne torfowisko niskie oraz łąki trzęślicowe. W wielu miejscach łąk przeważają jednak znacznie uboższe siedliska ze słabo wykształconymi zbiorowiskami. W części zachodniej, obok torów kolejowych, są to zbiorowiska z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*, z udziałem pokrzywy i trzcinnika piaskowego. W miejscach obniżonych, podmokłych, z wodą stagnującą na powierzchni, przeważają płaty sitowia leśnego. W sąsiedztwie występują szuwary trzcinowe.

Od strony wschodniej rozciągają się rozległe połacie z dominacją wyczyńca łąkowego. W części środkowej zwraca uwagę zwarty płat wilgotnej łąki ostrożeńowej *Cirsietum rivularis*. W odległości ok. 100 m od przejazdu pod torem jest duży płat łąki trzęślicowej *Molinion caeruleae*, z licznym udziałem bardzo rzadkiego storczyka - gółki długoostrogowej (fot.obok).

Od wschodu sąsiaduje zbiorowisko łąkowe o charakterze przejściowym między zespołem *Arrhenatheretum medioeuropaeum* a zbiorowiskiem ze związku *Molinion caeruleae*, w którym licznie rośnie mało znana paproć grubozarodniowa - nasięźrzał pospolity (fot. na nast. str.). Ponadto, w kilku miejscach, w fitocenozach łąk trzęślicowych

występują nieliczne okazy kosaćca syberyjskiego, listery jajowatej, kruszczyka błotnego (fot. po prawej), kukułki szerokolistnej i kukułki krwistej (fot. z lewej).

We wschodniej części kompleksu łąkowego, od strony drogi, jest usytuowany stary sad, w wieku około 70-100 lat. Do sadu przylegają rozległe powierzchnie, opanowane całkowicie przez trzcinnika piaskowego.

Fauna ma wielu specyficznych przedstawicieli. Z motyli dziennych na szczególną uwagę zasługuje mała populacja chronionego modraszka telejusa oraz znanego od niedawna przedstawiciela rodziny bielinkowatych - wietek Reala. W malakofaunie na uwagę zasługuje stosunkowo rzadki wstężyk ogrodowy oraz - występujący tu masowo - winniczek. Ze zwierząt kręgowych najłatwiej zauważalne są ptaki, reprezentowane przez pospolite gatunki łąkowe, np. cierniówka, brzęczka i potrzuszcz.

Do niedawna łąki te były użytkowane gospodarczo (koszone), obecnie zapuszczone, w szybkim tempie podlegają sukcesji wtórnej. Od wielu lat istnieją projekty ochrony tego unikatowego miejsca. Niedługo będzie to już nieaktualne.

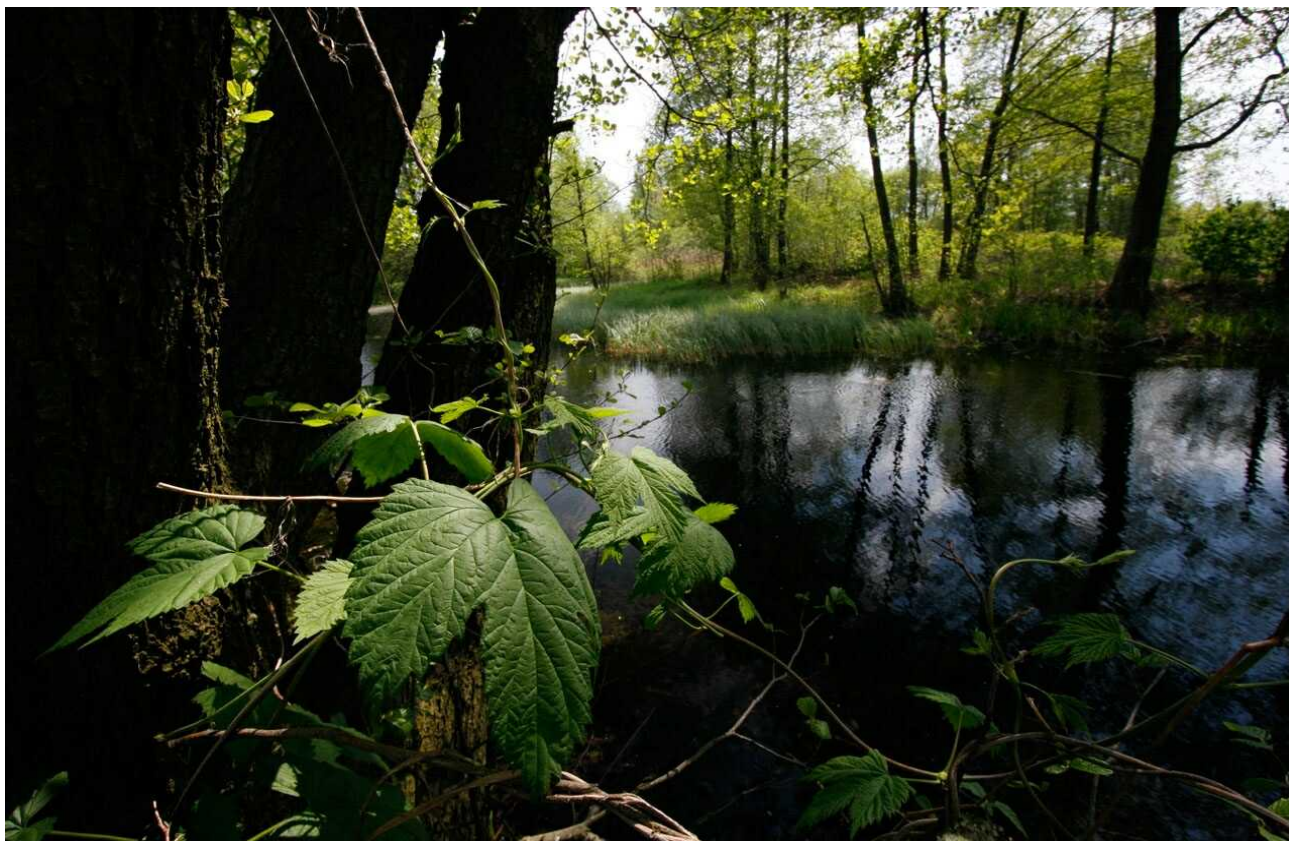
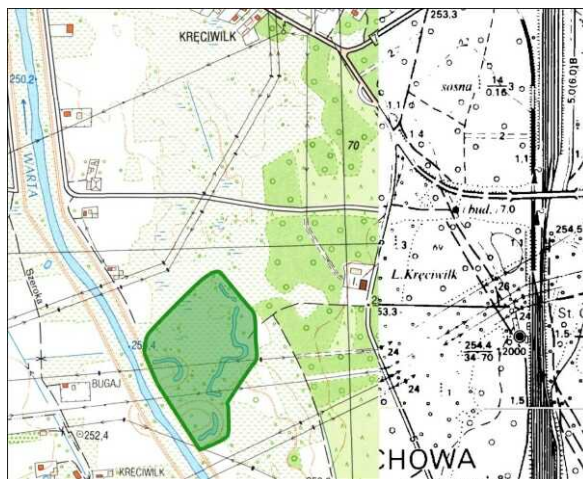
1.6 Starorzecza Warty w Bugaju

Starorzecza są reliktem naturalnej rzeki z jej typowym rozwinięciem koryta. Warta przepływająca przez Częstochowę miała przed regulacją cechy rzeki intensywnie meandrującej, z licznymi starorzeczami. Te nieliczne zachowane dokumentują dawny układ i przebieg koryta rzeczno oraz pozwalają na egzystencję wielu gatunków roślin i zwierząt. Odgrywają także istotną rolę w retencji wody, przez co utrzymują wilgotność gleb w obrębie doliny.

Na prawym (wschodnim) brzegu Warty, w pobliżu dzielnic Bugaj i Kręciwilk, znajduje się 5 starorzeczy, z których 3 są położone w granicach miasta. Występuje w nich zróżnicowana roślinność. Bardzo dużą powierzchnię zajmują zwarte skupienia grążela żółtego, któremu towarzyszy rdestnica pływająca, okrężnica bagienna, kropidło wodne, spirodela wielokorzeniowa i rzęsa drobna. Na jednym ze starorzeczy rośnie rzadka owadożerna roślina - pływacz. Stwierdzono tu liczne występowanie słodkowodnej gąbki – nadecznika (fot. obok).

Do starorzecza przylega płat olsu, z zaznaczoną dolinkowo-kępkową strukturą podłoża, utworzony przez olchę czarną. Występuje tu chmiel zwyczajny. Miejsca nie wypełnione wodą porośnięte są zwartymi zaroślami wierzbowymi.

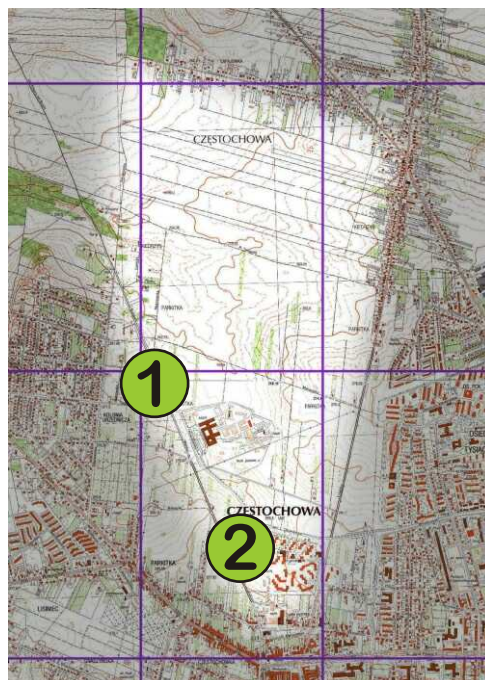
Starorzecza są tutaj bardzo cennym elementem przyrody, w pełni zasługującym na pieczołowitą ochronę.

2 Częstochówka-Parkitka

2.1 Aleja Brzozowa

Ulica Bialska prowadzi przez dzielnicę Parkitka ku północno-wschodniej granicy miasta. Po jej obu stronach, na odcinku 2,5 km, rosną sędziwe brzozy, które w 2006 r. decyzją Rady Miasta Częstochowy zostały uznane jako zbiorowy pomnik przyrody. Od tego czasu jest określana jako Aleja Brzozowa. Gatunkiem tworzącym aleję jest brzoza brodawkowata (*Betula pendula* = *Betula verrucosa*). W czasie objęcia ochroną rosło tutaj aż 385 drzew, w wieku ok. 60 lat. Obecnie z pierwotnego stanu pozostało 345 drzew, z tego aż 57 uschniętych. Ostatnio dosadzono 200 młodych drzewek, wzdłuż alei rozmieszczono ławki i tablice przyrodniczej ścieżki edukacyjnej.

2.2 Park w Parkitce

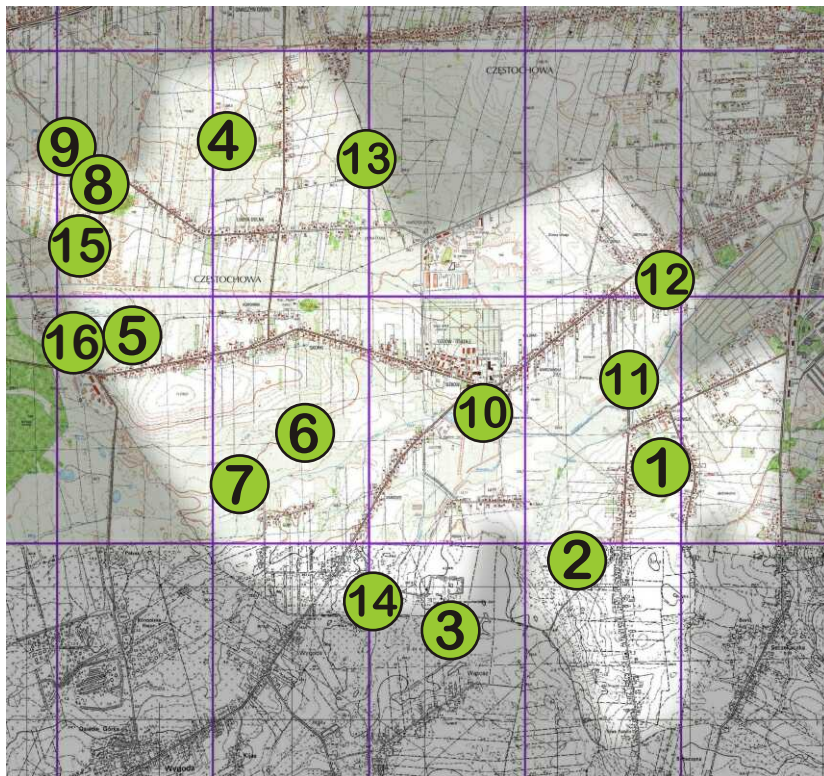
Park osiedlowy na Parkitce powstawał w latach 1999-2002. Zielen w jego obrębie została założona w 2001 r., a jeszcze przed całkowitym urządzeniem zieleni powstał na terenie parku pas ochronny złożony z dwóch rzędów lip, odgradzający osiedle mieszkaniowe i wnętrze parku od ul. Okulickiego.

W 2001 r., realizując projekt zieleni, posadzono 117 drzew i 7575 krzewów. W parku zostało zlokalizowane boisko do gry w piłkę nożną oraz bogato wyposażone w nowoczesne urządzenia zabawowe i place zabaw.

3 Dźbów

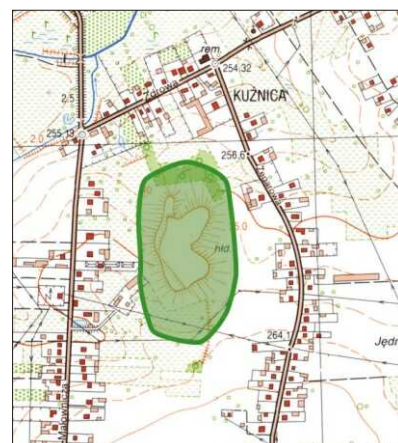
1. Hałda w Kuźnicy I
2. Hałda w Kuźnicy II
3. Kompleks bagienny „Smugi”
4. Łąka koło kopalni „Franciszek”
5. Łąka w Walaszczkach
6. Łąki trzęslicowe w Dźbowie
7. Łąki storczykowe w Dźbowie
8. Młaka w Liszce
9. Glinianka w Liszce
10. Park dworski w Dźbowie
11. Starorzeczka Konopki
12. Dolinka w Sabinowie
13. Torfowisko przy ul. Sokolej
14. Warpie przy Żywopłotowej
15. Warpie w Liszce
16. Zbiorniki pod hałdą kop. „Karol”

3.1 Hałda w Kuźnicy I

Jest to duża hałda, będąca pozostałością po kopalni rudy żelaza. W całości jest zajęta przez sztuczne pochodzenia zadrzewienia, nie mające większych wartości przyrodniczych. Dominują w nich klony: jawor i klon zwyczajny i obcego pochodzenia klon jesionolistny. Liczna jest brzoza brodawkowata. W mniejszym stopniu rosną: grab, sosna zwyczajna, topola osika, dąb szypułkowy i lipa drobnolistna.

W podszycie istotną rolę odgrywa karagana, która została tu wprowadzona w wyniku zabiegów rekultywacyjnych. Runo jest słabo rozwinięte. Na uwagę zasługuje stanowisko chronionego storczyka – kruszczyka szerokolistnego.

Obiekt posiada znaczne walory krajobrazowe i historyczne.

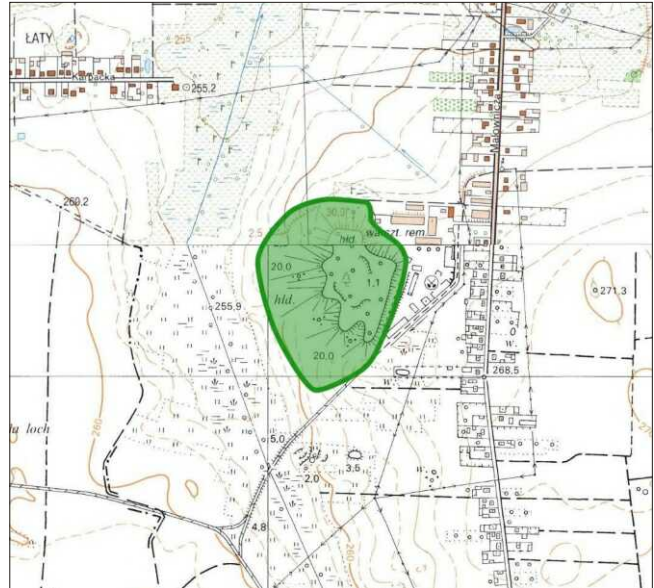
3.2 Hałda w Kuźnicy II

Jest to duża hałda, będąca pozostałością po kopalni rudy żelaza.

W całości jest zajęta przez sztucznego pochodzenia zadrzewienia, reprezentowane przez osikę, sosnę, olchę czarną i brzozę brodawkowatą. Nie mają większych wartości przyrodniczych.

W podszyciu zwarte zarośla tworzy karagana, która została tu wprowadzona w wyniku zabiegów rekultywacyjnych, oraz leszczyna i ligustr. Runo jest słabo rozwinięte, zbudowane przez pow-szechnie występujące gatunki.

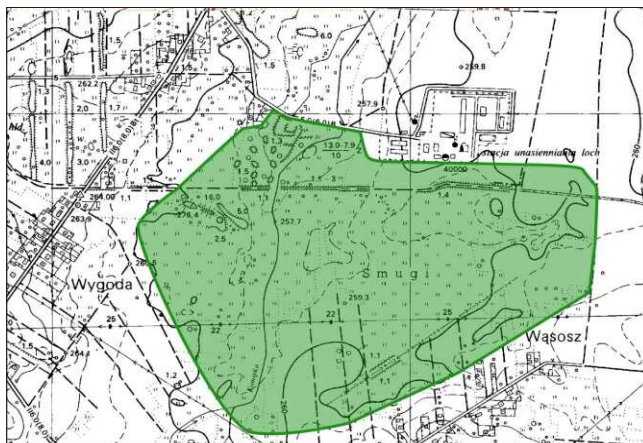
Obiekt posiada walory krajobrazowe i historyczne.

3.3 Kompleks bagienny „Smugi”

Zbiorniki wodne znajdują się niedaleko bloków mieszkalnych dawnej Stacji unasienniania loch. Są to trzy akweny pochodzenia zapadliskowego. Jeden bardzo duży (ok. 5 ha) z otwartym lustrem wody i szerokim pasem trzcina, dwa mniejsze – zabagnione. Tworzą one niezwykle malowniczy krajobrazowo kompleks zbiorników wodnych z roślinnością wodną, szuwarową i łąkową. Oprócz walorów krajobrazowych cechuje go duża różnorodność biologiczna, dotycząca zarówno fitocenoz, jak również flory i fauny.

Najistotniejszym elementem kompleksu jest duży zbiornik zapadliskowy Peberol. Jest on stosunkowo płytki z czystą wodą. Na powierzchni zbiornika masowo występuje grąźel żółty, który szczególnie w czasie kwitnienia nadaje charakter całemu kompleksowi. W toni wodnej występuje rdestnica kędzierzawa. Wokół występują szuvary. Największe powierzchnie zajmuje szuwar trzcinowy. Trzcinie towarzyszy chmiel zwyczajny, przytulia czepna, psianka słodkogórz, żabieniec babka wodn, przytulia błotna i mozga trzcinowata. Zdecydowanie rzadziej

występują szuwały z pałąką szerokolistną oraz z ponikłem błotnym. Zbiornik zachodni leży wśród wilgotnych łąk i turzycowisk, pomiędzy poprzednim zbiornikiem a Konopką. Jest silnie zarośnięty, prawie w połowie zajęty przez szuwar szeroko-pałkowy. W wodzie występują duże skupienia rdestnicy pływającej, która tworzy na powierzchni zwarty kożuch. W zbiorowisku z dominacją situ rozpięzchłego dobrze rozwinięta jest warstwa mszysta, którą tworzą torfowce, reprezentowane przez taksony podlegające ochronie i na obszarach zurbanizowanych rzadko spotykane: *Sphagnum palustre*, *Sphagnum fallax*, *Polytrichum commune* i *Aulacomnium palustre*. W miejscach tych rośnie także welnianka wąskolistna.

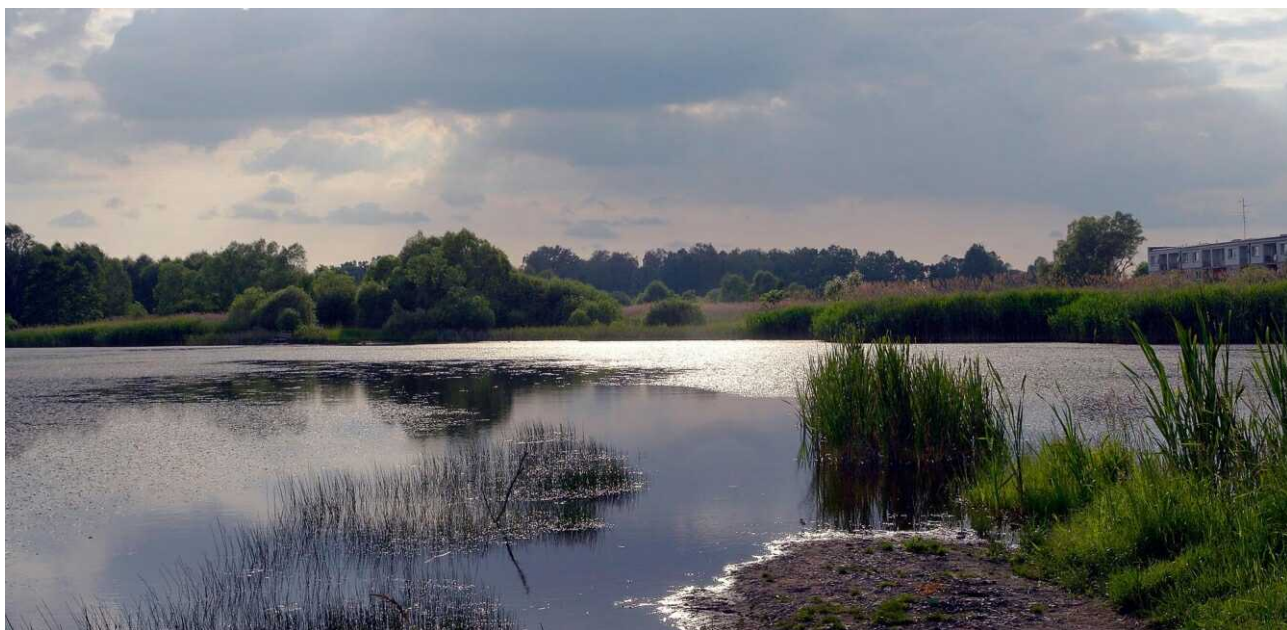
Zbiornik wschodni łączy się wąskim przesmykiem ze stawem „Peberol”. Znajduje się on w wyraźnej niecce, o wydłużonym kształcie. Przy brzegu występuje dobrze rozwinięty szuwar szerokopałkowy. W kierunku łądu szuwar pałkowy jest zastępowany przez zbiorowisko z sitem rozpięzchłym. W wodzie występują duże skupienia rdestnicy pływającej. Wraz ze wznoszeniem się terenu od brzegów szuwar przechodzi w słabo wykształcone zagajniki brzożowe.

Między stawem Peberol a zbiornikiem wschodnim rośnie szuwar szerokopałkowy z udziałem tataraku oraz szuwar z jeżogłówką. W kompleksie łąk i szuwarów występują również niewielkie powierzchnie młak z turzycą pospolitą. Są to cenne ekologicznie siedliska, a ze względu na ich dobre uwodnienie mają szansę przetrwać a nawet powiększyć swój areal.

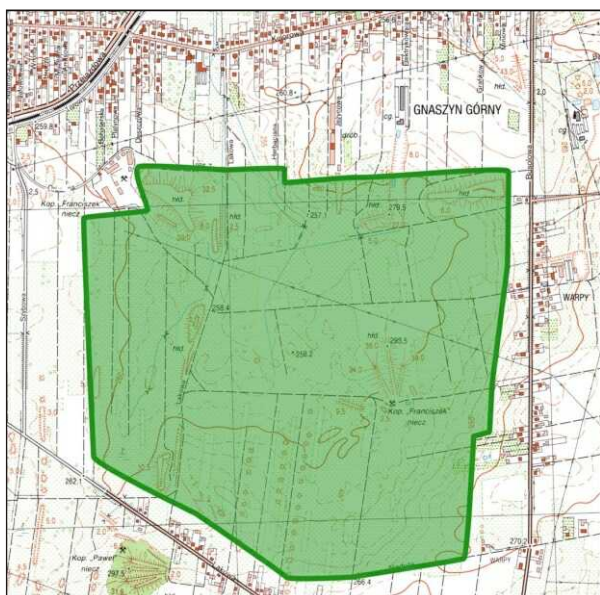
Na południe od zbiorników rozciąga się duży kompleks łąkowo-szuwarowy o bogactwie mikrosiedlisk. Występują tu płyty szuwaru szerokopałkowego, łąki wyczyńcowej oraz szuwaru z mozgą trzcinową.

Tak zróżnicowany, obfitujący w ekosystemy wodne teren stwarza znakomite warunki do życia wielu gatunków zwierząt. Ryby występują tu w znacznej ilości, przyciągając czworonożnych, dwunożnych i skrzydlatych amatorów. Stwierdzono tu m.in.: ukleja, karaś srebrzysty, amur biały, karp, szczupak, kiełb, sumik karłowaty, okoń, płoć i lin. Z wielu żyjących tu gatunków na wyróżnienie zasługuje obecność wyjątkowo licznej tutaj, chronionej różanki. Licznie występują płazy: żyje tu dość spora populacja żaby wodnej i pojedyncze osobniki żaby śmieszki. Wiosną goduje ropucha szara i rzekotka. Natomiast występująca tu kolonia kumaka nizinnego należy do największych w Częstochowie. Doskonałe warunki do życia znajdują ptaki wodne. Są one reprezentowane przez łabędzia niemego, perkozka i perkozka dwuczubego, kaczkę krzyżówkę i głowienkę oraz kokoszkę i łyskę. W szerokim, dużym powierzchniowo pasie szuwarów odbywa łąki błotniak stawowy, brzęczka, trzcinniczek, trzciniak i wodnik. Na pobliskich łąkach i nadbrzeżnych zadrzewieniach występują gatunki rzadko spotykane: dziwonia, słonka i derkacz.

Opisany kompleks jest miejscem wyjątkowym pod każdym względem, odznaczający się bardzo dużą bioróżnorodnością i cennymi walorami krajobrazowymi. Liczba gatunków chronionych i rzadkich jest, w warunkach Częstochowy, rekordowa. Niestety, wszystko to się może zmienić wraz z powstaniem autostrady, która przebiega obok.

3.4 Łąka koło kopalni „Franciszek”

Rozległy kompleks łąkowy, obecnie nieużytkowany. Obejmuje swoim zasięgiem także obszary po eksploatacji rud żelaza, z charakterystycznymi hałdami oraz zawodnionymi nieckami osiadania. Na całym terenie przeważają słabo wykształcone zbiorowiska łąkowe z klasy *Molinio-Arrhenatheretea* i szuwarowe. Wyraźnie też jest widoczna sukcesja wtórna w kierunku lasu. Do bardzo efektywnych należą wilgotne łąki z dominacją bukwicy zwyczajnej (fot. powyżej), które w czasie kwitnienia przybierają czerwony aspekt barwny. W miejscach podmokłych rozwinęła się roślinność szuwarowa i wodna.

Teren ten stwarza możliwość do życia i rozmnażania bardzo wielu gatunków zwierząt, w tym także zagrożonych wyginięciem płazów.

Omawiany kompleks ma duże walory krajobrazowe. Charakteryzuje się dużą bioróżnorodnością, chociaż poza fitocenozy z rzędu *Molinietalia* nie przedstawia większych wartości botanicznych.

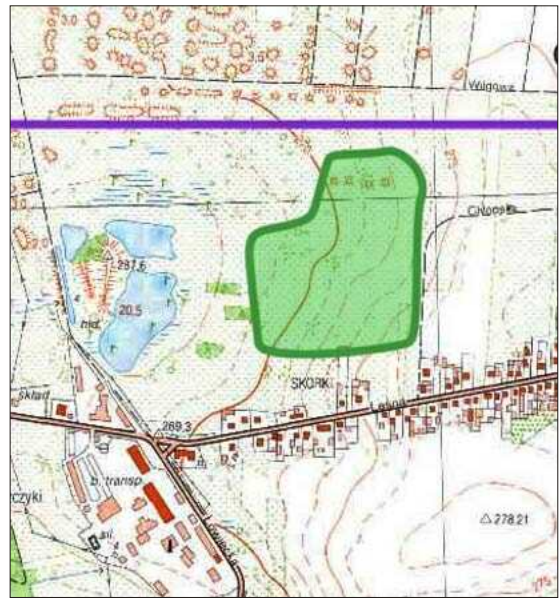
3.5 Łąka w Walaszczykach

Jest to duży kompleks wilgotnych łąk kośnych na terenach dawnej eksploatacji rud żelaza. Zajmują powierzchnię ok. 8,5 ha.

Na około 20% powierzchni występują łąki, należące do coraz radszego, w Polsce ginącego, zbiorowiska łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae*. Dobrze wykształcone, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe zajmują siedliska średnio-żyzne i wilgotne. W opisywanym kompleksie charakteryzują się dużym bogactwem florystycznym.

Na wyróżnienie zasługują licznie tu występujące gatunki chronione. Należą do nich: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna i storczyki: kukułka szerokolistna i podkolan biały. Do regionalnie rzadkich gatunków roślin łąkowych, także spotykanych w Walaszczykach, należą: koniopłoch łąkowy, rutewka wąskolistna, wiązówka bulwkowa, wąkrota zwyczajna, sierpik barwierski i oman łąkowy.

Łąki tworzą doskonałe siedlisko dla wielu gatunków zwierząt, szczególnie bezkręgowych. Spośród motyli dziennych na uwagę zasługują gatunki rzadkie: czerwończyk nieparek, modraszek alkon, dostojka dafne, kraśnik komonicowiec i kraśnik pięciopłamek oraz - łąkowe o szerokim zasięgu występowania, a zwłaszcza paż królowej, dostojka malinowiec i strzępotek perełkowiec. Kręgowce są na łąkach

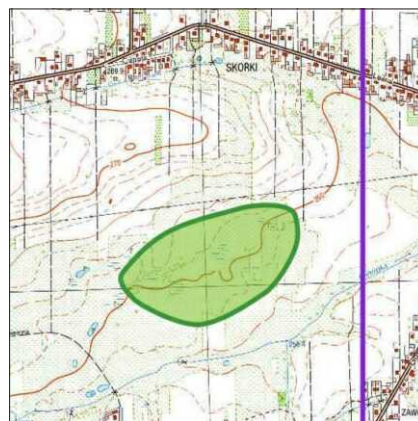
reprezentowane dość ubogo. Żyją tu płazy, które w pobliskich zbiornikach wodnych znajdują warunki do rozmnażania się: ropucha szara i żaba moczarowa. Z gromady ptaków występują m.in. derkacz i czajka.

Wyjątkowo dobry stan zachowania siedlisk wilgotnych łąk trzęślicowych w Walaszczkach, w sytuacji ich postępującego zanikania, zarówno w skali regionalnej jak i ogólnokrajowej, ma bardzo duże znaczenie dla zachowania i funkcjonowania tego typu siedlisk, nie tylko w woj. śląskim ale także w skali europejskiej.

W 2009 r. Łąki w Walaszczkach zostały włączone do europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000.

3.6 Łąki trzęślicowe w Dźbowie

W bardzo rozległym kompleksie łąkowym w dzielnicy Dźbów znajduje się cenna przyrodniczo łąka trzęślicowa, z masowo rosnącym w nich kosańcem syberyjskim (kilkaset okazów! - fot.). Ponadto rosną tu: trzęślica modra, kłosówka wełnista, tomka wonna, rajgras wyniosły, tojeść zwyczajna, drżączka średnia, bukwica zwyczajna i mozga trzciniowata.

Wśród łąk występują liczne zawodnione niecki, oczka wodne oraz młaki, porośnięte roślinnością szuwarową i kępami wierzby szarej. Rośnie w nich kosaciec żółty, pałka szerokolistna i sit rozpierschły; żyją żaby jeziorkowe.

Teren ten ma bardzo duże znaczenie dla regionalnego systemu ochrony przyrody. Ze względu na duże walory krajobrazowe, miejsce występowania chronionych gatunków roślin (także zwierząt, np. derkacz) teren ten powinien być chroniony w randze zespołu przyrodniczo-krajobrazowego.

3.7 Łąki storczykowe w Dźbowie

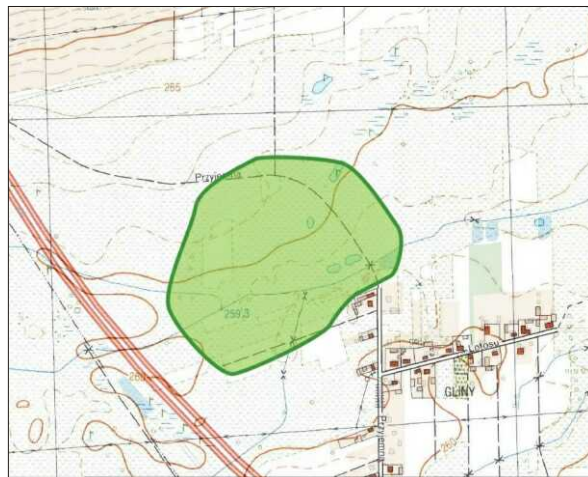
W bardzo rozległym kompleksie łąkowym w dzielnicy Dźbów znajduje się cenna przyrodniczo łąka rajgrasowa, z licznie tu występującym podkolanem białym (fot. w środku). W 2010 r. znaleziono około 200 okazów tego rzadkiego w Polsce storczyka. Ponadto rośnie tu wiązówka bulwkowa i gwiazdnica błotna.

Wśród łąk występują liczne zawodnione niecki, oczka wodne oraz młaki, porośnięte roślinnością szuwarową i kępami wierzby szarej. Rośnie w nich kosaciec żółty, pałka szerokolistna i sit rozpierzchły. Ponadto w kompleksie tym występują jeszcze niewielkie płyty torfowiska przejściowego i zbiorowisk szuwarowych, z udziałem wełnianki wąskolistnej, skrzypu błotnego i bagiennego, siedmiopalcznika błotnego i krwawnicy.

Zabagnione dolinki stanowią doskonałą kryjówkę dla wielu gatunków ptaków, m.in. błotniaka stawowego i wodnika.

Teren ten ma bardzo duże znaczenie dla regionalnego systemu ochrony przyrody. Podczas badań weryfikacyjnych w 2019 r. nie potwierdzono występowania podkolanu białego.

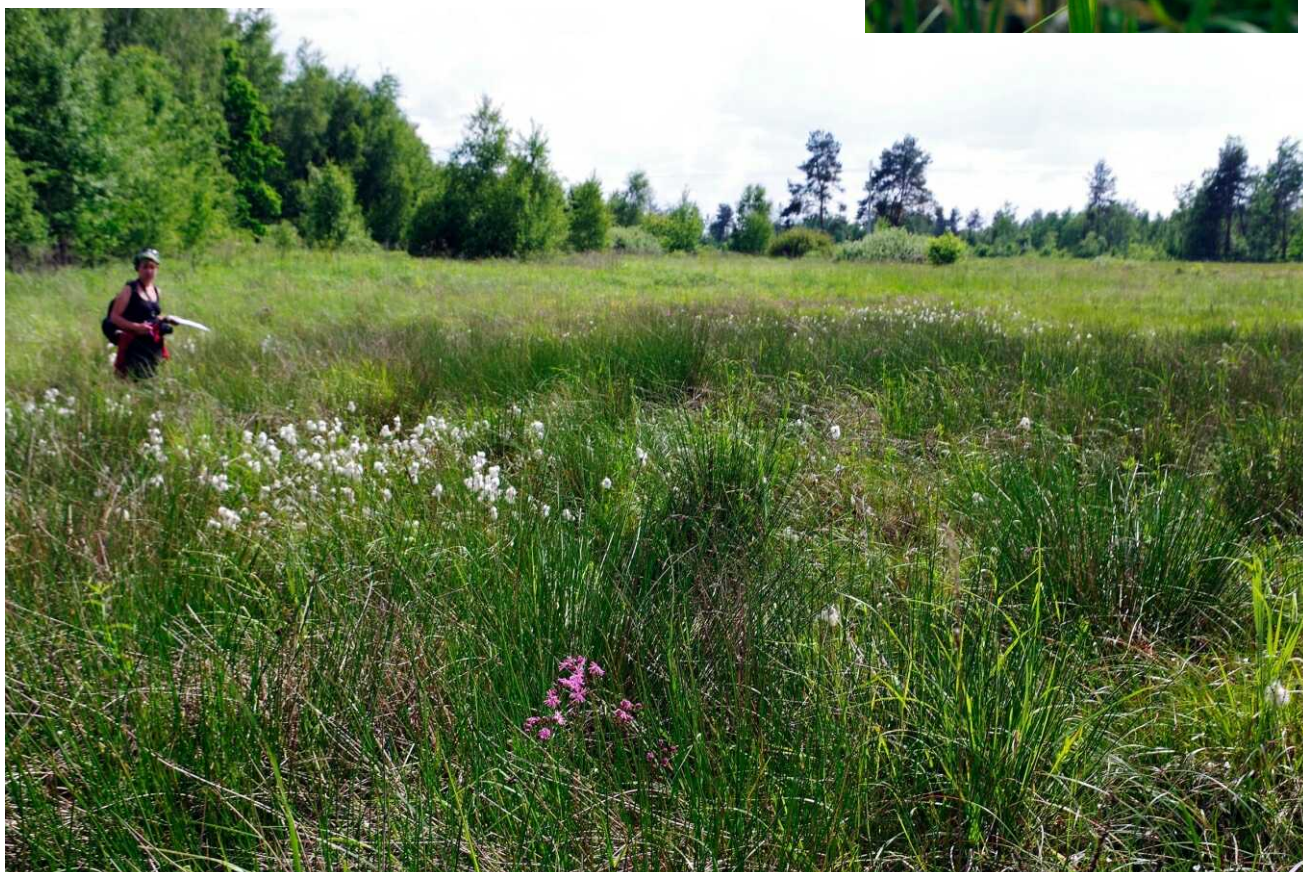
W sąsiedztwie stanowiska biegnie autostrada.

3.8 Młaka w Liszce

Jest to kompleks łąk, przylegających od zachodu do hałdy kopalni „Paweł”. Przeważają tu zbiorowiska z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*, miejscami z dominacją kłosówki wełnistej i podsianej kupkówki. Z gatunków rzadkich rośnie tu podkolan biały. W lokalnych, bardziej wilgotnych obniżeniach tych łąk występują cenne młaki torfotwórcze i torfowiska przejściowe, tworząc w okresie wiosny malowniczą mozaikę.

Obok typowych dla tego siedliska gatunków, jak tojeść zwyczajna, ostrożeń łąkowy, sitowie leśne, wełnianka wąskolistna i krwawnica pospolita, występują także chronione storczyki – kukułki szerokolistne (fot.niżej) i kukułki plamiste.

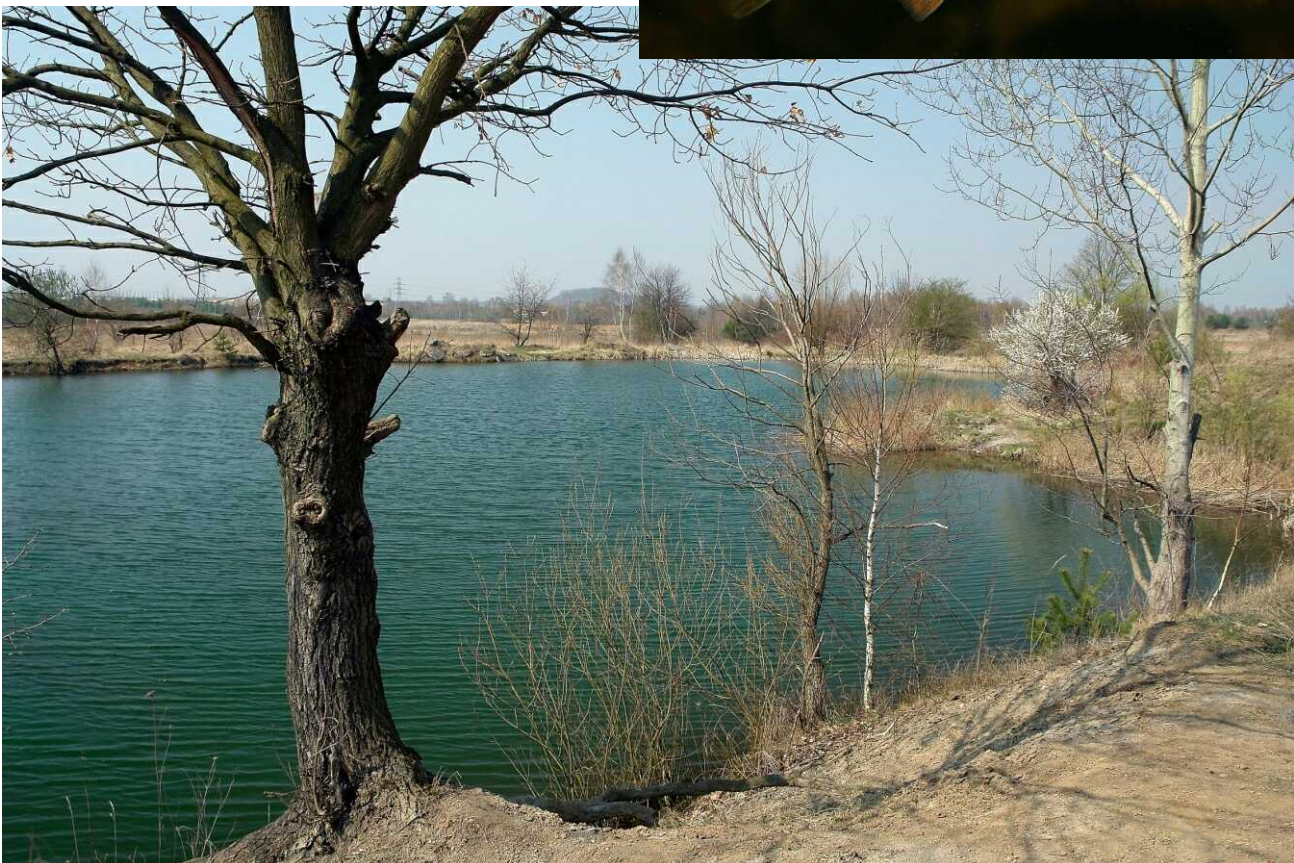
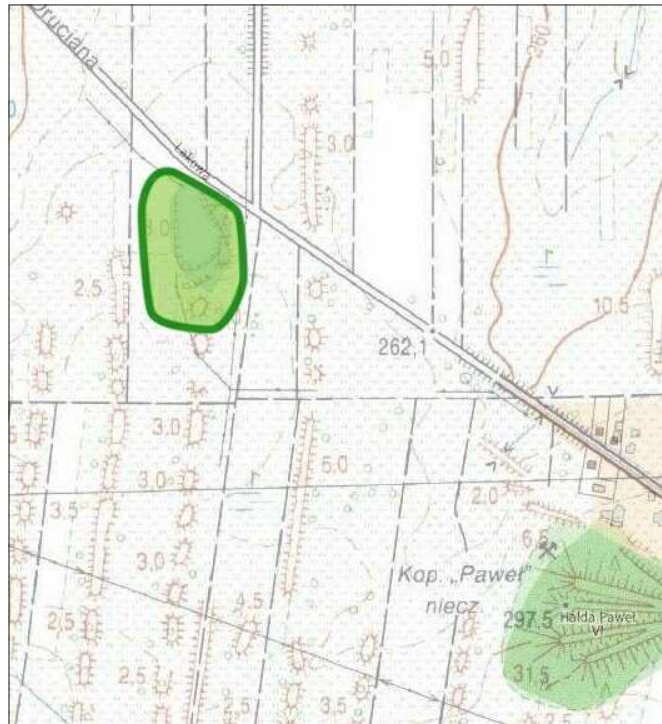
3.9 Glinianka w Liszce

Jest to znacznych rozmiarów oczko wodne, położone blisko drogi gruntowej, prowadzącej w stronę Gnaszyna.

Brzegi ma porośnięte szuwarem pałki wąskolistnej, zaś w głębi występuje roślinność wodna, reprezentowana przez rdestnicę pływającą i kędzierzawą, wywłócznik kłosowy i moczarkę kanadyjską.

Na piaszczystym dnie można zaobserwować liczne małże. To dzięki nim mają szansę na egzystencję szczególne ryby – różanki (fot. obok), których rozwój częściowo przebiega w ciele małży. Ponadto żyją tu także inne gatunki ryb: karaś srebrzysty, lin, płoć, okoń, słonecznica, jazgarz i szczupak. Zbiornik jest też miejscem rozmnażania i godów dla wielu płazów: ropuchy szarej, żaby wodnej i rzekotki.

Glinianka w Liszce jest bardzo ważnym elementem większego kompleksu przyrodniczego, tzw. „Warpia w Walaszczkach”. Przedstawia sobą znaczącą wartość przyrodniczą, głównie z powodu występowania zagrożonych wyginieciem i będących pod ochroną prawną zwierząt wodnych.

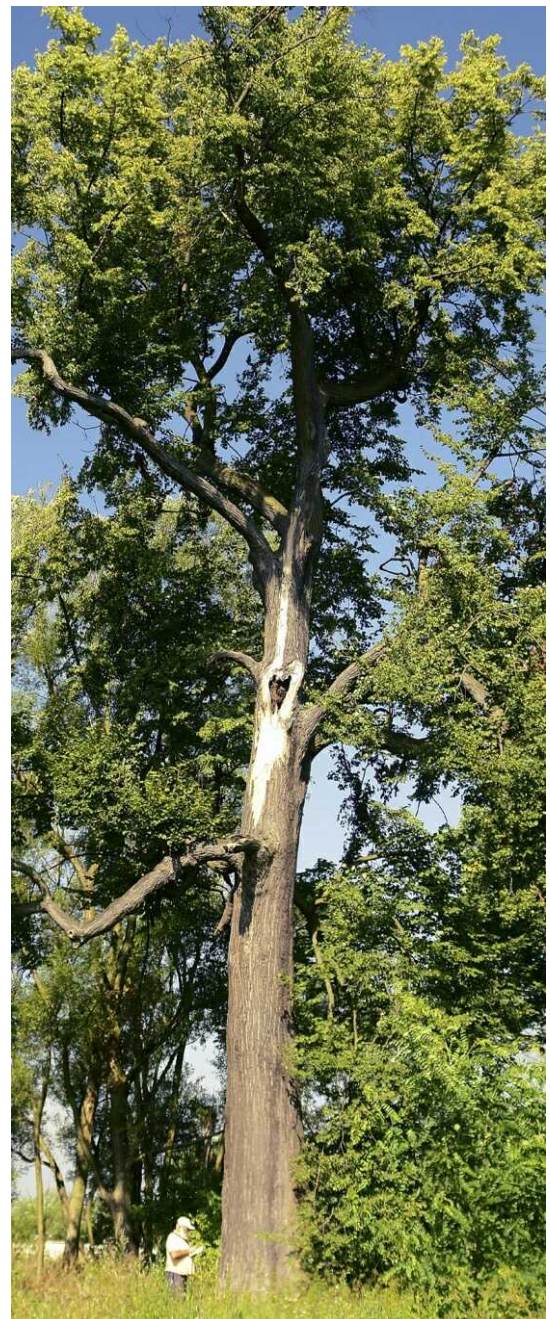

3.10 Park dworski w Dźbowie

Park od strony szosy odgraniczony jest kamiennym murem. Przy bramie wjazdowej po lewej stronie roślinie okazały dąb szypułkowy. Po brzegach park otoczony jest płotem z płyt betonowych i również obsadzony okazałymi drzewami, głównie dębem szypułkowym. Na prawo od bramy znajduje się stary kasztanowiec. Od bramy w głąb parku wiedzie aleja obsadzona starymi kasztanowcami, ze sporadycznym udziałem dębu szypułkowego i robinii akacjowej. Przy głównej alei, w środkowej jej części rosną: okazała lipa drobnolistna, 2 okazy świerka pospolitego, 2 duże wierzby białe, jesion wyniosły i brzoza brodawkowata.

Przy końcu alei teren obniża się. Zajmują go duże powierzchnie bujnie rozwiniętych zbiorowisk ziolo-roślinnych. Dalej jest przesuszony ok. 80-letni łąg, utworzony przez olszę czarną z niewielką domieszką jaworu i dębu szypułkowego. Podszyt tworzy głównie bez czarny.

Aktualnie wyschnięte stawy porośnięte są przez wierzby białe i kruche (30-50 cm średnicy). Na obrzeżach rośnie dąb szypułkowy, topola biała i jawor. W sąsiedztwie stawów rośnie stara lipa (o obwodzie pnia 440 cm! Fot.obok) oraz trzy okazałe dęby szypułkowe.

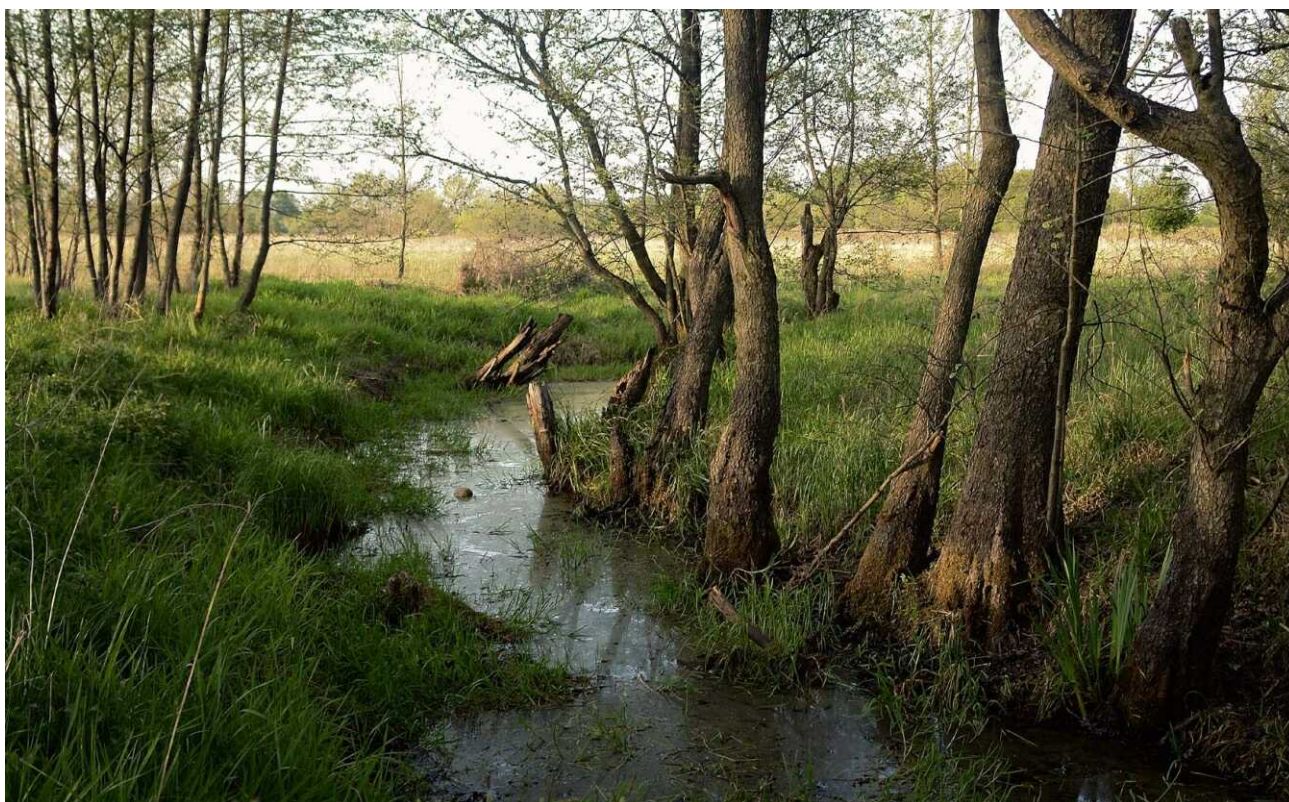
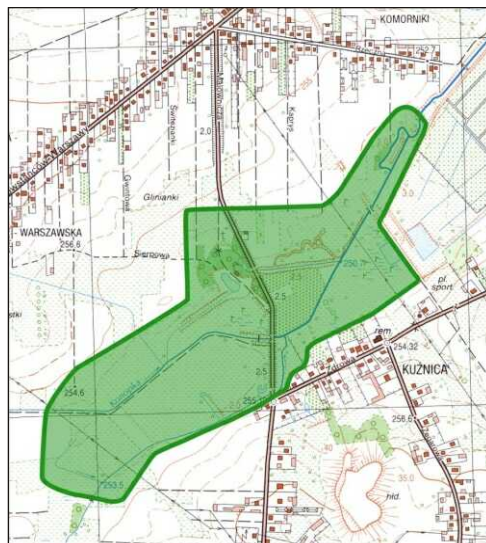

3.11 Starorzecza Konopki

Są to jedyne, ocalałe do dziś resztki starorzeczy uregulowanej rzeki Konopki. Mimo znacznych przekształceń, zachowały stosunkowo różnorodne siedlisko, stwarzając warunki egzystencji wielu roślin i zwierząt.

Jest tu wiele różnorodnych biocenoz, od kośnych łąk poczynając, przez szuwały i turzycowiska, na zagajnikach łągowych kończąc. Stąd zaskakująco duża liczba zwierząt, uznanych w Polsce za rzadkie lub ginące, jak np. kumak nizinny (fot. niżej), derkacz, błotniak stawowy, krwawodziób i dziwonina. Ostatnio zadomowiły się tutaj bobry, i ślady ich działalności, a nawet same zwierzęta, można bez trudu zobaczyć. Z ich pomocą środowisko ulega ciągłym, naturalnym przemianom. Na podkreślenie zasługuje też stanowisko nasięźrzała pospolitego (fot. niżej), niezwykle rzadkiej grubozarodniowej paproci.

Starorzecza znacznie wzbogacają różnorodność biologiczną w tej części doliny rzecznej i pełnią ważne funkcje retencyjne.

3.12 Dolinka w Sabinowie

Przez dolinkę płynie niewielki ciek, tzw. Zimna Woda, będący dopływem Konopki, odwadniającej Łąki w Kawodrzy i Łąki w Dźbowie.

W lewej części dolinki znajduje się źródło. Jest to naturalny wypływ podzboczowy, zaadaptowany dla celów gospodarczych i estetycznych. Poniżej uformowano niewielką sadzawkę z małą wyspką i dookólnym szpalerem olch czarnych.

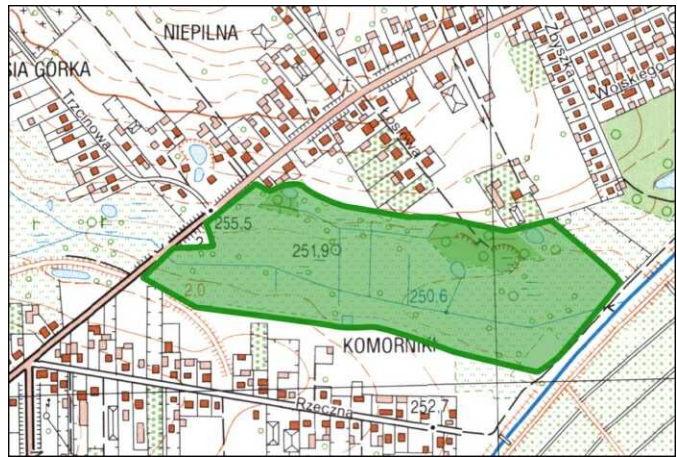
W dolince występuje kilka różnorodnych typów bagiennych zbiorowisk, które tworzą niezwykle malowniczą, cenną mozaikę.

Od północy jest to nieduży powierzchniowo las o charakterze przejściowym między *Fraxino-Alnetum* i *Ribeso nigri-Alnetum*, którego drzewostan tworzą okazałe olchy czarne. Podszyt budują kruszyna i olcha. Las ma dość rozluźniony drzewostan., częste są w nim nieduże łączki, zajęte przez szuwały i ziołorośla, w których występuje wiele gatunków roślin. Ziołorośla z wiązówką są bogate w interesujące gatunki: skrzyp błotny, kukułka szerokolistna, siedmiopalecznik błotny, knieć błotna, komonica błotna, listera jajowata, kozłek całolistny, ostrożeń warzywny.

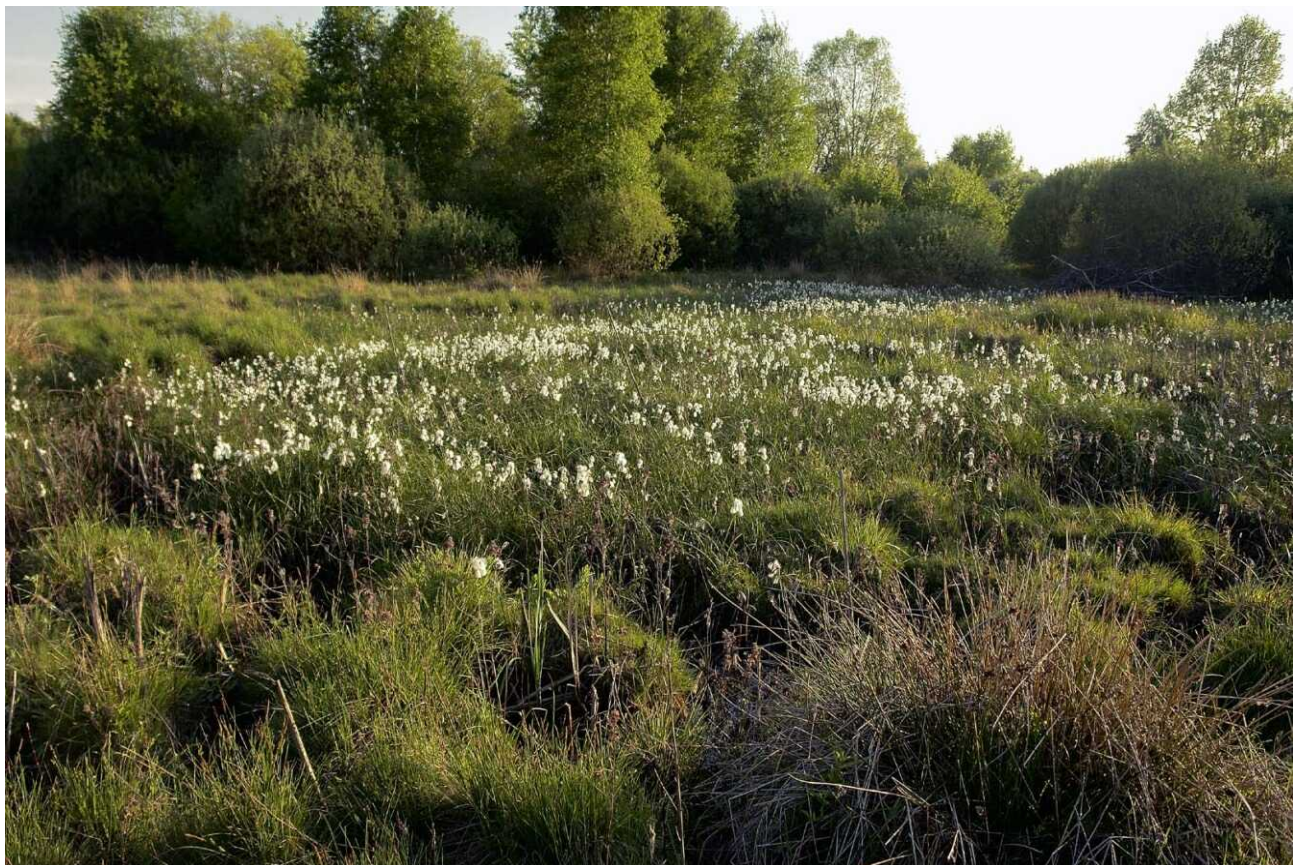
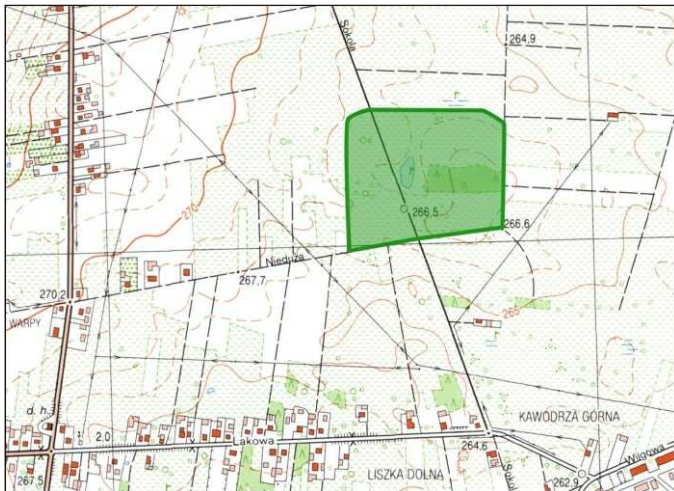
Bliżej Konopki teren się obniża, staje się podtopiony. Pojawiają się zwarte łany szuwaru trzcinowego oraz wilgotne łąki ze związków *Calthion palustris* i *Molinion caeruleae*. Szczególnie duże są tu płaty sitowia leśnego. Występuje tu wiele rzadkich taksonów, jak np. bobrek trójlistkowy i chronionych: mieczyk dachówkowaty i storczyki - listera jajowata, kukułka szerokolistna i kukułka plamista.

W niektórych miejscach w kompleksie leśnym występują małe (ok. 1 ha) lecz dobrze wykształcone płaty olsu *Ribeso nigri-Alnetum*. Drzewostan buduje olcha czarna, podszyt tworzy głównie kruszyna, z udziałem m.in. porzeczki czarnej i kaliny.

Opisywane miejsce stanowi wartościową przyrodniczo enklawę roślinności naturalnej wśród gęstej tutaj zabudowy. Dolinka w Sabinowie jest bardzo cennym przyrodniczo miejscem. Na podkreślenie (i ochronę) zasługuje obecność w tym miejscu naturalnego źródła, jednego z czterech znanych na obszarze miasta.

3.13 Torfowisko przy ul. Sokolej

W obrębie tzw. Łąk w Kawodrzy znajduje się zabagnione obniżenie, na którym wykształciło się torfowisko przejściowe, jedyne tego typu na terenie Częstochowy.

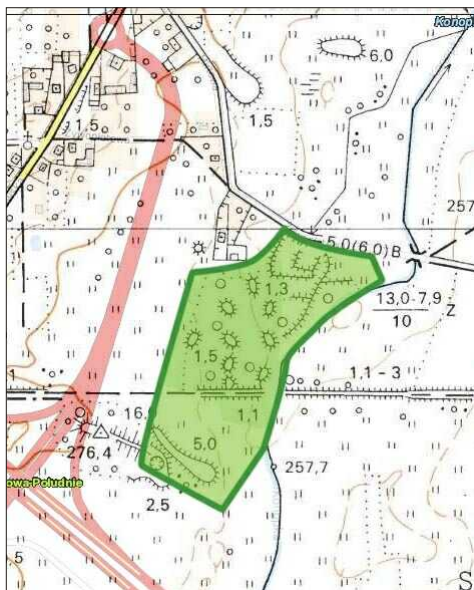
Klasyczny aspekt oraz wygląd nadaje mu wełnianka wąskolistna. Obok rozciągają się wilgotne łąki oraz powstałe w wyniku sukcesji naturalnej zarośla i zagajniki.

Jest też dość duży zbiornik wodny, w całości zajęty przez szuwar szerokopałkowy. Rośnie tu kilka gatunków roślin chronionych, jak storczyki kukułki oraz mieczyk dachówkowaty. Specyficzne środowisko daje też schronienie wielu gatunkom zwierząt wodno-błotnych, jak np. płazy - kumak nizinny i żaba wodna (fot. obok), moczarowa i trawna.

Cały kompleks jest bardzo wartościowy przyrodniczo i zasługuje na ochronę w randze użytku ekologicznego.

Niestety, w czasie weryfikacji w 2019 r. stwierdzono, że w miejscu dawnego torfowiska jest wilgotna łąka. Efekt sukcesji naturalnej i długotrwałych okresów suszy.

3.14 Warpie przy Żywopłotowej

Jest to urokliwy, urozmaicony zakątek, paradoksalnie usytuowany w bezpośrednim sąsiedztwie autostrady, w którym można zobaczyć różnorodne biocenozy oraz różne elementy krajobrazu, zarówno naturalnego (dolina rzeki, las) i industrialnego (warpie, hałdy).

Przylegający do rzeki Konopki las ma charakter słabo wykształconego łągu lub gądu, z wierzbą białą, dębem szypułkowym, osiką, czeremchą amerykańską i brzozą brodawkową w składzie. Do bardzo cennych elementów należą okazałe dęby szypułkowe, szczególnie sześć największych, których obwód sięga 4 m. W runie licznie rośnie chroniony storczyk – listera jajowata (fot. obok).

Cennym elementem są trzy płytkie oczka wodne, będące pozostałością po dawnych stawach rybnych, miejsce bytowania kolonii żaby wodnej i kumaka nizinnego.

Opisywany teren posiada cenne walory krajobrazowe i duże znaczenie przyrodnicze.

3.15 Warpie w Liszce

W zachodnio-północnej części dzielnicy Dźbów rozciągają się obszary pogórnice, których dominującym elementem rzeźby są tu tzw. warpie, czyli niskie ale długie hałdy, ułożone w rzędach, jedna obok drugiej. Są one w większości zajęte przez młode zagajniki, zbudowane głównie przez sosnę, osikę i brzozę. W obniżeniach między warpiami rozciągają się pasy roślinności zielnej, w postaci ugorowanych łąk i różnych szuwarów.

Cały ten kompleks z gospodarczego punktu widzenia jest nieużytkiem, ale pod względem przyrodniczym pełni ważną rolę, przede wszystkim jako odludne i trudno dostępne miejsce, będące matczynikiem dla wielu gatunków zwierząt. Duża ilość małych zbiorników wodnych stwarza możliwość życia i rozmnażania dla szczególnie zagrożonych płazów. Wiosną masowo godują w nich m.in. żaby moczarowe (fot.niżej) i rzekotki.

Krajobraz warpii stanowi godny zachowania relikwyt okresu eksploatacji rud żelaza w regionie częstochowskim. Jednocześnie stanowi ostoję dla zwierzyny np. sarny, zająca i wielu gatunków ptaków. Przez obszar warpii przebiega autostrada.

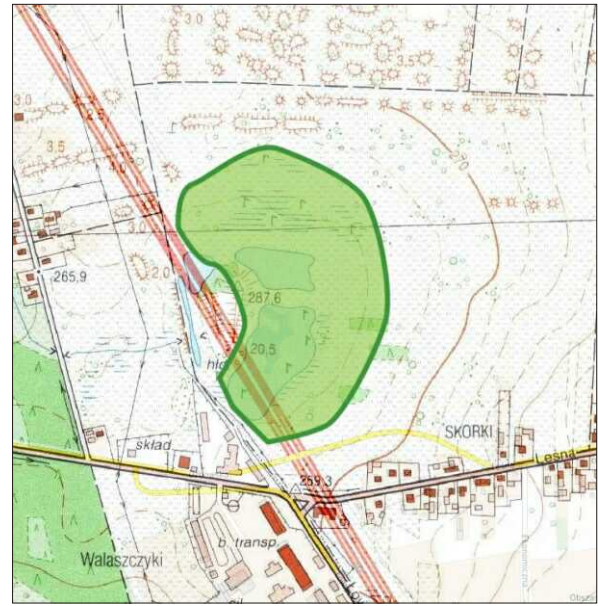

3.16 Zbiorniki pod hałdą kop. „Karol”

W zachodniej części Dźbowa, w bezpośrednim sąsiedztwie autostrady, u wschodniej podstawy hałdy dawnej kopalni „Karol” znajdują się liczne oczka wodne i większe zbiorniki. Prawie w połowie są porośnięte szuwarem trzcinowym. Występuje tu także roślinność wodna, reprezentowana przez zbiorowiska z wywłócznikiem kłosowym, moczarką kanadyjską i z pałąką wąskolistną, oraz pojedynczo: kropidło wodne, karbieniec pospolity, babka wodna i manna jadalna.

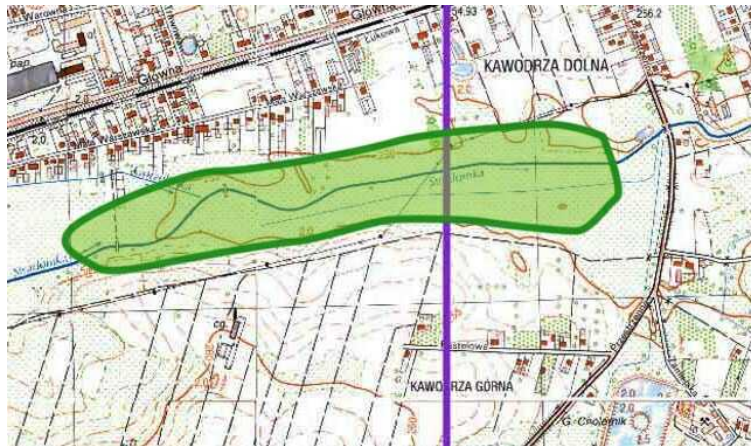
Zbiorniki przy hałdzie, wraz z otaczającą je roślinnością bagienną i szuwarową, tworzą siedlisko, w którym znalazły dogodne miejsce bytowania liczne kręgowce, przede wszystkim ptaki i płazy.

Stwierdzono tu tak cenne, chronione prawem unijnym gatunki, jak bąk, bączek i błotniak stawowy, oraz inne: łabędź niemy, perkozec, wodnik, łyśka, trzcinia, dzierzba gąsiorek, potrzos i wiele innych. Z wyjątkowo licznie żyjącej tu, i rozmnażającej się, gromady płazów występuje przede wszystkim duża populacja kumaka nizinnego oraz żaba wodna, ropucha szara, rzekotka i obydwie nizinne gatunki traszek: zwyczajna i grzebieniasta (fot.obok). Biocenozę zbiornika można wykorzystać także do celów dydaktyczno-edukacyjnych, przez np. zaprojektowanie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej, ze stanowiskami obserwacyjnymi (zadaszony pomost) i kładkami.

4.1 Dolina Górnej Stradomki

Jest to rozległa dolina o szerokości około 300 m, zajęta jest przez kompleks mozaikowo rozmieszczonych zbiorowisk łąkowych, murawowych i szuwarowych (w obniżeniach), na obrzeżach doliny z niewielkimi fragmentami zbiorowisk ruderalnych. Aktualnie teren ten nie jest użytkowany. Sukcesja wtórna w kierunku lasu jest tu słabo zaznaczona. Występują nieliczne, pojedynczo rozmieszczone lub w małych skupieniach młode drzewa, ich nalot i nieliczne krzewy. Duży udział ilościowy ma brzoza. Miejsca usytuowane na wyniesieniach – suchsze i uboższe edaficznie, zajmują zbiorowiska przejściowe pomiędzy zubożalymi fitocenoząmi łąk rajgrasowych a murawami goździkowo-zawciągowymi i zbiorowiskami z psią trawką. Zarośla i laski o charakterze łągowym występują rzadko i na małym obszarze.

Rzeka jest uregulowana i obwałowana bez możliwości meandrowania. Prawie zupełnie brak szpalerów łąkowych. W korycie wykształciły się szuwały: mannowy, szerokopałkowy, trzcinyowy i jeżogłówki pojedynczej. Miejscami koryto jest bardzo silnie zarośnięte przez makrofity.

Dolina Stradomki na tym odcinku jest stosunkowo dobrze wykształcona, jest ważnym korytarzem ekologicznym i ma potencjalne szanse renaturyzacji. Celem powinno być utworzenie mozaiki lasów i wilgotnych łąk oraz poprawienie zdolności retencyjnych doliny. Poszerzenie strefy międzywala (przynajmniej lokalne) i utworzenie w niej szpalerów łąkowych zwiększyłyby zdolność gromadzenia wód wezbraniowych a ponadto umożliwiło przywrócenie funkcji meandrowania rzeki i zaniechanie „konservacji” koryta. Tak zagospodarowana dolina będzie ważną ostoją przyrodniczą, a po wytyczeniu szlaków pieszych, rowerowych a nawet kajakowych, może stać się miejscem o dużych walorach wypoczynkowych i edukacyjnych.

4.2 Łęg w dolinie Górnej Stradomki

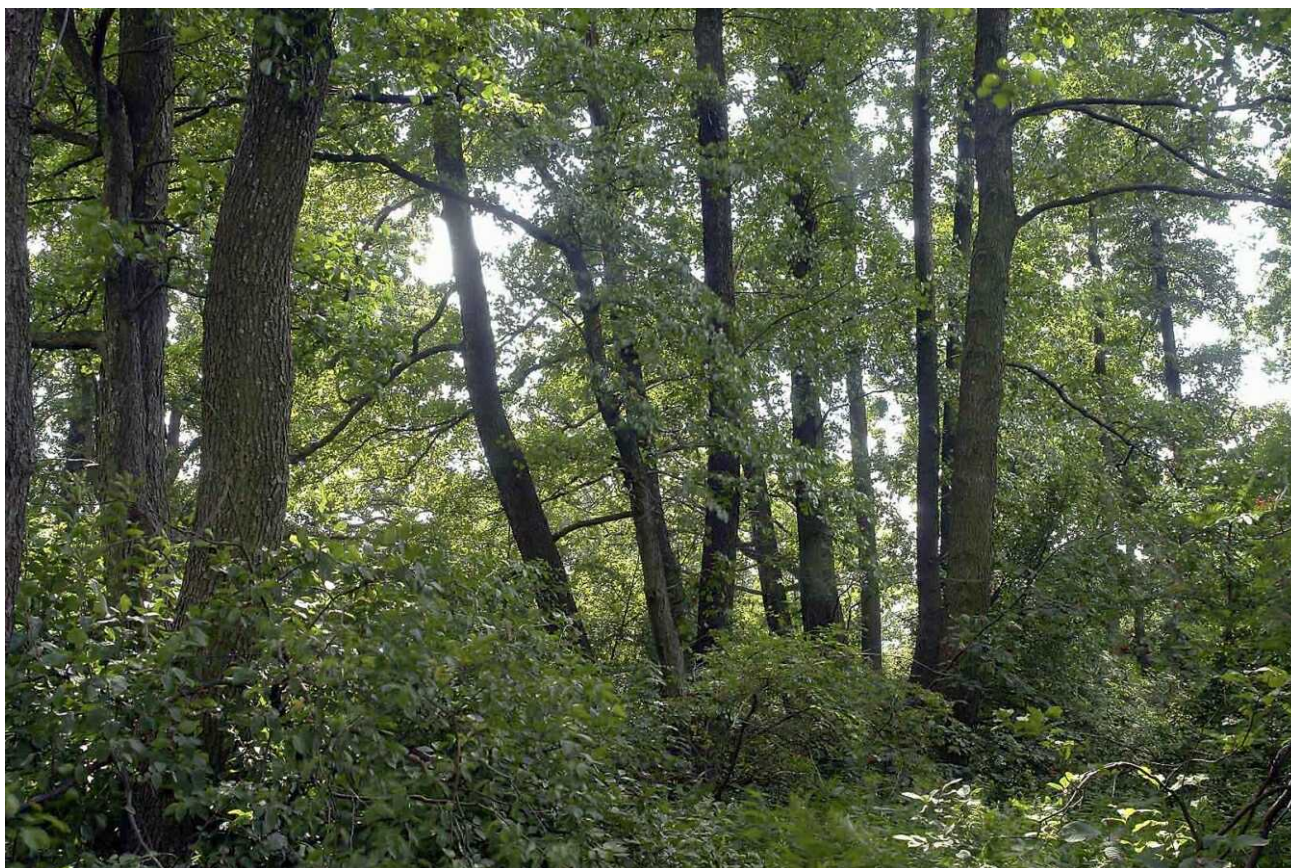
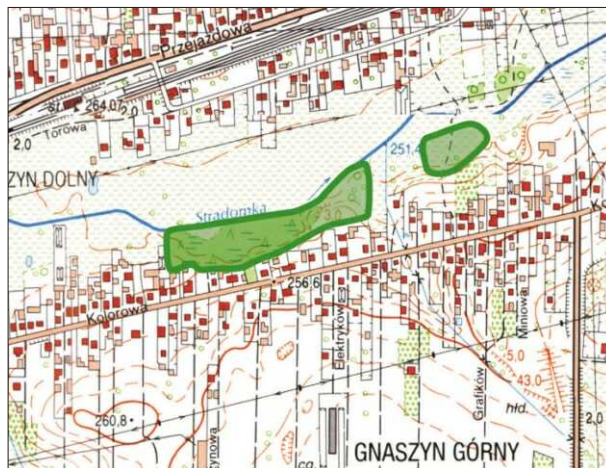
Dolina Stradomki jest, niestety, w znacznym stopniu przekształcona przez człowieka. Z dawnych lasów zalewowych zostały tylko nieduże fragmenty.

W Gnaszynie, naprzeciw dworca PKP, zachował się 2-hektarowy zagajnik łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*. Drzewostan tworzy głównie olcha czarna *Alnus glutinosa* i wierzba krucha *Salix fragilis*. Pojedynczo rosną też: dąb szypułkowy, klon jesionolistny, jesion wyniosły, robinia akacjowa, jarzab pospolity i brzoza brodawkowata. Las ten ma około 80 lat.

W odległości ok. 100 m na północny wschód znajduje się drugi, znacznie mniejszy zagajnik łągowy o podobnej fizjonomii.

Opisane łągi, mimo niedużej powierzchni, są bardzo wartościowe pod względem przyrodniczym, z pewnością godne ochrony. Mogą się przyczynić do przyspieszenia sukcesji wtórnej na pozostałych dawno temu odlesionych częściach doliny. W innych miejscach również występują łągowe zagajniki, ale mniejsze powierzchniowo.

Generalnie Dolina Stradomki przedstawia się pod względem przyrodniczym stosunkowo ubogo. Pełni jednak funkcję ważnego korytarza ekologicznego. Chętnie jest odwiedzana przez zwierzęta, w tym nawet tak okazałe jak sarna i dzik.

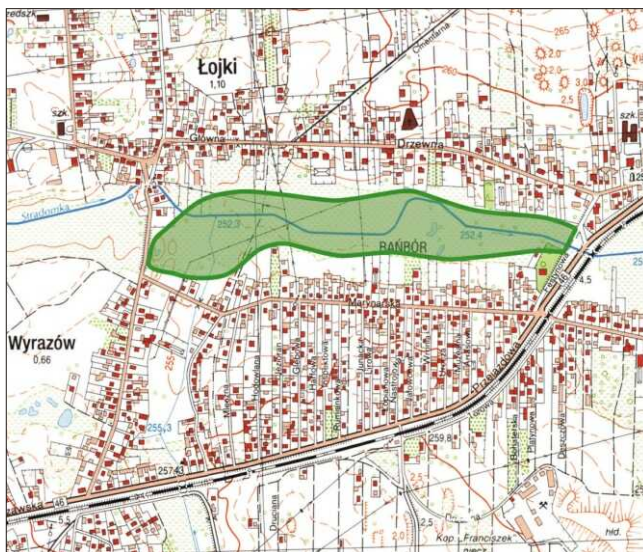

4.3 Dolina Górnej Stradomki - Bańbur

Dolina Stradomki w tej dzielnicy jest całkowicie pozbawiona lasów, po których pozostały jedynie pojedyncze olchy czarne. Głównie zajęta jest przez rozległe zbiorowiska szuwarowe, z dominującą trzciną pospolitą w składzie. W miejscach zabagnionych występują skupienia sitowia leśnego, szuwały pałki szerokolistnej, turzycy zaostrej i mozgi trzcinowatej. Miejscami występują zarośla bzu czarnego.

W wielu miejscach dno doliny pokryte roślinnością o charakterze higro- i nitro-filnym, w typie okrajka nitrofilnego związku *Calystegion sepium* z dominującą pokrzywą. W niektóre fragmenty wnika inwazyjne pnącze - kolczurka klapowana - obcy gatunek, skutecznie opanowujący rzeczne doliny.

Aktualnie dolina Stradomki w Bańburze nie przedstawia istotnych wartości przyrodniczych, choć nie można wykluczyć istnienia stanowisk cennych gatunków zwierząt. Z pewnością pełni funkcję lokalnego korytarza ekologicznego.

Kielisznik zaroślowy *Calystegia sepium*

4.4 Dolina Gorzelanki

Dolina Gorzelanki ma szerokość ok. 150-200 m. Jest zajęta przez rozległy kompleks łąk, częściowo użytkowanych. Zbiorowiska łąkowe są słabo wykształcone i nie posiadają dużego bogactwa florystycznego. Największe płaty tworzą łąki wyczyńcowe, prawdopodobnie w przeszłości podsiewane trawami – rajgrasem wyniosłym i kupkówką pospolitą.

Wzdłuż koryta Gorzelanki na odcinku między ulicami Łomżyńską i Wygodną zachowały się fragmenty zarośli łągowych z dominującą olchą czarną i pojedyncze olchy.

Sama struga została uregulowana, koryto ma wyprostowane. Konsekwencją regulacji Gorzelanki jest także postępujące osuszenie sąsiadujących z nią łąk. Faworyzuje to ekspansywne gatunki traw, takie jak trzcina pospolita i mozga trzciniowata.

Przy rzece występuje roślinność wodna i szuwarowa, reprezentowana przez: sitowie leśne, pokrzywa zwyczajna, wiechlina łąkowa, trzcina pospolita, knieć błotna, kosaciec żółty, krwawnica pospolita, jeżogłówka gałęzista, wierzbownica kosmata, manna fałdowana, pałka szerokolistna, wyczyńiec łąkowy, jaskier rozłogowy, szczaw lancetowaty, niezapominajka błotna, potocznic wąskolistny, tarczycza pospolita, wiązówka błotna i mozga trzciniowata.

Część płatów łąk wilgotnych była koszona. Ich skład florystyczny jest bogatszy. Występują tu gatunki typowe dla klasy *Molinio-Arrhenatheretea* i rzędu *Molinietalia*, takie jak: bukwnica zwyczajna, przytulia pospolita, jaskier ostry, rajgras wyniosły, wiechlina łąkowa, wyczyńiec łąkowy, ostrożeń polny, kostrzewa czerwona, tojeść pospolita, wiązówka błotna, groszek żółty i trzęślica modra. W płatach tych łąk potwierdzono występowanie gatunków chronionych - kukulki szerokolistnej i kosaćca syberyjskiego.

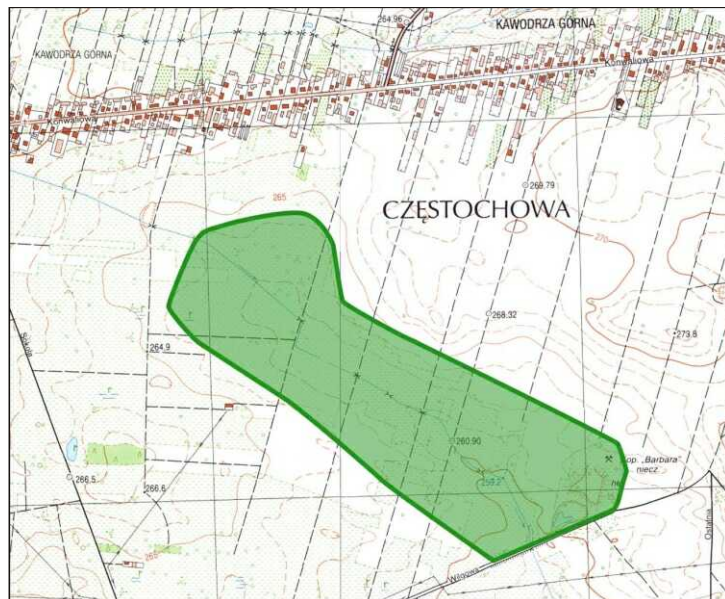
Łąki w dolinie Gorzelanki należą do nielicznych w granicach Częstochowy, które regularnie są koszone.

4.5 Łąki przy ul. Wilgowej

Rozległa, bezleśna dolina, zajęta przez różnego rodzaju zbiorowiska łąkowe i, w miejscach podmokłych, szuwarowe. Przeważają słabo rozwinięte łąki rajgrasowe i wyczyńcowe, często opływane przez ekspansywnego trzcinnika piaskowego i, w mniejszym stopniu, łąki ostrożeńowe oraz łąki z dominacją sita rozpięzchłego i śmiałka darniowego. Dolina charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem roślinności. Wiele zbiorowisk łąkowych jest dobrze wykształconych i zachowanych. Do niedawna były one jeszcze użytkowane, o czym świadczy brak sukcesji wtórnej w kierunku lasu na większości terenu, a tam gdzie się ona zaznacza to jest dopiero na początkującym etapie.

Pomimo stosunkowo słabej wartości botanicznej, rejon ten, dzięki dużej rozległości i braku infrastruktury, jest bardzo atrakcyjny dla zwierząt, np.. żab trawnych i moczarowych (fot. obok). Można tu bez trudu obserwować szereg łąkowych i bagiennych ptaków, takich jak bekas kszczyk, czajka czy kląskawka. Z pewnością wart jest zachowania w aktualnym stanie.

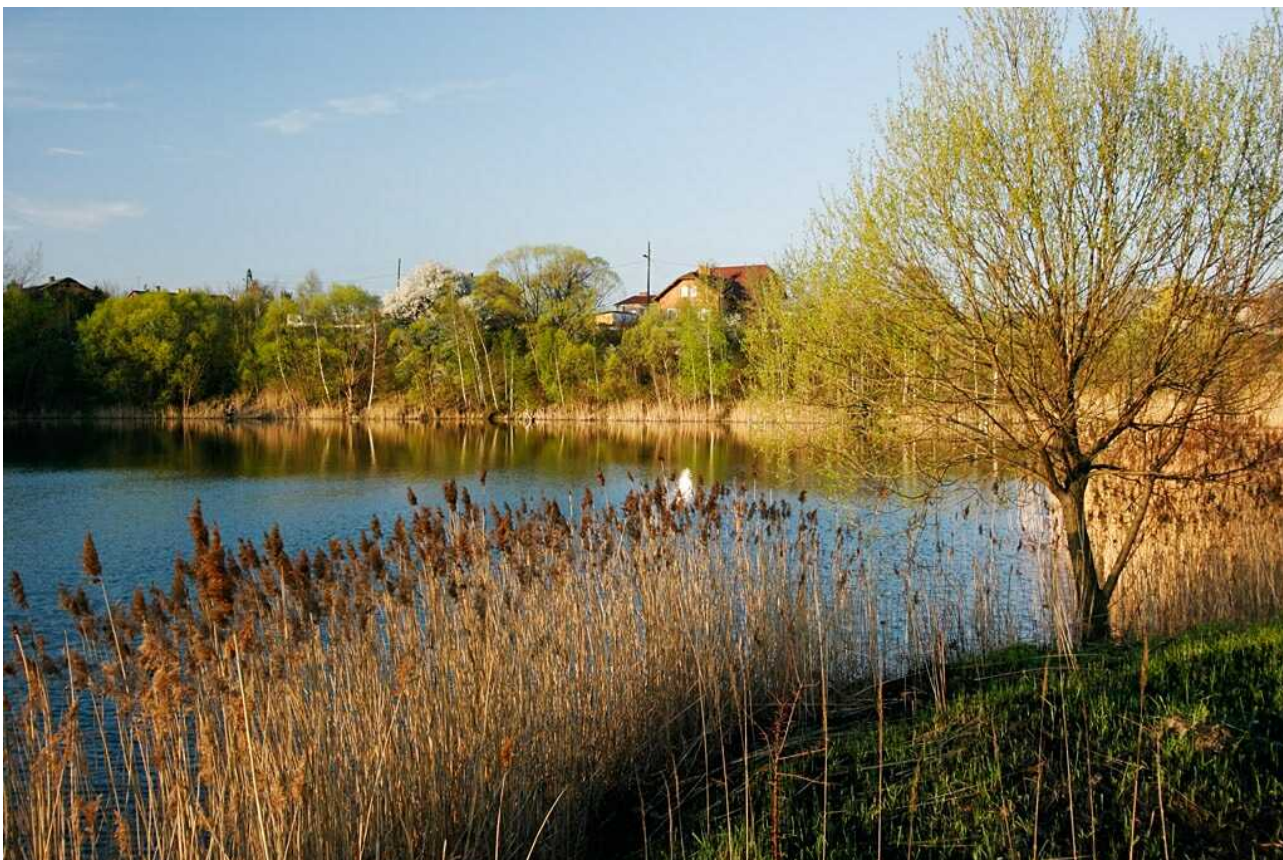
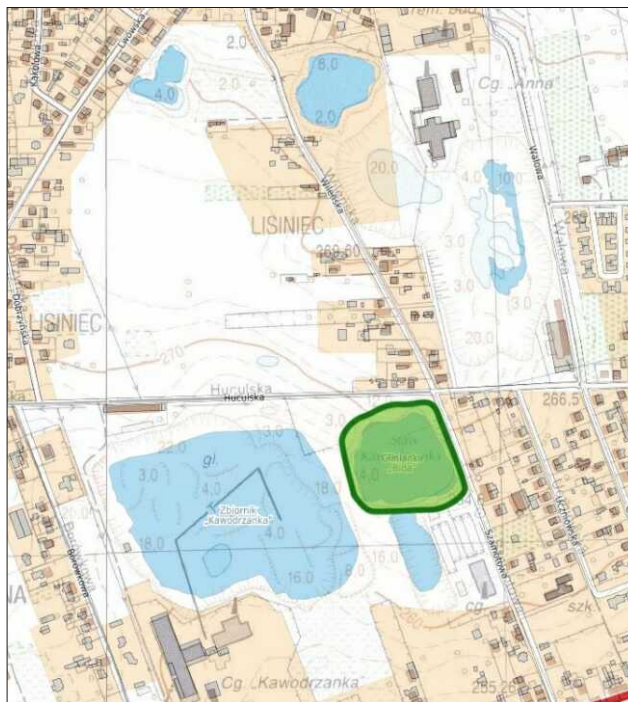
4.6 Glinianka „Bida”

Jest to jedna z kompleksu trzech glinianek, określana także jako „Szamotowa”.

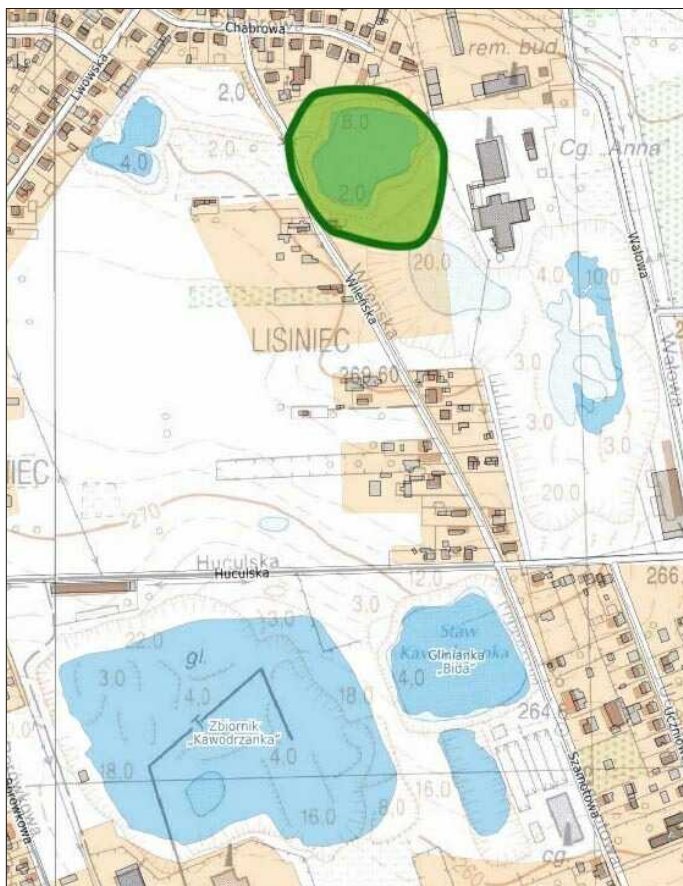
Wzdłuż jej brzegów występują dość dobrze wykształcone pasy szuwarów trzcinowego i szerokopalkowego.

Posiada liczne populacje kilku gatunków ryb, takich jak sieja, karaś srebrzysty, amur biały, krap, lin, okoń, płoć, leszcz, szczupak (fot.niżej), wzdrega i węgorz. Także bogata jest fauna bezkręgowców, wśród których wyróżniają się liczne małże, reprezentowane przez szczeżuje pospolite i chronione skójki malarskie. Występowały tu raki błotne. Z gromady płazów gody odbywa tu rzadko spotykana żaba śmieszka i ropucha zielona (fot. obok).

Zbiornik jest obiektem o podwyższonej cenności przyrodniczej i ważnym składnikiem miejskiej retencji wodnej.

4.7 Glinianka przy Wileńskiej

Jest to głęboki zbiornik, powstały w wyniku zalania dołu po eksploatacji gliny wielkości około 1 ha. Woda w glinianie jest czysta.

Na stromej skarpie nad brzegiem rośnie grupa topól obcego pochodzenia, wierzba biała a także robinie akacjowe i kasztanowce. Przy brzegu wąskim, przerywanym pasem występuje szuwar trzcinowy, szeroko-pałkowy i wąsko-pałkowy. W toni wodnej licznie występuje włosienicznik krążkolistny i wywłócznik kłosowy. Ponadto w środowisku wodnym stwierdzono kilka gatunków rdestnic: pływającą, przeszytą i kędzierzawą. W glinianie żyje sporo gatunków ryb, takich jak amur biały, leszcz, okoń, płoć, szczupak i wzdręga. utrzymuje się też nieduża kolonia żaby wodnej.

Zbiornik jest dość mocno eksploatowany turystycznie i w związku z tym jego otoczenie jest zaniedbane.

Glinianka przy ul. Wileńskiej może być atrakcyjnym miejscem połowów wędkarskich lub spacerów. Niezbędne jest jednak zrekultywowanie i zagospodarowanie terenu wokół niej.

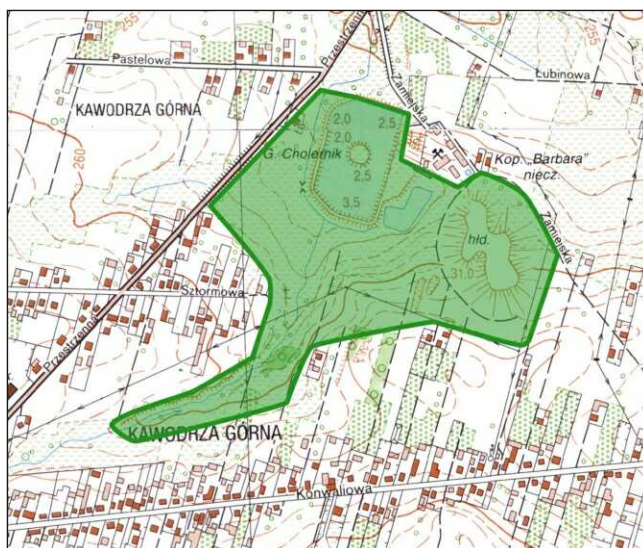
4.8 Okolice kopalni „Barbara”

W Kawodrzy Dolnej, u zbiegu ul. Prze-strzennej i Zamiejskiej znajduje się wodno-łukowy kompleks.

Na tym obszarze występują zróżnicowane biocenozy, m.in. łąg olszowo-jesionowy, łąka ostrożeńiowa, zbiorowiska szuwarowo-wodne, duże połacie słabo wykształconych łąk oraz brzożowo-osikowe zagajniki, powstałe na drodze wtórnej sukcesji. Woda występuje w postaci niedużego ciek i dwóch zbiorników sztucznego pochodzenia. Ponad całością tego terenu góruje okazała, jedna z najwyższych w Częstochowie, hałda dawnej kopalni „Barbara”.

W dolinie potoku występuje niewielki powierzchniowo, średnio-dobrze wykształcony łąg *Fraxino-Alnetum*. Drzewostan tworzy głównie olcha czarna, w różnym wieku. W bujnie rozwiniętym runie dominuje pokrzywa. Łąg ciągnie się pasem wzdłuż potoku, w końcowym odcinku wcina się w teren zabudowany. W wielu miejscach jego drzewostan jest rozluźniony, a skład florystyczny zubożały.

Niżej położoną część doliny zajmują mozaika w różnym stopniu wykształconych zbiorowisk łąkowych z rzędu *Molinietalia*, takich jak łąka ostrożeńiowa, wyczyńcowa i z dominacją sitowia leśnego. W pobliżu hałdy wilgotne łąki przechodzą w suche, słabo wykształcone, ubogie florystycznie zbiorowiska z rzędu *Arrhenatheretalia*. W miejscach bardziej podmokłych licznie rośnie skrzyp błotny i rdest ziemnowodny.

Stoki hałdy porośnięte są przez łubin trwały., w części północnej występują nasadzenia grochodrzewu. W wyniku spontanicznej sukcesji wniknęły tu: trzcinnik piaskowy, wrotycz pospolity i lucerna siewna.

U podnóża hałdy znajdują się dwa zbiorniki wodne.

Większy (ok. 1 ha) jest użytkowany przez wędkarzy. Na środku jest wyspa, porośnięta przez brzozę brodawkową, olszę czarną i sosnę zwyczajną. Zadrzewienia okalają zwarte zarosła tawuły. Roślinność wodna jest słabo rozwinięta, jedynie przy brzegu wykształciły się niewielkie, zwarte płyty szuwaru trzciniowego. W pobliżu brzegu rosną nieliczne, bardzo grube, rozłożyste wierzby kruche (80-120 cm). Mniejszy zbiornik (ok. 0.7 ha) jest bardziej zarośnięty szuwarem trzciniowym.

O ile roślinność jest dość uboga w gatunki, to ze środowiskiem wodnym związane jest bardzo dużo organizmów zwierzęcych. Opisano tu aż 23 gatunki ważek i 14 gat. mięczaków. Z wielu gatunków ryb stwierdzono leszcza, karasia srebrzystego, karpia, szczupaka i płoć.

Obszar wokół kopalni „Barbara” jest otoczony zabudową. Tego typu izolacja nie sprzyja występowaniu zwierząt, gdyż mają ograniczone możliwości migracji. Szczególnie dotyczy to płazów. W odpowiednim dla nich środowisku występuje tu nielicznie żaba wodna, ropucha szara i zielona oraz kumak nizinny. Nieco lepiej przedstawia się sytuacja ptaków. Z wielu zaobserwowanych gatunków należy wymienić taksony rzadziej występujące, takie jak przepiórka, gąsiorek, słowik rdzawy, remiz, perkozek i, przede wszystkim, bączek - najmniejszy i najrzadszy przedstawiciel czapli.

Teren ten posiada bardzo duże walory krajobrazowe i znaczne – przyrodnicze oraz kulturowe. Doskonale nadaje się do propagowania idei ochrony przyrody oraz pokazywania jej elementów, z wykorzystaniem ewentualnych ścieżek edukacyjnych. Obszar ten, dzięki wędkarskiemu zagospodarowaniu jednego ze zbiorników, już teraz spełnia funkcję rekreacyjną. Posiadając tak zróżnicowane środowisko przyrodnicze oraz urozmaicony krajobraz, w pełni nadaje się do przekształcenia go w naturalizowany park.

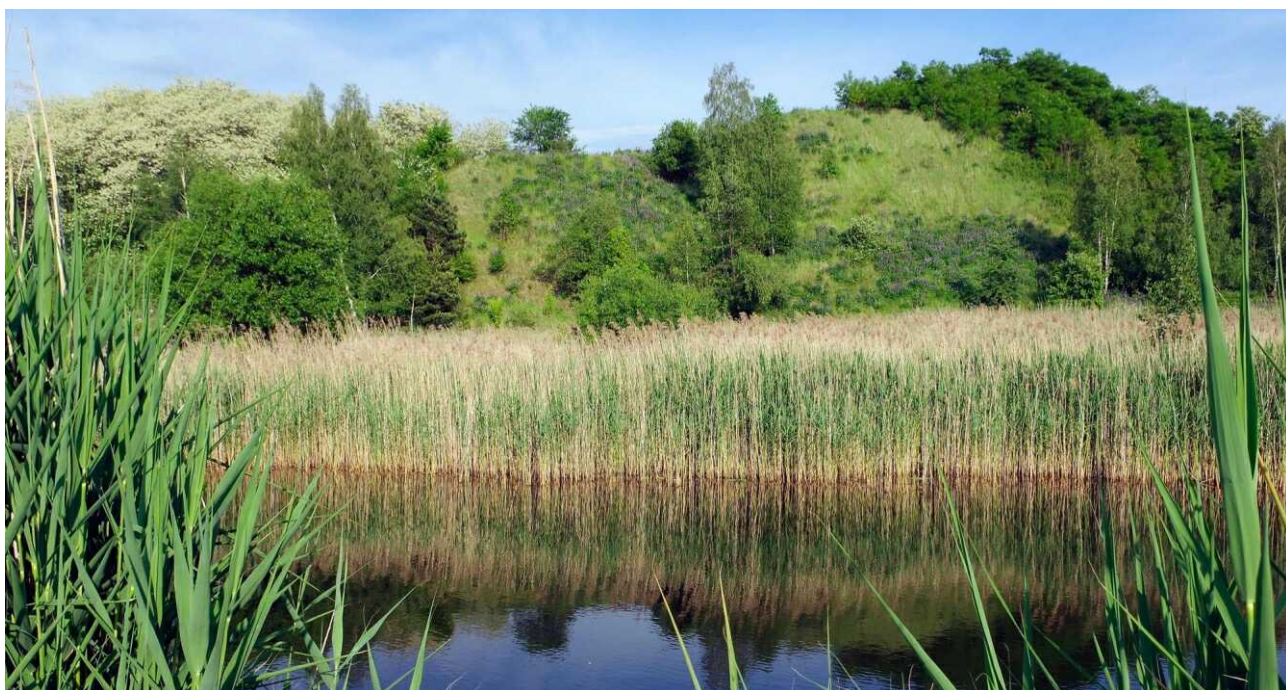
krzyżówka

perkozek

łyska

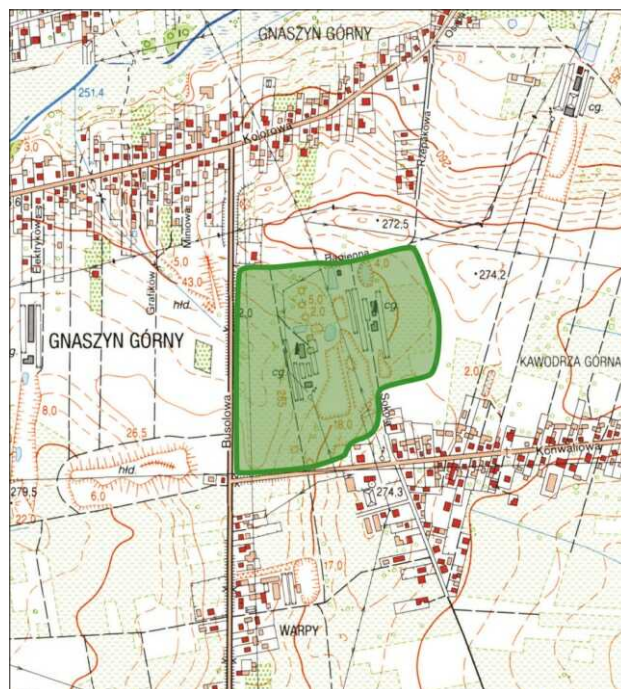

4.9 Siedliska przy ul. Bagiennej

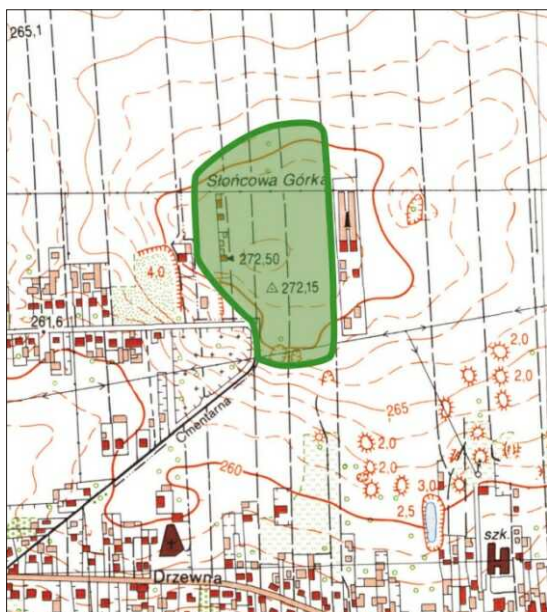
Teren dawnej cegielni z przyrodniczego punktu widzenia nie przedstawia większych wartości. Występuje tu głównie inicjalna, mało zwarta roślinność o charakterze ruderalnym, nawiązująca składem florystycznym do rzędu *Onopordetalia*. Ponadto występują tu zbiorniki powyrobiskowe wypełnione wodą, często o stromych skarpach. Na skarpach rosną gatunki ruderalne. Roślinność wodna i szuwarowa jest tu słabo rozwinięta.

Obok terenu cegielni, od strony zachodniej, znajduje się duży powierzchniowo płat łąki, w którym można wyróżnić kilka biocenoz. Występują tu łąki z dominacją wyczyńca łąkowego oraz udziałem gatunków łąk wilgotnych i roślin ogólno-łąkowych. Łąki te mają bogaty skład florystyczny i są dobrze wykształcone, ze względu na regularne ich koszenie. Z płatami tymi sąsiadują łąki z ostrożeniem łąkowym *Cirsietum rivulare*. W obniżeniu terenu wykształcił się płat ziołoroślowej łąki z masowo występującą wiązówką błotną. Dalej występuje płat łąki świeżej. Sporadycznie trafiają się storczyki kukułki szerokolistne.

Ze względu na istnienie kilku zbiorników wodnych obszar stanowi potencjalną ostoję dla płazów.

4.10 Słońcowa Góra

Jest to niewielkie, posiadające własną nazwę wzgórze, pochodzenia lodowcowego (prawdopodobnie kem). Najlepsze dojście do wzgórza wiedzie ulicą Zbawiciela i dalej – Cmentarną.

Od tej strony zbiega się porośnięte zagajnikami brzozowymi, z domieszką sosny, klonu jesionolistnego, czerechy późnej i lipy. Są to leśne zapusty na polach porolnych, stanowiące etap sukcesji w kierunku boru mieszanego.

W pozostałej części występuje mozaika zapuszczonych łąk i drzewiastych zapustów. Teren nie przedstawia większych wartości przyrodniczych; posiada jedynie walor krajobrazowy (widok na dolinę Gorzelanki), stanowiąc dużą niezabudowaną przestrzeń ekologiczną.

Leśne zapusty na polach porolnych, stanowiące etap sukcesji w kierunku boru mieszanego. Dogodny punkt widokowy (kulturowy krajobraz podmiejski). W perspektywie wskazane jest dosadzanie drzew przyspieszające procesy lasotwórcze.

4.11 Źródlika strugi z kopalni Barbara

Jest to obszar na północ od ulicy Konwaliowej, prze którą płynie mała struga, będąca prawobrzeżnym dopływem Stradomki.

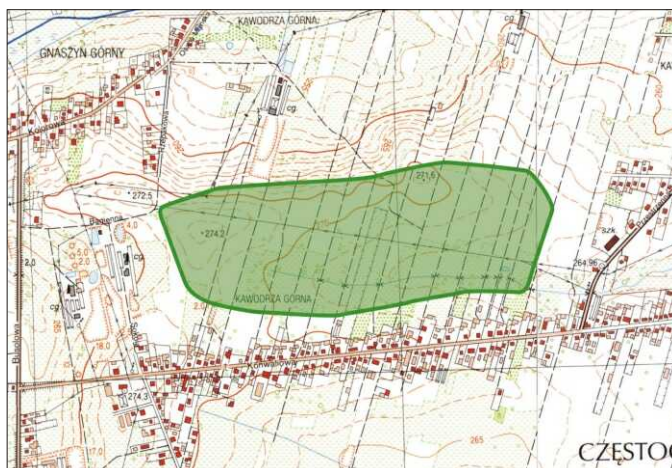
W części zachodniej stanowiska, wśród zagajników znajdują się wysiękowe, trudne do zlokalizowania źródlika tego ciek. Obszar ten prawie w całości porośnięty jest roślinnością łąkową w różnych stadiach sukcesji. W części płatów dominują bylica zwyczajna, trzcinnik piaskowy i ostrożeń polny. Sukcesja tych płatów jest silnie zaawansowana i obserwuje się tu wnikające gatunki drzew i krzewów, np. dereń, kruszyna, czeremcha amerykańska, śliwa mirabelka, dąb i szakłak. W części zachodniej zadrzewienia są bardziej zwarte, w wieku ok. 20-25 lat, i pod względem fizjonomicznym przypominają las. Wartości przyrodnicze posiadają jednak bardzo małe.

W innych miejscach sukcesja jest mniej zaawansowana i występuje więcej gatunków typowych dla łąk wilgotnych, np.: wyczyniec łąkowy, dzięgiel leśny, bukwica zwyczajna, oman wąskolistny (fot. obok), ostrożeń łąkowy, tojeść zwyczajna, krwawnica, krwisiąg lekarski, kozłek lekarski i inne.

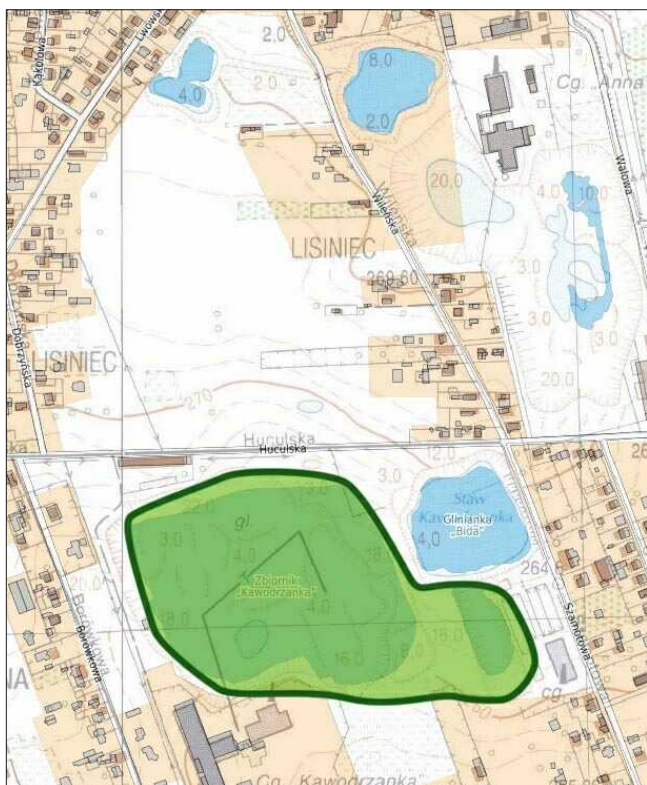
Jednak stosunki ilościowe są tu zakłócone. Płaty te reprezentują prawdopodobnie łąki ze związku *Calthion*, nieużytkowane kośnie co najmniej od kilku lat.

Do najcenniejszych miejsc należy w miarę dobrze zachowana łąka w części południowej, należąca do związku *Calthion*. Kwitnąca masowo krwawnica (fot. niżej) nadaje efektowny wygląd.

Szeroka dolina wokół stanowi bardzo rozległy teren, pozbawiony praktycznie zabudowy i poprzez zróżnicowane siedliska, takie jak łąki, zagajniki, pojedyncze krzewy i drzewa, lokalne podmokłości oraz struga wodna, stwarza warunki do egzystencji wielu gatunków zwierząt.

4.12 Glinianki k. Kawodrzanki

Są to dwa zbiorniki określane wspólną nazwą jako “Kawodrzanka”.

Zbiornik mniejszy posiada bardzo strome brzegi, których wysokość wynosi około 5-8 m. Wąskim pasem wzdłuż brzegu występuje słabo rozwinięty szuwar trzcinowy i szeroko-pałkowy. Z roślin wodnych tylko od wschodu i południa nielicznie rosną - rdestnica pływająca i jedna kępa hodowlanej formy grzybieni o kwiatach różowych. Strome brzegi są słabo porośnięte roślinnością ruderalną. Z drzew i krzewów odnotowano na stromych brzegach zbiornika osikę, orzecha włoskiego, wierzbę kruchą, iwę i gruszę polną.

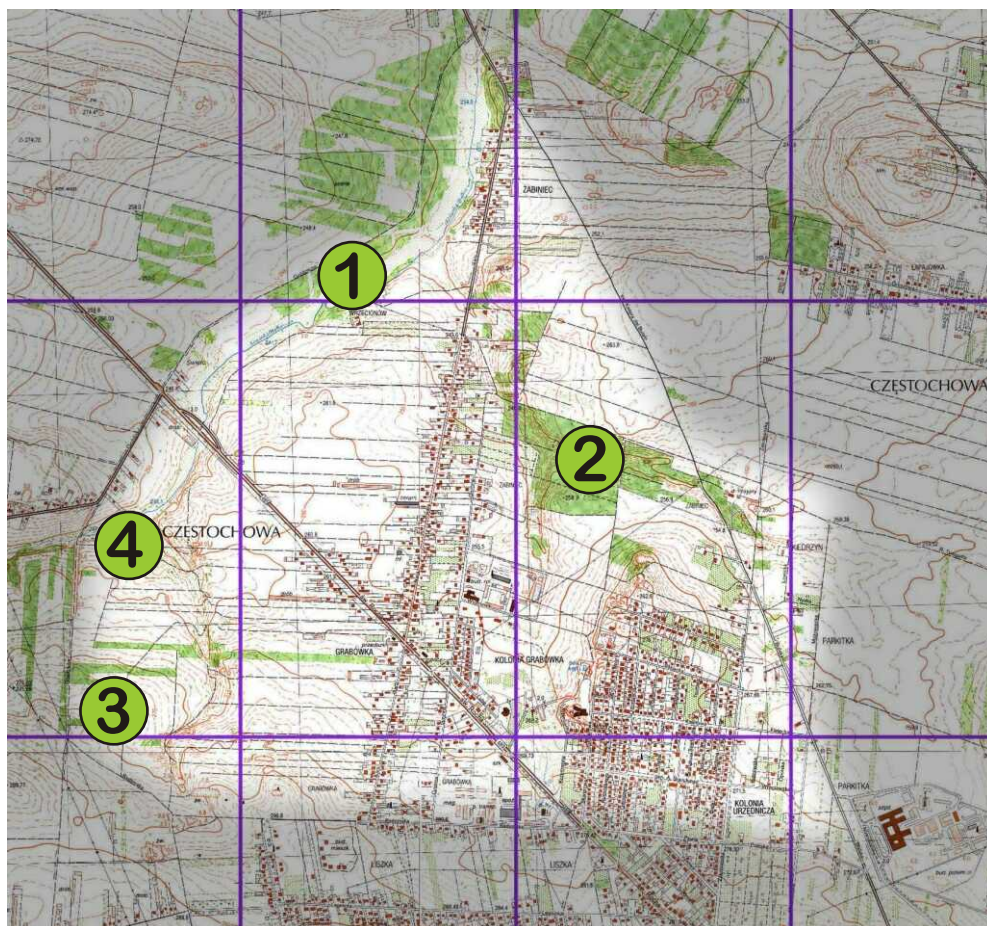
Największy staw należy do Przedsiębiorstwa „Domex”, a wschodni do PZW.

W zbiornikach woda jest czysta. Są one także zarybione. Wszystkie mają dobre perspektywy na zagospodarowanie ich pod kątem rekreacji i wypoczynku.

5 Grabówka

1. Dolina Szarlejki
2. Las w Grabówce
3. Wzgórza Bory
4. Źródliko w Szarlejce

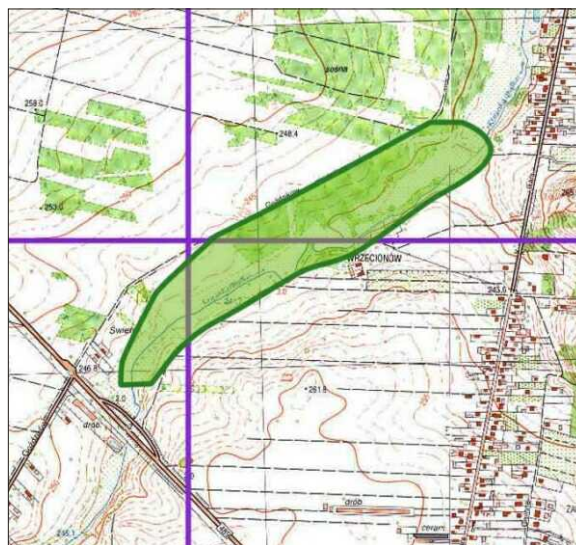

5.1 Dolina Szarlejki

W dolinie występuje malownicza mozaika różnorodnych biocenoz, zarówno leśnych jak łąkowych i szuwarowych. Do najcenniejszych ekosystemów należy łąg olszowo-jesionowy.

Przy rzece występują duże powierzchniowo fitocenozy dobrze wykształconego łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*. Drzewostan buduje głównie olcha czarna z niewielką domieszką jesionu wyniosłego. Słabo wykształcony podszyt tworzy czeremcha zwyczajna, jarząb, dziki bez czarny i wierzba iwa. Warstwa zielna jest niezwykle bujna, reprezentowana przez pokrzywę, rzeżuchę łąkową, kaczyńca błotnego, bluszczyka kurdybanka, chmiel, przytulię czepną i in. W wodzie stwierdzono niewielkie płyty z potoczniakiem wodnym.

Przy rzece występują także płyty dobrze wykształconego szuwaru trzcinowego, z niedużym udziałem mozgi trzcinowatej, śmiałka pogiętego, jaskra rozłogowego, situ rozpięchłego, pałki szerokolistnej, wiązówki błotnej, manny i knieci błotnej. Na stoku doliny, w pobliżu granicy z polami, rośnie kilka bardzo okazałych drzew, m.in. czterodniowa lipa drobnolistna (średn. 80-100 cm) i topola czarna (110 cm).

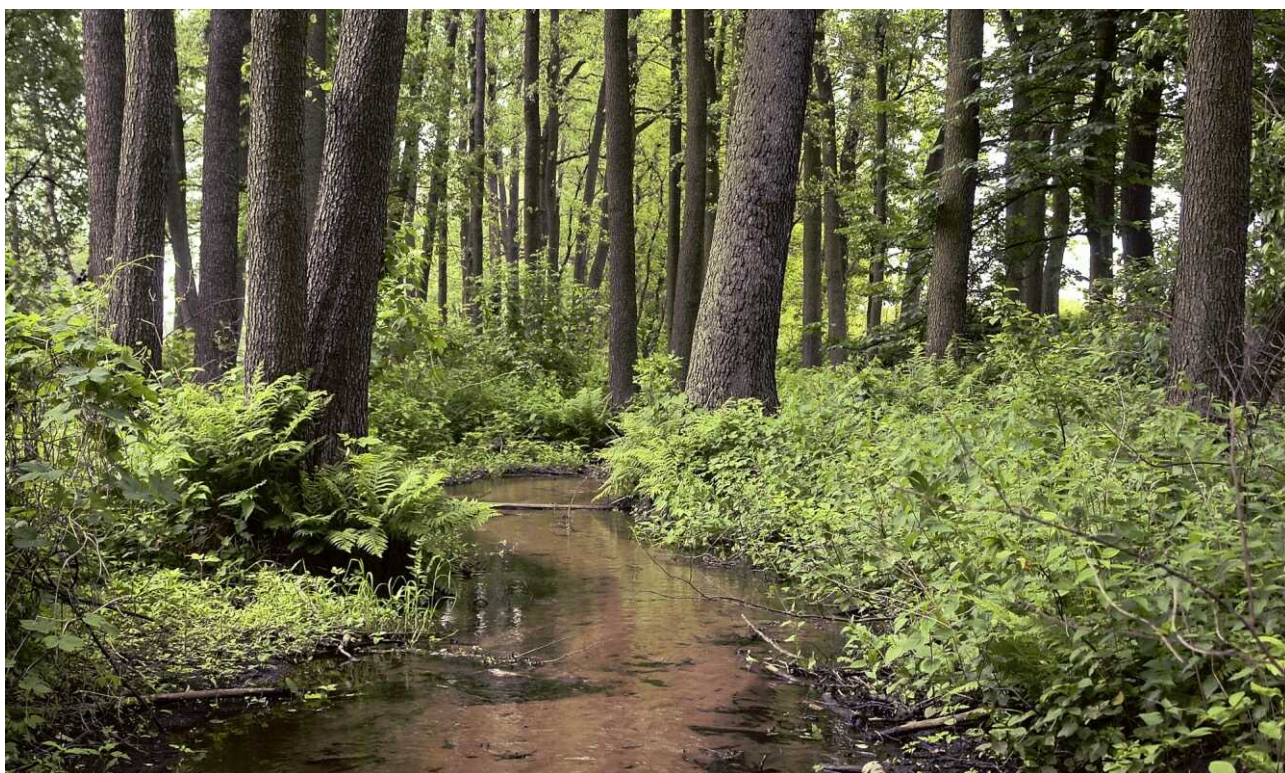
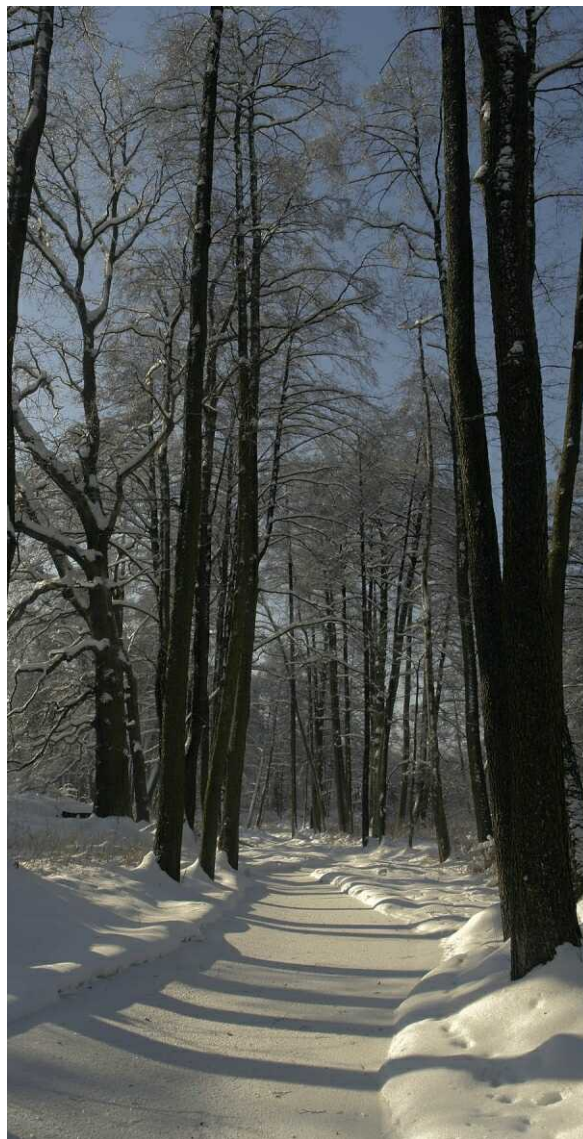
Zachodnie obrzeże doliny zajmują fitocenozy zdegenerowanego grądu i lasu mieszanego z klasy *Quercetea robori-petraeae*. Drzewostan tworzy głównie sosna zwyczajna z niewielką domieszką brzozy brodawkowatej. W warstwie krzewów najliczniej występuje leszczyna, lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, kruszyna i czeremcha.

W czystych wodach potoku Szarlejki żyje uboga gatunkowo lecz charakterystyczna fauna bezkręgowców. Na dnie przebywają chruściki: *Grammotaulius nigropunctatus* i *Potamophylax nigricornis*, larwy jętki *Ephemerella ignita* i widelnicy *Nemoura picteti*, mięczaki: *Pisidium casertanum*, *Bathyomphalus contortus* i *Lymnaea peregra*, skorupiaki: *Rivulogammarus pulex* i *Asellus aquaticus* oraz pijawki: *Erpobdella octoculata* i rzadka *Glossiphonia concolor*.

Ichtiofauna jest także uboga, reprezentowana przez karasia srebrzystego, szczupaka, śliza, jazgarza i okonia. Ze smoczkoustych występuje tu coraz rzadszy, chroniony prawem unijnym, minóg strumieniowy.

Zaobserwowano też liczne gatunki ptaków, głównie pospolite, spotykane w każdego rodzaju lesie. Na podkreślenie zasługuje obecność dziwonii, dudka i dzięcioła zielonosiwego.

Dolina Szarlejki, mimo że już w znacznym stopniu (na pewnym odcinku) została zniszczona przez meliorację potoku, nadal jest bardzo wartościowym miejscem, z pewnością godnym zachowania i opieki, a nawet - przywrócenia niektórych jej utraconych elementów (np. stawy rybne).

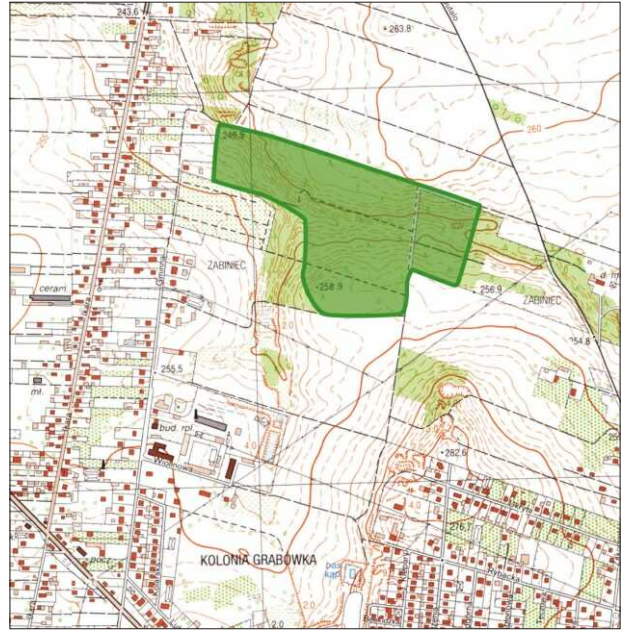
5.2 Las w Grabówce

Opisywany teren jest zajęty przez lasy pochodzenia wtórnego, powstałe w wyniku nasadzeń i sukcesji wtórnej na siedliskach boru mieszanego, lasu mieszanego i grądu. Rosną one na podłożu piaszczystym, piaszczysto-żwirowym i gliniastym, pochodzenia czwartorzędowego.

Zbiorowisko lasu jest kadłubowo wykształcone, o niemożliwej do ustalenia randze systematycznej, ubogie florystycznie i o słabo wykształconej strukturze pionowej. Jest ogólnie ubogie florystycznie i wykształcone nietypowo. W obecnej postaci nawiązuje do lasu mieszanego. Drzewostan jest utworzony głównie przez sosnę oraz, w mniejszym stopniu, - brzozę brodawkowatą i dęba czerwonego. Częsta jest dzika (zdziczała) czereśnia. W podszyciu dominuje bez czarny i czerwemcha zwyczajna. Runo jest w dużym stopniu zdominowane przez jeżynę i ma charakter, mimo znacznej bujności, dość przypadkowy. W obniżeniu, na siedlisku grądu występuje zbiorowisko o charakterze wtórnym, utworzone przez sosnę z niewielką domieszką brzozy brodawkowatej i dzikiej czereśni. Sosna tu się nie odnawia.

Część wschodnia kompleksu jest ogrodzona metalową siatką.

Las ten, mimo słabych wartości przyrodniczych, ma spore znaczenie jako naturalna osłona dla okolicznych pól rolnych oraz jako miejsce schronienia dla zwierząt, zarówno leśnych jak i polnych.

5.3 Wzgórza Bory

Jest to bardzo duży niezabudowany obszar, podlegający intensywnej sukcesji wtórnej, zajęty przez mozaikę siedlisk otwartych oraz leśnych. Warstwę drzewostanu buduje najczęściej brzoza brodawkowata i sosna zwyczajna oraz czeremcha amerykańska. W domieszcze pojawiają się: jarzębina, dąb szypułkowy, dąb czerwony i topola osika.

W niektórych miejscach, w prześwitach między zadrzewieniami występuje roślinność nawiązująca składem florystycznym do muraw psammofilnych.

Miejscami zachowały się jeszcze pola uprawne z uprawą żyta. W uprawach tych występują chwasty polne takie jak chaber bławatek, mak polny, dymnica, niezapominajka polna, rumian polny a nawet rzadki dziś kąkol polny.

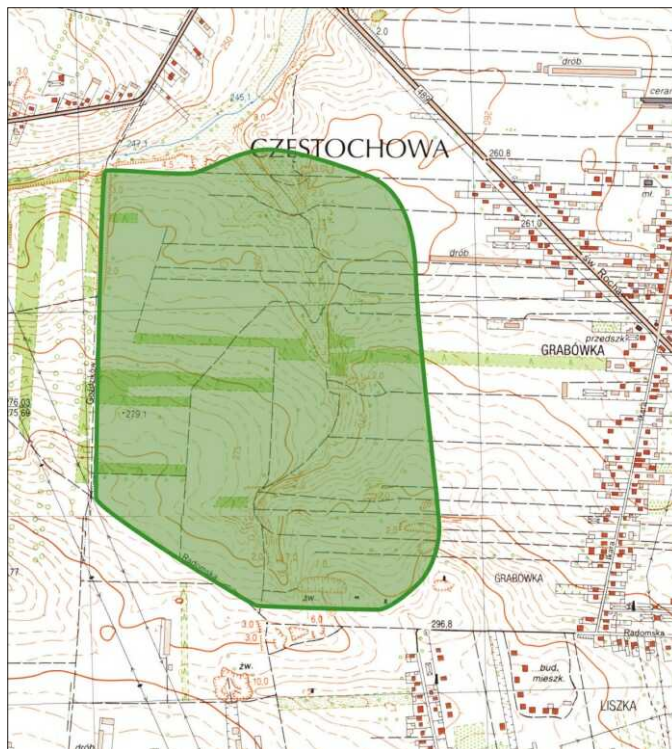
Na porzuconych niedawno polach rozwijają się fitocenozy zbudowane z chwastów polnych, zdominowane m.in. przez iglicę pospolitą. Między terenami otwartymi występują zagajniki i zadrzewienia, budowane m. in. przez brzozę, czeremchę późną, sosnę, dęba szypułkowego, jarzębinę i osikę.

Na terenie analizowanej powierzchni znajdują się dwa nieeksploatowane aktualnie wyrobiska piasku. Obserwować w nich można sukcesję roślinności. Roślinność kolonizująca spontanicznie odkryte skarpy wyrobisk, jak również ich dno, ma charakter roślinności ruderalnej a występujące tu zbiorowiska roślinne zaklasyfikować należy w większości do związku *Onopordion acanthii*.

W każdego rodzaju zbiorowiskach spotykane są również obcego pochodzenia gatunki inwazyjne: przymiotno białe, nawłóć późna i winobluszcz zaroślowy, rozprzestrzeniające się głównie na porzuconych polach oraz niecierpek drobnokwiatowy, występujący w lasach i zagajnikach.

Na skraju zadrzewień występuje także rdestowiec ostrokończysty. Często gatunkiem inwazyjnym jest tu także czeremcha amerykańska, która wnika na porzucone pola i inne tereny otwarte.

Najcenniejszym elementem w tej powierzchni jest długa dolina, będąca bocznym odgałęzieniem doliny Szarlejki. Występuje tu roślinność nawiązująca do ziołoroślowej łąki ze związku *Filipendulion*.

5.4 Źródliko w Szarlejce

Źródliko w Szarlejce jest jednym z nielicznych zachowanych jeszcze na obszarze Częstochowy naturalnych źródeł. Niecka źródlikowa znajduje się na prawym brzegu doliny Szarlejki. Ma średnicę około 60 m. Zbocza niecki osiągają około 3,5 m wysokości i od strony południowej i wschodniej są dość strome. Jest to właściwie zespół trzech wyraźnych wypływów (o wydajności 0,5, 0,75 i 0,25 dm³ wody na sekundę), licznych wysięków podboczowych usytuowanych na skraju owalnej misy źródlikowej, oraz rozległej młaki zajmującej jej centralną część.

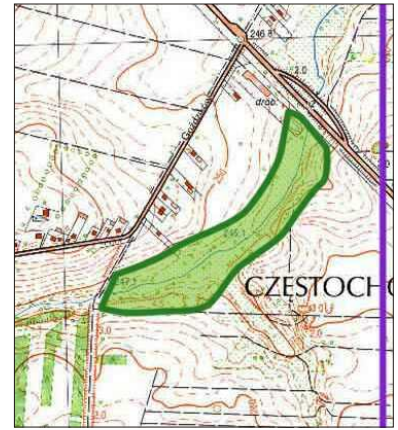
Źródliko powstało w miejscu, gdzie z warstwy piasków drobnoziarnistych, zawierających wkładki żwirowe z głazami wypływa na powierzchnię woda, utrzymująca się w gruncie na łałach środkowojurajskich. Strefa zasilania tych źródeł wodami opadowo-roztopowymi to wzniesienia czołowomorenowe łałolodu odrzańskiego zwane Wzgórzami Bory. Obszar wysiękowy pokrywa gęsta ruń tworząca miejscami rodzaj pła. Tworzą ją m.in. dzięgiel leśny, sit leśny, tojeść pospolita, potocznik wąskolistny, gwiazdnica bagienna, rzeżucha gorzka i mięta nadwodna. Rośliny niższe są reprezentowane m.in. przez wątrobowca - pleszankę *Pellia epiphylla*.

Fauna źródlika jest specyficzna, występują w niej np. larwy chruścików z gatunku *Potamophylax nigricornis*, ponadto interesujące wypławki - wypławek czarny i *Euplanaria polychroa*.

Do młaki przylegają wilgotne łąki trzęślicowe. Bardzo duży udział ilościowy ma w nich bodziszek błotny, bobrek trójlistkowy i siedmiopalecznik błotny. Stwierdzono też liczne okazy storczyka szerokolistnego.

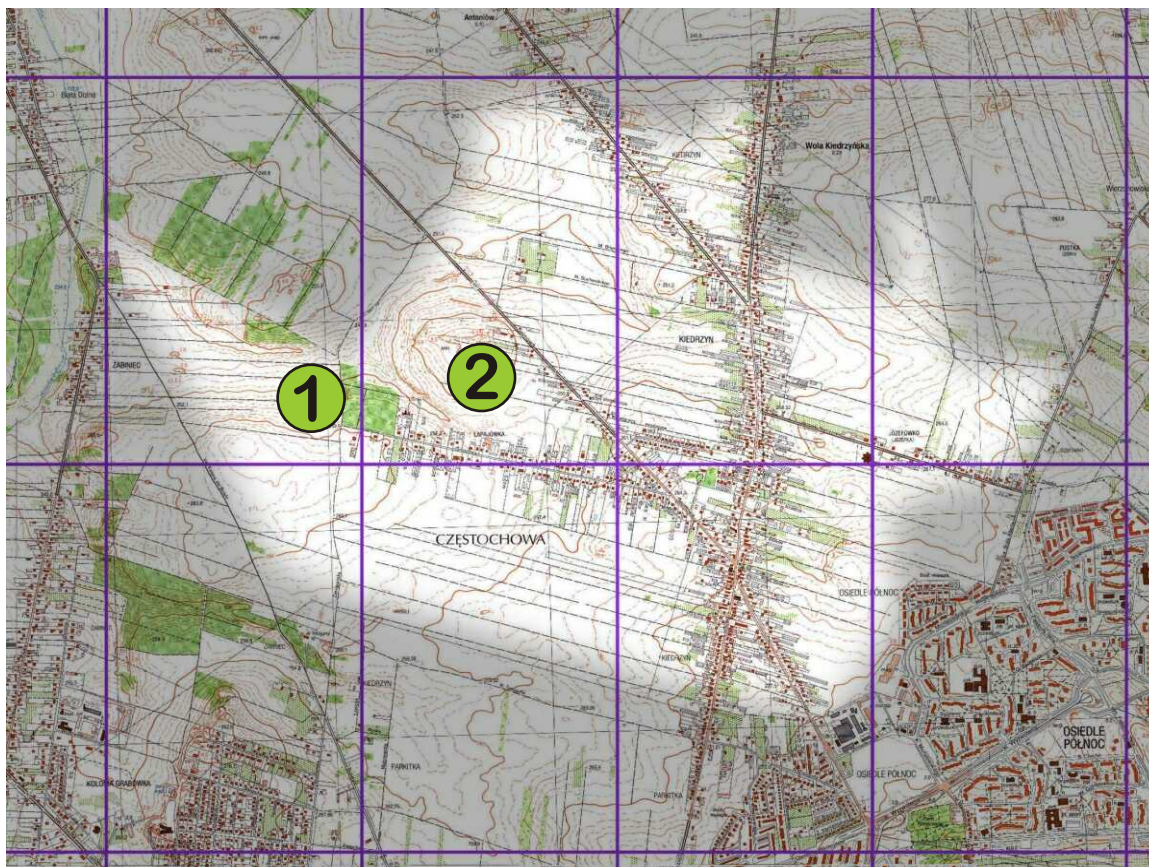
Gromadząca się na powierzchni woda tworzy niewielki strumień prowadzący około 5 l/s. Ciek wpływa do sąsiadującego od północy z młaką łągu, gdzie wpada do Szarlejki. Ten fragment doliny jest silnie podmokły, porośły dobrze wykształconym lasem łągowym. Występują w nim m.in. psianka słodkogórz, gorysz błotny, knieć błotna i kozłek całolistny. U podnóża prawobrzeżnego stoku doliny rzecznej znajduje się kilka innych niewielkiej wydajności wysięków.

Ta część doliny Szarlejki, wraz z sąsiadującym wzniesieniem, przedstawia urokliwy krajobrazowo i bardzo cenny przyrodniczo zakątek miasta. Już obecnie wykorzystywany przez okolicznych mieszkańców jako miejsce spacerów.

6 Kiedrzyn

1. Murawy Łapajówki
2. Wzgórze Kamionka

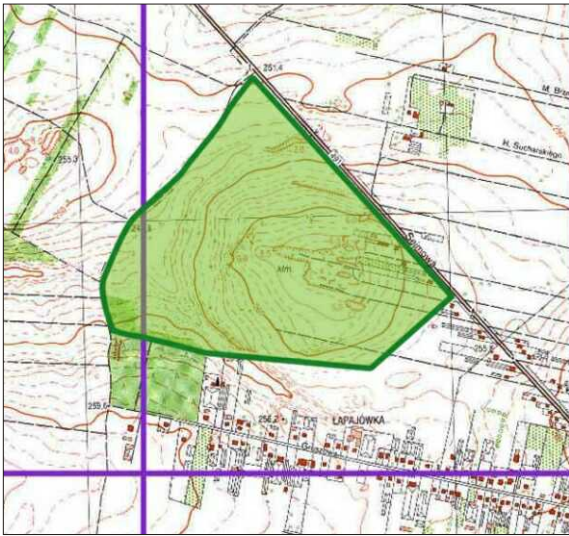
6.1 Murawy Łapajówki

Obszar znajduje się w północnej części Częstochowy. Znajduje się tutaj długie, piaszczyste wzgórze, prawdopodobnie pochodzenia lodowcowego (morena lub wydma). Występuje na nim słabo wykształcony bór świeży *Leucobryo-Pinetum*, silnie zdegenerowany, z daleko posuniętym procesem frutocenizacji. W pobliżu zagajnika i w jego rozluźnionych miejscach – polanach, na podłożu luźnych piasków (gleby bielcowe) w runie przeważają gatunki muraw psammofilnych. Niektóre ich płaty to bardzo dobrze wykształcone murawy szczotlichowe z zespołu *Spergulo vernalis-Corynephorretum*. Rosną one na przesuszonych, ubogich glebach piaszczystych.

W sąsiedztwie znajdują się rozległe płaty młodników sosnowych, powstałe z samosiewu.

6.2 Wzgórze Kamionka

To bardzo duże wapienne wzgórze znajduje się między ul. Sejmową a Gruszową.

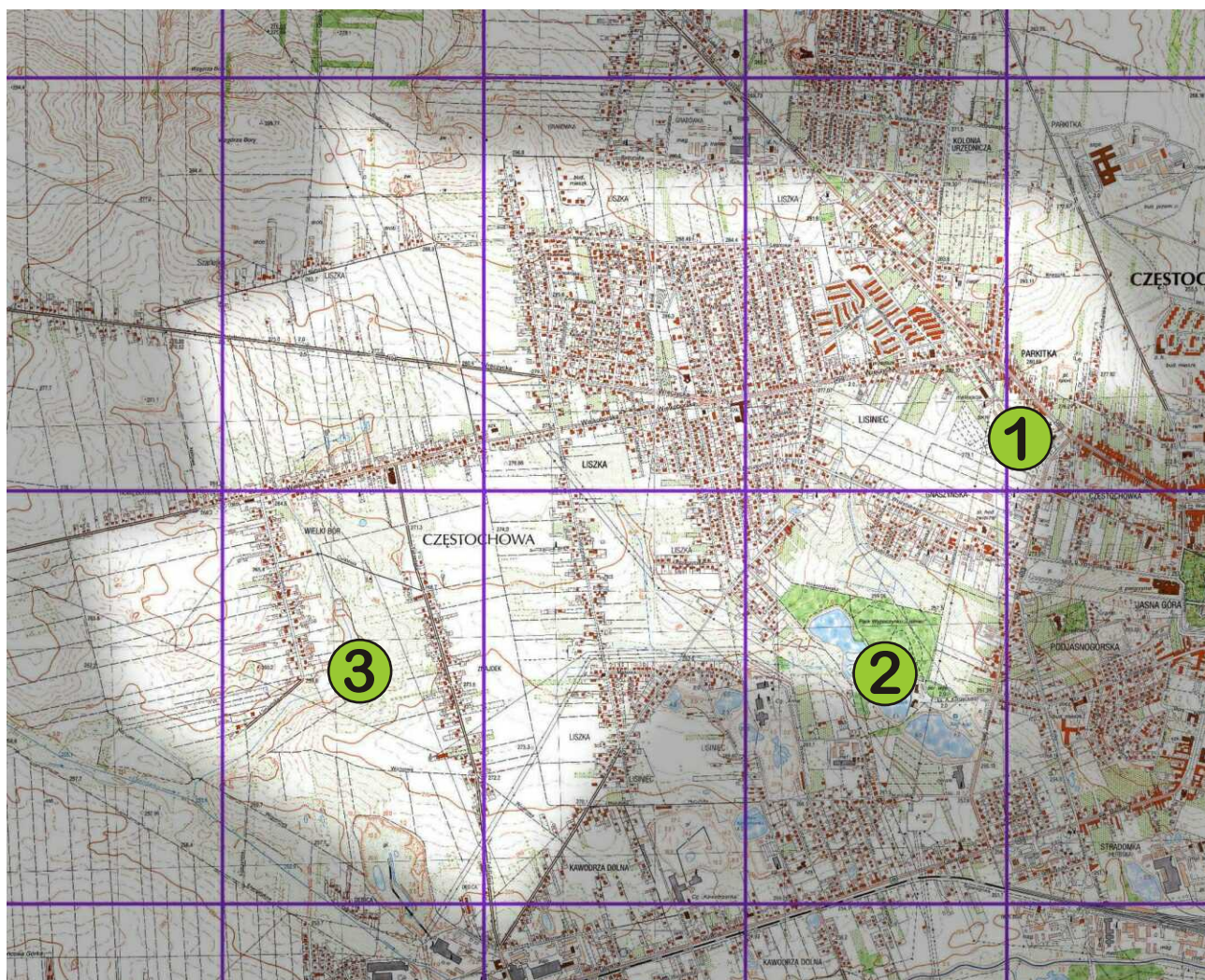
Rozległe zbocza były do niedawna prawdopodobnie uprawiane. Aktualnie są porośnięte mozaiką dużych płatów zbiorowisk z nostrykiem żółtym i trzcinnikiem piaskowym, które to gatunki dominują. Ponadto duży udział mają tu: mietlica psia, przymiotno kanadyjskie, tymotka łąkowa, przytulia pospolita, koniczyna łąkowa, chaber driakiewnik, kupkówka pospolita, świerzbica polna, życica trwała i bylica pospolita. Wśród łąk występują zapusty sosny, brzozy i gruszy polnej.

Na wierzchołku wzgórza znajduje się rozległy kamieniołom. Rosną w nim zadrzewienia topoli czarnej, klonu zwyczajnego, jabłoni domowej, brzozy brodawkowatej, kruszyny, jarzębiny, kaliny, bzu czarnego, wierzby iwy, śliwy mirabelki, ligustru, jesionu amerykańskiego i głogu jednoszyjkowego. Na krawędzi kamieniołomu są zarośla tarniny. Z roślin zielnych, na krawędzi i w kamieniołomie odnotowano kostrzewę owczą i czerwoną, ostrożeń polny, świerbnicę polną, mak polny, macierzankę zwyczajną, dziewannę drobnokwiatową, tymotkę łąkową, tymotkę łąkową, jasiońca, kozłkiem lekarskim i przelotem pospolitym. Duże powierzchnie łąk są z dominacją rajgrasu.

Wzgórze jest świadkiem geologicznej historii i istotnym elementem krajobrazu.

7 Lisiniec

- 1. Cmentarz św. Rocha**
- 2. Park Lisiniecki**
- 3. Łąki w Wielkim Borze**

7.1 Cmentarz św. Rocha

Okolo 300-letni Cmentarz św. Rocha ma dobrze zachowaną zieleń wysoką. Aleje obsadzone są licznie przez brzozy, klony, graby i lipy, z których większość jest stara i osiąga bardzo okazałe rozmiary.

W pobliżu wejścia głównego na cmentarz rośnie duży okaz kwitnącego bluszczu. W tej części rosną dosyć licznie graby, mniej liczne są tu jesiony, które uzyskują średnicę do 70 cm.

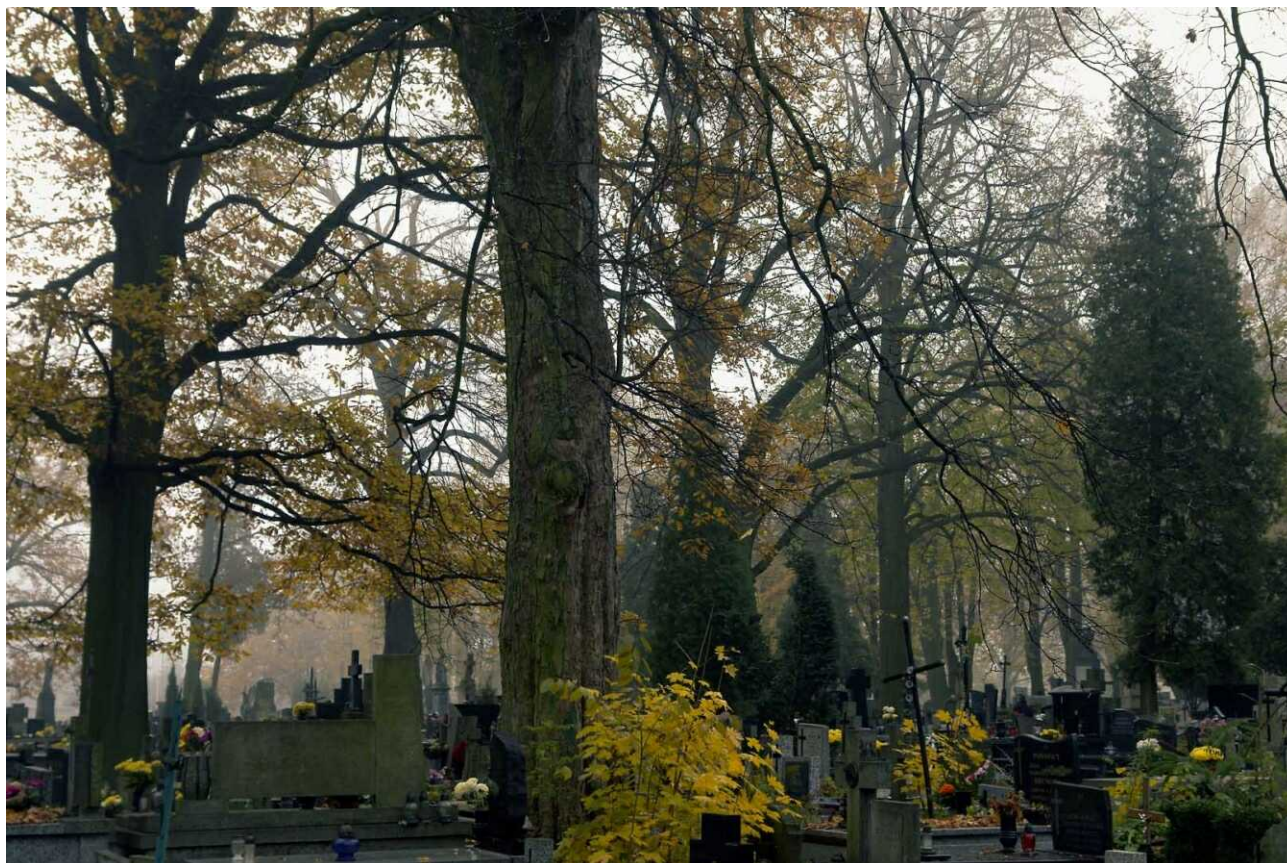
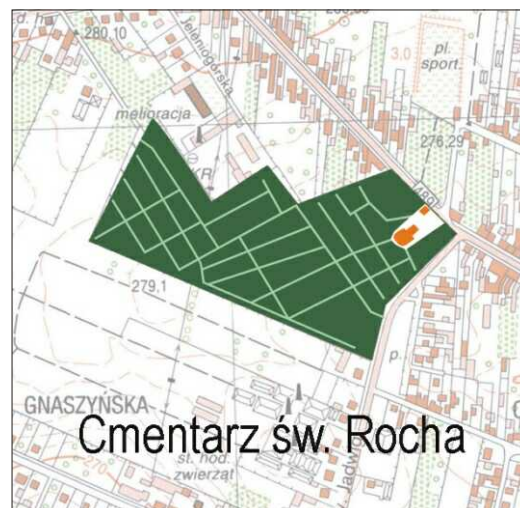
Część południowo-zachodnia charakteryzuje się znacznie mniejszym zadrzewieniem w porównaniu z wyżej scharakteryzowanymi. Cmentarz jest tu zdecydowanie bardziej prześwietlony. Nielicznie rosną tu drzewa liściaste jak np. klony, brzozy i młode okazy różnych gatunków i odmian drzew oraz krzewów iglastych. Przy wielu odcinkach alejek i przy grobach brak jest nasadzeń. Jeżeli występują, to głównie są to różne odmiany tuji, cyprysika, jałowca, świerk kłujący i inne, w wieku 20-30 lat, rzadziej starsze.

W części środkowo-zachodniej występują tylko nieliczne nasadzenia klonu zwyczajnego, jaworu i dębu szypułkowego. W pobliżu muru ogrodzenia w części zachodniej rośnie bardzo stara i w dobrej kondycji zdrowotnej lipa drobnolistna o obwodzie 280 cm.

Przy alejce w sektorze północnym, naprzeciw kaplicy, występuje dorodny grochodrzew o obwodzie 275 cm, obok – dąb szypułkowy o obwodzie 310 cm.

Przy alejce koło kaplicy rośnie kilka wyjątkowo okazałych drzew, posiadających pomnikowe wymiary. Do największych należą dwie lipy drobnolistne, o obwodach prawie 4 m!, i dąb szypułkowy, o obwodzie 3,3 m. Ponadto występują też wyjątkowo okazałe jawory (340 cm), grochodrzewy (275 cm) i modrzewie (268 cm).

Prawie wszystkie drzewa na cmentarzu są zdrowe, bez uszkodzeń i w dobrej kondycji.

7.2 Park Lisiniecki

Park obejmuje rozległe tereny, o powierzchni 34 ha. Park nawiązuje stylem do założeń o charakterze angielskim, z przewagą cech parku leśnego. Wzdłuż dróg spacerowych i wśród terenów łąkowych utworzono nasadzenia drzew: wierzby białej i kruchej, jaworu, klonu srebrzystego, brzozy brodawkowatej, jesionu wyniosłego, głogu jednoszyjkowego, gruszy pospolitej i sporadycznie dębu błotnego. Na terenie parku dominują sztuczne drzewostany o przypadkowym i niespotykanym w naturalnych zbiorowiskach składzie gatunkowym. Dominujący udział mają w nim różne gatunki topól (osika, kanadyjska), wierzb (iwa, krucha, purpurowa) i lipa drobnolistna, ponadto - pojedyncze okazy dębu szypułkowego, buka i klonu zwyczajnego. W warstwie krzewów bardzo licznie występuje śnieguliczka i głogi (jednoszyjkowy i dwuszyjkowy), także - tarnina, dereń świdwa, trzmielina pospolita, bez czarna i róża dzika. Z gatunków chronionych rośnie bluszcz i kruszczyk szerokolistny. W części nie zadrzewionej jest to mozaika słabo wykształconych zbiorowisk łąkowych, regularnie wykaszanych.

Park składa się z kilku odmiennych części: trzech zbiorników wodnych, nasadzeń o charakterze leśnym i łąk. Przez środek parku ciągną się dwa większe rowy melioracyjne, odprowadzające okresowy nadmiar wody ze zbiorników i podmokłych łąk do Stradomki.

Staw „Bałtyk” (1,7 ha, głęb. 5 m).

W wodzie stwierdzono niewielkie płyty rdestnicy pływającej, rogatka sztywnego i jeżogłówki gałęzistej. Wzdłuż brzegu rośnie szuwar trzcinowy, szeroko-pałkowy i ponikła błotnego. Nad nimi - okazałe wierzby kruche i kępy wierzby wiciowej. W pobliskim topolowym zagajniku rośnie storczyk kruszczyk szerokolistny.

Staw „Adriatyk” (2,6 ha, głęb. 12 m). Wzdłuż brzegu rośnie dobrze rozwinięty pas szuwaru trzcinowego, w którym niezbyt licznie występuje pałka wodna, ponikło błotne, kosaciec żółty i jeżogłówka gałęzista. W toni wodnej - rogatki sztywne. Do zbiornika przylegają łąkowe zbiorowiska dywanowe, nieco dalej skutecznie zagłuszone przez trzcinika piaskowego.

Staw „Pacyfik” (3,8 ha, głęb. 16 m).

Brak w nim roślinności typowo wodnej. Brzegi zbiornika są piaszczysto-gliniaste. Strefę przybrzeżną zajmują wąskim, porozrywanym pasem niewielkie płyty szuwarów trzcinowych, szerokopałkowych i mozgi trzcinowatej. Przy brzegu nielicznie występują drzewa: wierzba biała i krucha, brzoza brodawkowata i sosna.

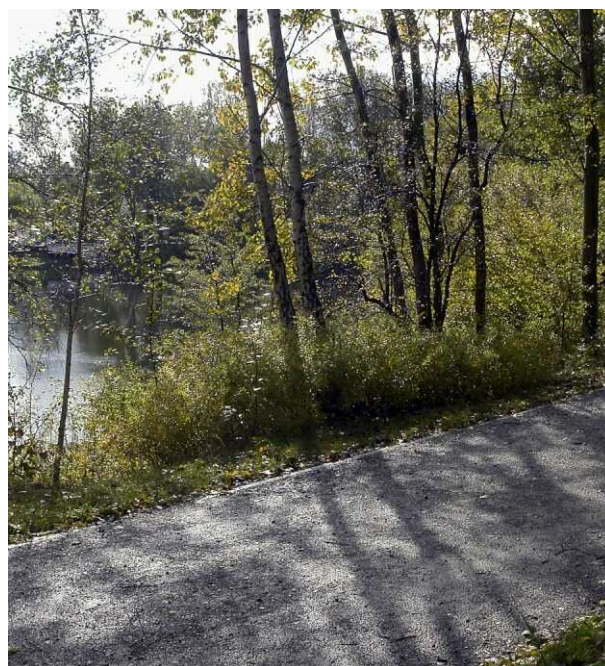
Tereny bardziej oddalone od stawów zajmują nasadzenia topoli „mieszane”, brzozy, osiki i topoli białej.

W podszycie rosną podrosty jesionu, topoli białej i krzewy kaliny. Wschodnią i północną część parku zajmuje las, w którego drzewostanie dominuje brzoza brodawkowata z mniejszym udziałem graba, osiki, lipy drobnolistnej i wiązu szypułkowego. W podszycie rośnie osika i czeremcha amerykańska.

W zbiornikach żyje wiele gatunków ryb, takich jak: leszcz, węgorz, karaś srebrzysty, amur biały, karp, szczupak, płoć, okoń, wzdręga i lin. Na podkreślenie zasługuje obecność chronionych różanek, związanych obyczajami lęgowymi z małżami.

Park Lisiniecki, ze względu na dużą powierzchnię i znaczną bioróżnorodność, jest jedną z ważniejszych przyrodniczo enklaw na terenie miasta. Dla mieszkańców już teraz stanowi atrakcyjne miejsce wypoczynku i kontaktu z przyrodą.

7.3 Łąki w Wielkim Borze

Jest to dość rozległa, płaska dolinka małego ciekę – dopływu Gorzelanki.

Zajęta jest głównie przez łąki świeże i wilgotne, najczęściej porzucone i ugorowane, podlegające spontanicznej sukcesji. Ponadto występują okrajki nitrofilne, szuwary, roślinność wodna oraz zadrzewienia. Dodatkowym elementem wzbogacającym różnorodność biologiczną oraz będącym ostoją dla płazów i ptactwa wodnego są liczne oczka wodne. Są one zarośnięte w różnym stopniu roślinnością wodną i szuwarową. Do najciekawszych gatunków roślin należy świbka błotna (fot. niżej) i okazały dzięgiel litwor *Angelica archangelica* ssp. *litoralis* (fot. na dole).

W oczkach są stanowiska płazów, w tym – żaby wodnej i żab brunatnych. Z grupy zwierząt bezkręgowych na uwagę zasługuje stanowisko najbardziej w Polsce jadowitego pająka – kolczaka zbrojnego.

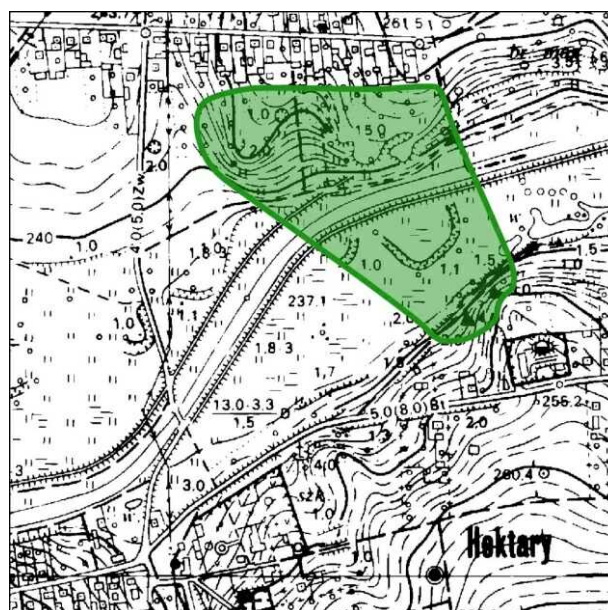
8.1 Brama Mirowska

Brama Mirowska jest utworzona przez dwa wapienne ostańce: Skałę Balikową i skałkę Dwaj Bracia.

Balikowa Skała jest masywną wychodnią wapienną, o płaskim wierzchołku, podciętym 20-metrową ścianką. Część skałek jest ukryta pod koroną drzew, tworzących tu gądowny zagajnik. Na wychodniach skalnych rośnie roślinność murawowa. Część skałek jest ukryta pod koroną drzew, tworzących tu gądowny, bogaty w gatunki roślin zagajnik. Obok pospolitych grabów, dębu szypułkowego i brzozy brodawkowatej rośnie tu także grusza polna, jesion i rzadki gdzie indziej wiąz szypułkowy, zwany także limakiem. W podszyciu występuje również sporo gatunków krzewów, w tym szakłak, trzmielina brodawkowata i europejska, leszczyna, wiciokrzew suchodrzew i na skraju lasu – tarnina. Runo jest bardzo zróżnicowane.

W zagajniku rośnie m.in. glistnik jaskółcze ziele, jasnota purpurowa i perlówka zwisła. Na wychodniach skalnych rośnie roślinność murawowa, reprezentowana m.in. przez rozchodniki, macierzanki i ciemiężka białokwiatowego.

U podstawy ścianki ukrywa się jaskinia, aktualnie poznana na długości ok. 5 m.

W pobliżu znajduje się także Jaskinia w Balikowej Skale, o długości ok. 15 m (fot. obok).

W dalszej części tego płaskowyżu rośnie zagajnik brzozowo-sosnowy. W wielu miejscach występują skalne wychodnie, ale o małych rozmiarach.

Skałka Dwaj Bracia ma ok. 10 metrów wysokości i w połowie jest przecięta charakterystyczną rysą, na której wewnątrz wykształciło się podskalne, wielootworowe schronisko, tzw. Schronisko w Bramie Mirowskiej, o długości 5 m.

W Bramie Mirowskiej, po obydwu stronach rzeki rozciągają się podmokłe łąki, ubogie gatunkowo z dominującym trzcinikiem piaskowym w składzie. Jeszcze do niedawna były koszone.

Po powodzi w 1997 roku w wielu miejscach powstały zagłębienia ze stagnującą wodą, a w ślad za nimi rozległe łąny trzcinowo-pałkowych szuwarów. Została w nich liczna kolonia kumaków nizinnych. Z grupy ptaków zaobserwować można łożówkę, pliszkę siwą i derkacza.

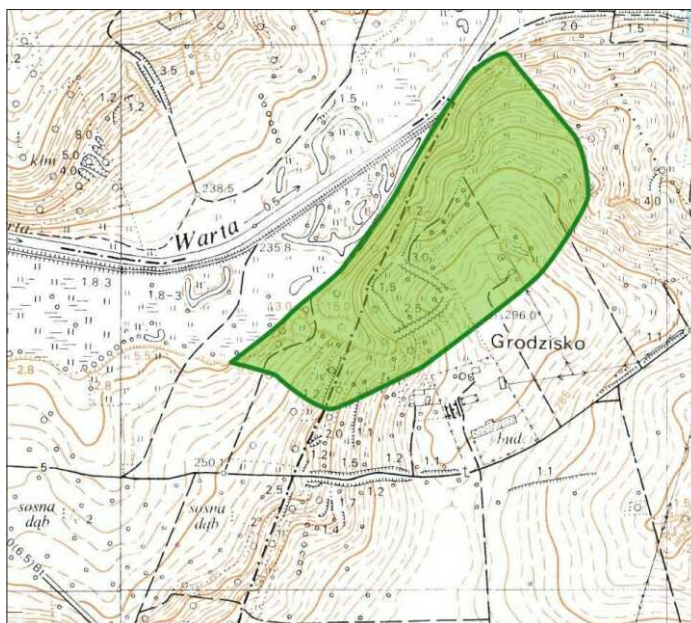
Brama Mirowska posiada wyjątkowo duże wartości, przede wszystkim krajobrazowe. Jest ona istniejącym i dobrze widocznym dowodem przeszłości geologicznej tej ziemi. Kwalifikuje się do ochrony jako pomnik przyrody.

8.2 Gąszczyk

Na północnym, bardzo stromym zboczu Przeprósnej Górki rośnie rzadko obecnie spotykany typ lasu - grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Zajmuje on powierzchnię zaledwie 7 ha.

W drzewostanie licznie występuje lipa szerokolistna, osiągająca tu północną granicę występowania, oraz inne gatunki drzew: grab, buk, dąb szypułkowy i klon zwyczajny. Z krzewów jedynie pojedyncze okazy trzmieliny brodawkowanej i wiciokrzewu suchodrzewu. Pnącza są reprezentowane przez bluszcz pospolity, zwykle płożący się po ziemi.

Runo jest bogato reprezentowane przez: groszek wiosenny, miodunka ćma, przylaszczka, wawrzynek wilczyko, zawilec gajowy i zdrojówka rutewkolistna. Oprócz nich licznie rosną: czerniec gronkowy, dąbrówka rozłogowa, gajowiec żółty, zerwa kłosowa, konwalijka dwulistna, kopytnik, marzanka wonna, perlówka zwisła, piżmaczek, podagrycznik, sałatnik leśny, szczawik zajęczy i szczyr trwały.

Do osobliwości przyrodniczych należy bardzo rzadko spotykany groszek wschodniokarpacki. Spośród gatunków rzadkich i chronionych występują: lilia złotogłów, skrzyp zimowy, storczyki – buławnik wielkokwiatowy i kruszczyk szerokolistny; oraz gatunki górskie: przewiercień długolistny i parzydło leśne.

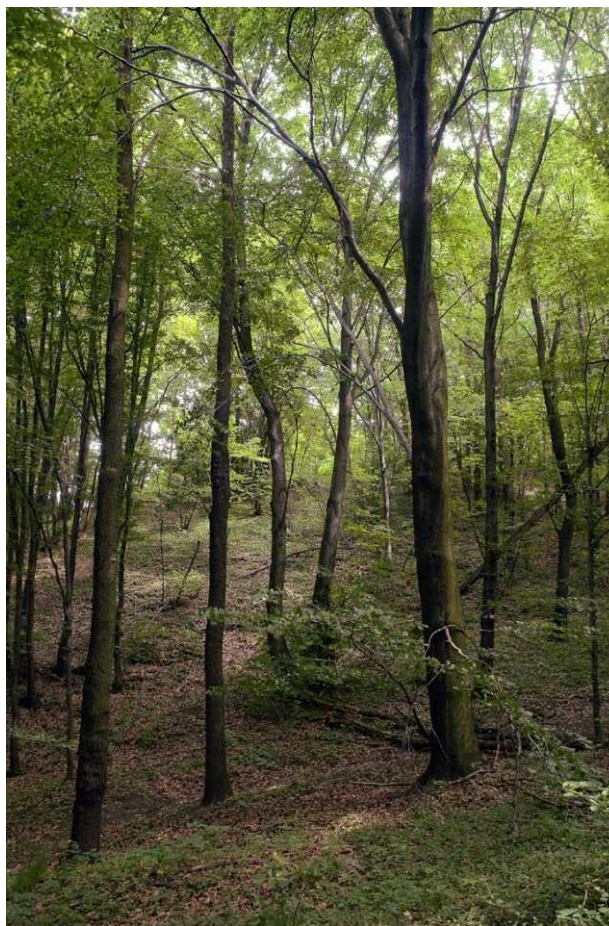
groszek wschodniokarpacki w Gąszczyku
Lathyrus laetigatus

Mała powierzchnia tego lasu oraz młody w większości wiek drzew, z których większość ma charakter odroślowy, sprawia że fauna zwierząt kręgowych, jest bardzo uboga: spośród ssaków występują sarna i zając.

Fauna bezkręgowców jest reprezentowana przez owady, np. biegacz ogrodowy, leśny, gajowy i fiołkowy oraz mięczaki, w tym szczególnie cenny, chroniony ślimak ostrokrawędzisty (fot. niżej).

Liczne są ptaki: bogatka, cierniówka, drożdź śpiewak, dzięcioł pstry i czarny, gajówka, kapturka, kos, modraszka, pierwiosnek, świstunka i zięba. Regularnie patrolują ten teren kruki i myszołowy i krogulce.

Bezpośrednio nad tym zalesionym zboczem znajduje się starożytne grodzisko. Do dziś zachował się dobrze widoczny, podwójny pierścień wałów obronnych (fot. niżej). Grodzisko ma formę owalną, o średnicy od 250 do 350 metrów. Dookoła ciągną się dobrze widoczne podwójne wały obronne. Są one porośnięte drzewami, głównie dorodnymi grabami, choć także trafiają się lipy, buki i dęby.

Uroczysko “Gąszczyk”, z uwagi na wybitną cenność przyrodniczą, od lat jest proponowane do rezerwatowej ochrony.

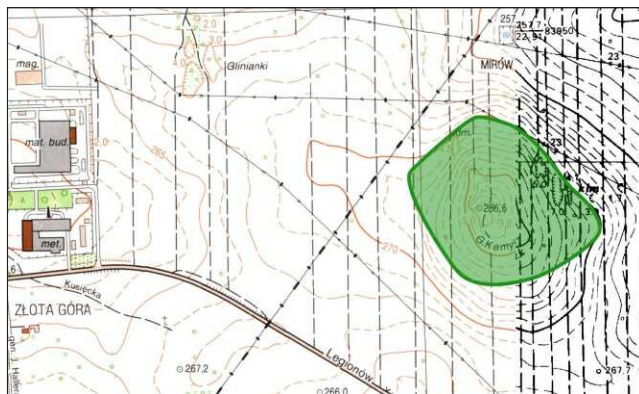
8.3 Góra Kamyk

Jest to niewysokie wzniesienie jurajskie, malowniczo dominujące nad okolicznymi polami ornymi i ugorami.

W partiach wierzchołkowych występują nieduże wychodnie wapienne. Podnóże wokół wzniesienia i tereny poniżej aż do szosy (koło koksowni w Hucie) zajmują rozległe powierzchnie dawnych pól uprawnych i łąk, aktualnie odłogowane. Tworzą one obecnie mozaikę słabo wykształconych zbiorowisk łąk rajgrasowych, fitocenoz ruderalnych i słabo wykształconych muraw kserotermicznych i psammofilnych. W miejscach tych, najniżej położonych, zaznacza się sukcesja w kierunku lasu.

Natomiast partie podszczytowe koło skałek zajmują płaty dobrze wykształconych muraw kserotermicznych z klasy *Festuco-Brometea*, z bardzo dużą liczbą charakterystycznych gatunków roślin. Występują tu: krwawnik pagórkowy, rzepik pospolity, mietlica pospolita, pajęcznica gałęzista, przelot pospolity, rajgras wyniosły, bylica polna, drżączka średnia, turzycza wiosenna, chaber driakiewnik, cieciora pstra, tymotka Boehmera, chaber nadreński, izgrzyca przyziemna, wilczomlec sosnka, kostrzewa czerwona, poziomka twardawa, przytulia biała, przytulia właściwa, posłonek kutnerowaty, komonica zwyczajna, lucerna sierpowata, gorysz pagórkowy, szałwia okrągowa, krwiściąg mniejszy, rutewka mniejsza, koniczyna pagórkowa, przetacznik kłosowy i in. Ponadto występuje tu chroniony gatunek zarazy – *Orobanche lutea* i liczna populacja główienki wielkokwiatowej – rzadkiego gatunku murawowego (fot. obok).

Najwartościowsze przyrodniczo są murawy kserotermiczne w partiach szczytowych wzniesienia (ok. 2 ha), natomiast ważne jest też znaczenie krajobrazowe.

8.4 Góra Kokocówka

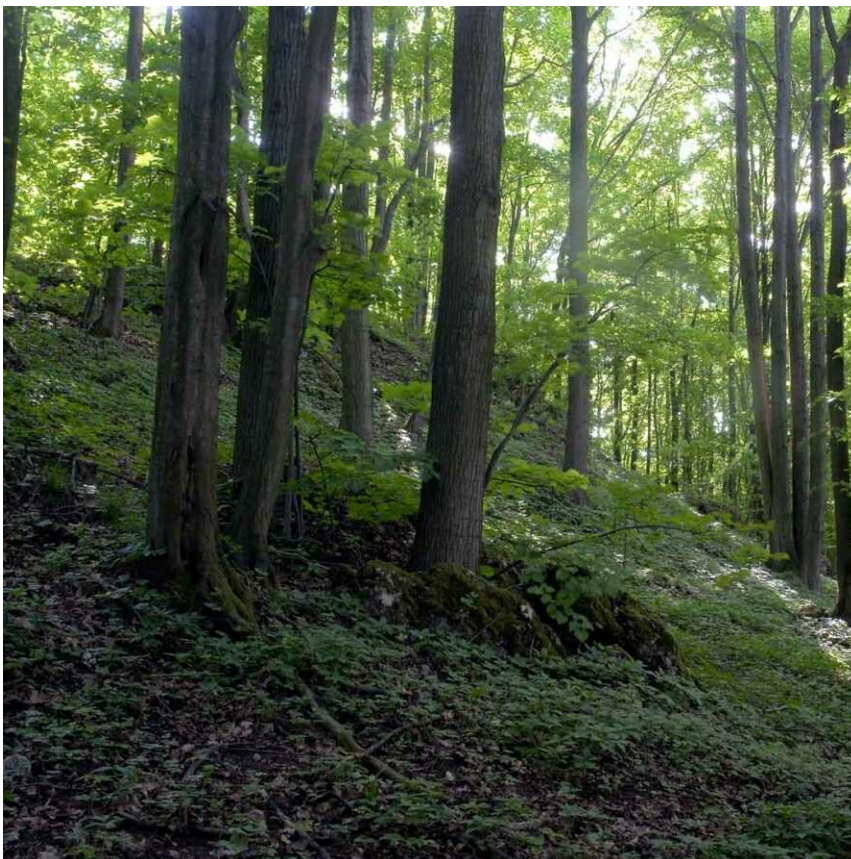
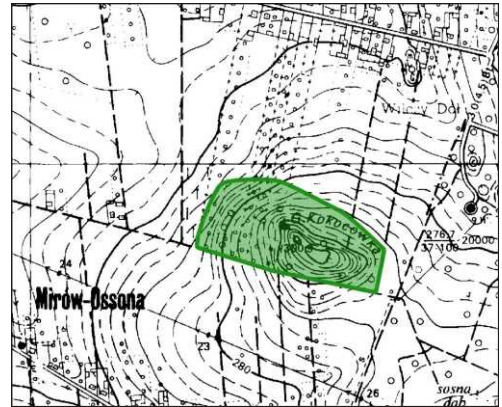
Jest to wapienne wzgórze, wyraźnie zaznaczone w krajobrazie. Wzgórze jest w całości zajęte przez łąkowe zbiorowiska leśno-zaroślowe, o naturalnym charakterze, będące formą łąki subkontynentalnego *Tilio-Carpinetum*.

Drzewostan jest utworzony głównie przez dęba szypułkowego, graba i lipę oraz w mniejszym stopniu – buka i klona. Lipa występuje tu pod postacią dwóch gatunków – drobnolistnej i szerokolistnej. Bardzo pospolita jest leszczyna. Z innych krzewów występuje jeszcze, choć w mniejszej liczbie: trzmielina brodawkowata, dereń świdwa i wiciokrzew suchodrzew. Pnącza są reprezentowane przez bluszcz pospolity.

Bardzo bogate w gatunki jest runo: przylaszczka pospolita, marzanka wonna, miodunka ćma, zawilec gajowy, groszek wiosenny i czerniejący, czerniec gronkowy, rutewka orlikolistna, kopytnik pospolity, szczyr trwały, pszeniec gajowy, piżmaczek wiosenny, konwalia majowa, dzwonek brzoskwiniolistny, gajowiec żółty, fiołek leśny, żywokost sercowaty, kokoryczka wonna i perlówka zwisła oraz chronione gatunki - lilia złotogłów, miodownik melisowaty (fot. obok) i groszek wschodnio-karpacki.

Na licznych wychodniach skalnych, rosną ceniolubne paprocie: paprotka zwyczajna i zanokcica skalna oraz elementy muraw: ciemiężyk białokwiatowy, przetacznik kłosowy, wilczomlec sosnka, czyścica storzyszek i pierwiosnka lekarska.

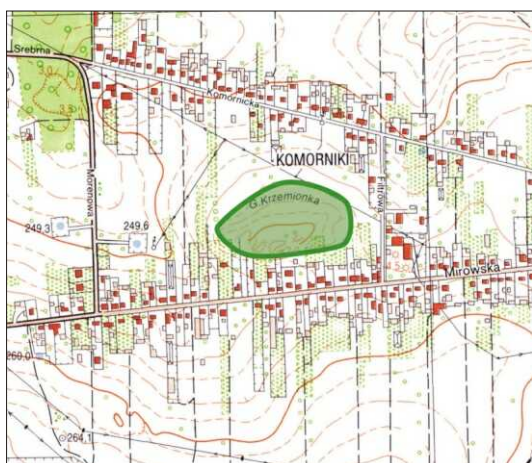
Na obrzeżach kompleksu leśnego wytworzyło się wielogatunkowe, zaroślowe zbiorowisko otulinowe, z dominującym udziałem śliwy tarniny, głogu, derenia świdwy, trzmieliny brodawkowatej oraz kruszyny pospolitej. Towarzyszą im liczne byliny, np. przetacznik ożankowy, groszek czerniejący, bodziszek łąkowy, poziomka pospolita, szczodrzeniec czerniejący, Inica pospolita i wiele innych.

Dzięki obecności dobrze wykształconego lasu grądowego oraz występowaniu gatunków chronionych Góra Kokocówka już od wielu lat jest wykazywana jako obiekt godny ochrony.

8.5 Góra Krzemionka

Obszar obejmuje tereny porolne. Roślinność zdominowana jest przez ostrożeńca polnego i trzcinnika piaskowego.

W kierunku północnym obserwuje się sukcesję roślinności w postaci rozwoju krzewów, m.in. orzecha włoskiego, kłosa jesionolistnego, trzmieliny europejskiej i czeremchy późnej. W części wschodniej występuje nieużytkowana sucha łąka z rajgrasem wyniosłym.

Najcenniejsze są wychodnie skalne, znajdujące się w południowo wschodniej części wzgórza, porośnięte przez fragmenty muraw kserotermicznych. W ich składzie gatunkowym występują m.in.: wilczomlecz sosnka, poziomka twardawa pospolita, przelot pospolity, przetacznik kłosowy, czyściec prosty, posłonek kutnerowaty, rutewka mniejsza, rzepik pospolity, rozchodnik ostry, krwiściąg mniejszy i macierzanka zwyczajna.

Murawy te zajmują niewielką powierzchnię i podlegają sukcesji.

Obszar ten, znacząco zniekształcony, pozbawiony jest istotnych wartości przyrodniczych.

8.6 Góra Osona

Góra Osona jest rozległym jurajskim wzgórzem, dominującym w krajobrazie wschodnich obrzeży Częstochowy.

Do niedawna była użytkowana jako pastwisko, potem była siedzibą ośrodka jeździeckiego AKJ. W jej wnętrzu znajdują się potężne zbiorniki na wodę, zbudowane w latach 50. XX-go wieku dla potrzeb huty.

Obecnie, po zaprzestaniu użytkowania, podlega silnym i dobrze widocznym procesom sukcesji naturalnej. W formie krzewiastej i młodych drzew rośnie tu wiśnia ptasia. W niektórych miejscach występują kępy brzozy brodawkowatej, o wysokości drzew 7-10 m. Z krzewów odnotowano licznie rosnący berberys, kalina, głóg i tarnina.

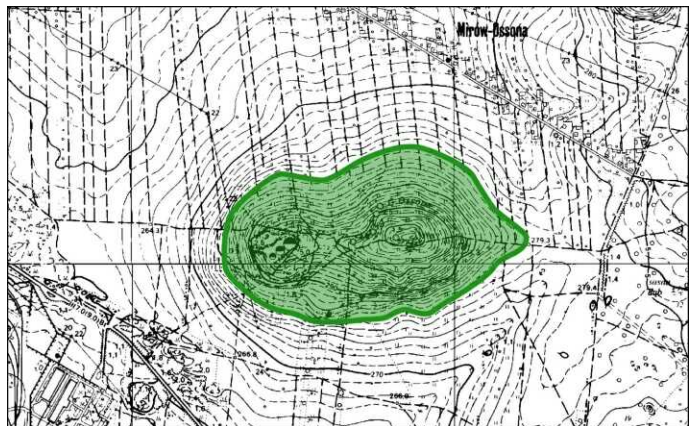
W strefie otaczającej górę występuje kompleks zbiorowisk łąkowych, muraw kserotermicznych i skupień zarośli typu czyżni. Występują tu różne typy łąk i muraw o charakterze półnaturalnym, takie jak murawy psammofilne, zarówno szczotlichowe jak i zawciągowe oraz murawy kserotermiczne. Na szczególną uwagę zasługuje występowanie tu taksonów rzadkich i podlegających ochronie prawnej:

dziwięsił bezłodygowy, goryczuszka orzęsiona (fot. obok) i ożanka pierzastosieczna.

W dolnej części stoku i u podnóża wzgórza od południa występują dobrze wykształcone, duże płaty muraw psammofilnych *Diantho-Armerietum*.

Zróżnicowane środowisko przyrodnicze cechuje specyficzna fauna. Wśród motyli dziennych na uwagę zasługują liczne modraszki – malczyk, amandus i argus, kraśniki (np. rześniowiec) i paż królowej.

Wzgórze Osona, oprócz wartości przyrodniczych, ma także dużą wartość krajobrazową i turystyczną., jest znakomitym punktem widokowym.

8.7 Murawa w Mirowie

Jest to niewysokie, malowniczo zaznaczone w krajobrazie wzgórze. W partiach wierzchołkowych występują nieduże wychodne wapienne. Poniżej rozciągają się dawne pola uprawne i łąki, aktualnie odłogowane.

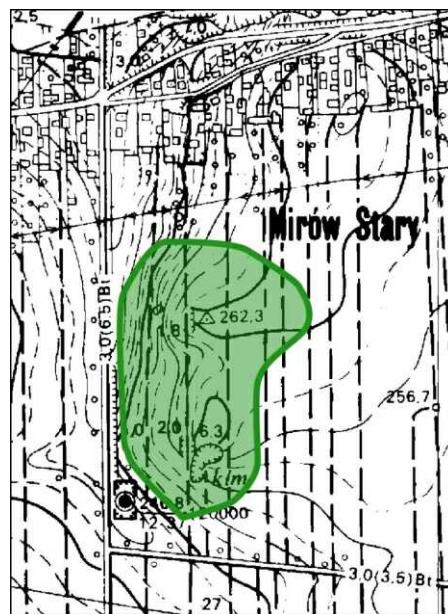
Partie szczytowe porasta murawa kserotermiczna z dominacją pajęcznicy gałęzistej i udziałem m.in. rzadkiej szalwii łąkowej (fot. niżej).

Teren jest nieużytkowany, stąd wyraźnie zaznacza się sukcesja wtórna, czego dowodzi występowanie pojedynczych drzew i krzewów, takich jak brzoza, grusza polna, sosna, czeremcha późna, trzmielina i klon jesionolistny.

Niżej położone partie stoku zajmują duże powierzchniowo łąki rajgrasowe.

Stanowisko jest ważne z uwagi na murawy kserotermiczne. Posiada dużą wartość krajobrazową oraz przyrodniczą.

8.8 Popławski Dół

Jest to rozległy kompleks przyrodniczy w dolinie Warty.

Tworzy go mozaika ekosystemów łąkowych, szuwarowych i starorzeczy. Największe powierzchnie zajmują zbiorowiska bogatych florystycznie łąk świeżych, reprezentujące zespół *Arhenatheretum elatioris*.

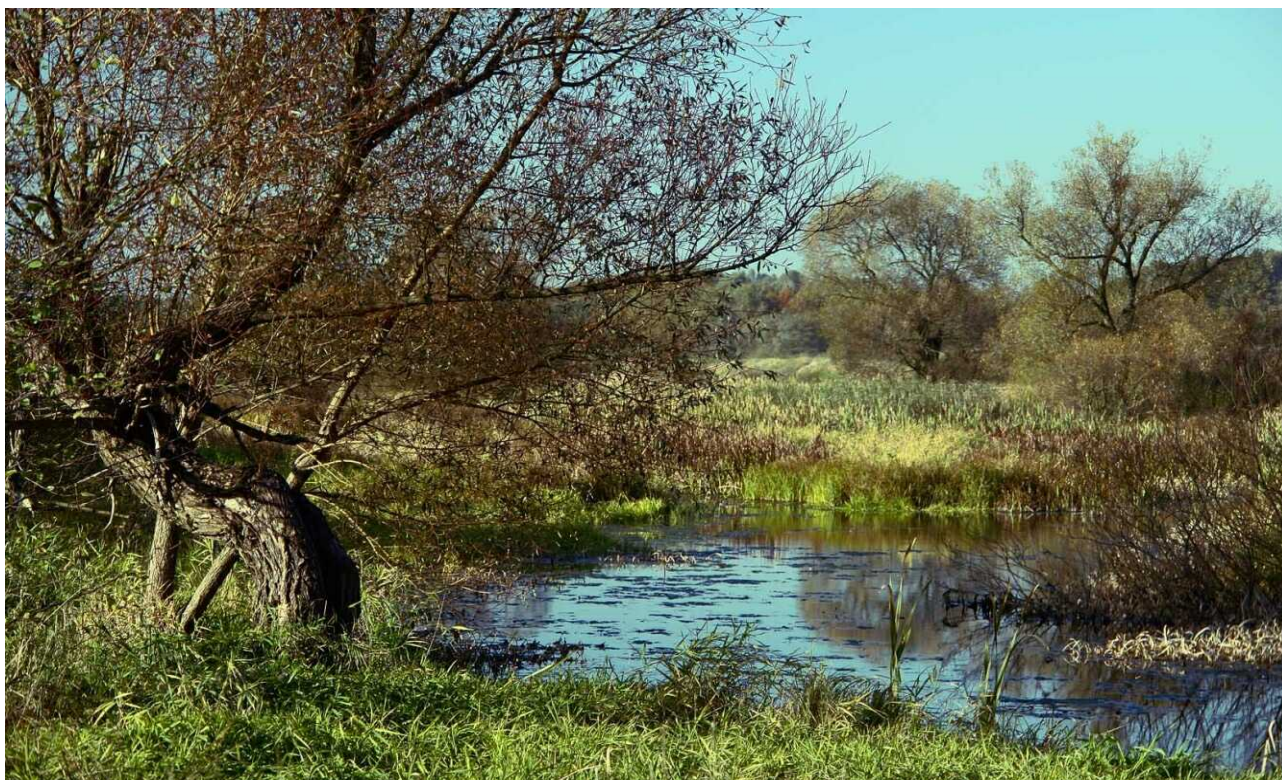
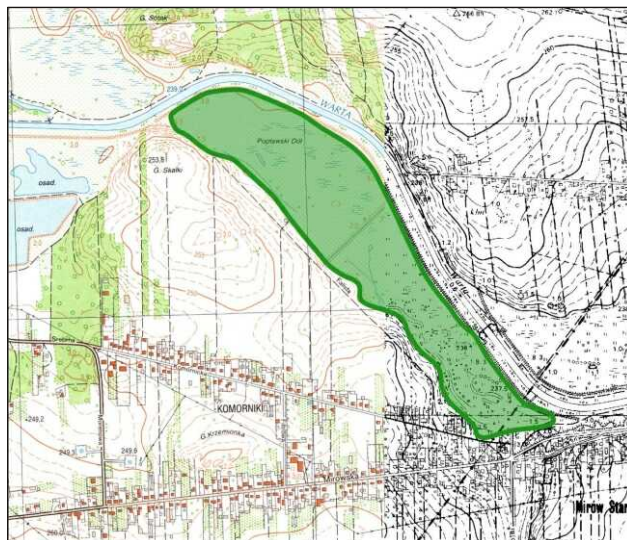
Na NW od łąki świeżej występują duże powierzchnie łąk wyczyńcowych. W ich sąsiedztwie znajduje się niewielki zbiornik ze stagnującą wodą, otoczony szuwarami z turzycą zaostrzoną, mozgą trzciniową i palką szerokolistną.

Starorzecze jest zasilane wodami wsiętkowymi i źródlanymi. Wzdłuż brzegów rosną szuvary mozgi, tataraku, manny mielec, palki wąskolistnej i jeżogłówki. Na powierzchni wody - rdestnica pływająca, rzęsa trójrowkowa i rzęsa drobna. Nad brzegiem rosną także wierzby kruche i olsze czarne.

Ze starorzeczy wypływa strumień, który uchodzi do rzeki Warty. Stok doliny nad starorzeczem porasta mozaika muraw napiaskowych i kserotermicznych.

W zachodniej części kompleksu występują ubogie florystycznie łąki świeże związku *Arrhenatherion* o trawiastej fizjonomii, reprezentujące zespół *Poo-Festucetum*, z dominującą kostrzewą czerwoną.

Popławski Dół jest bardzo wartościowym elementem doliny Warty, dzięki dużej różnorodności przyrodniczej nadaje się do wykorzystania w celach dydaktycznych.

8.9 Suszków Dół

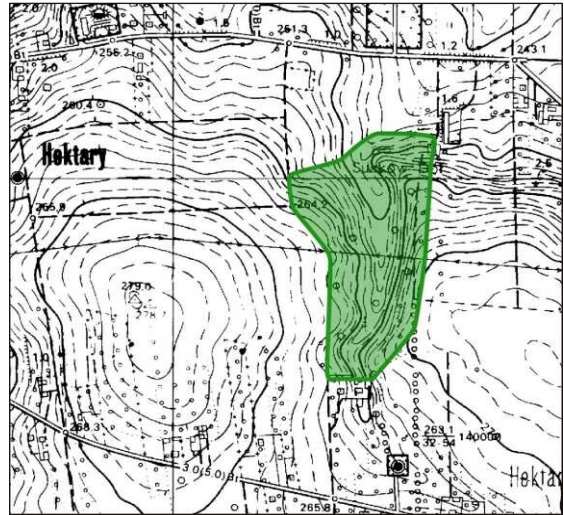
Suszków Dół, określany wcześniej jako Jar w Mirowie, to głęboko wcięty wąwóz, rozdzielający dwa jurajskie, bezimienne wzgórza.

Na stromych zboczach wąwozu zachował się las o charakterze grądu. Drzewostan tworzą okazałe dęby szypułkowe oraz w mniejszej liczbie – brzoza brodawkowata, lipa drobnolistna i sosna zwyczajna. Sporadycznie trafia się grab i czeremcha amerykańska, tworząc dolną warstwę drzew. Podszyt jest zdominowany przez robinie akacjową; tylko w niektórych miejscach rośnie trzmielina brodawkowata, wickorzew suchodrzew, kruszyna, leszczyna, porzeczka, agrest i jałowiec. Bogate jest runo, w którym występują geofity: przylaszczyca, kokoryczka wonna, konwalii majowej, rutewka orlikolistna, konwalijka dwulistna, dąbrówka rozłogowa i bodziszek cuchnący.

Rośliny chronione są reprezentowane przez lilię złotogłów (fot. obok), miodownika melisowatego i paprotkę zwyczajną.

W czasie jesieni rośnie tu duża ilość grzybów, w tym rzadki pasożyt dębów - ozorek dębowy i gwiazdosz frędzelkowaty. Ponadto z grupy tej występują: gąsówka mglista, czernidlak kołpakowaty i dziezka pomarańczowa.

Obecnie Suszków Dół przedstawia się jako miejsce godne ochrony. Rosnący tu las stabilizuje strome zbocza wąwozu i stwarza możliwość egzystencji dla wielu chronionych gatunków.

8.10 Skarpa w Mirowie

Jest to stroma skarpa, opadająca ku rzece w odległości zaledwie kilkanaście metrów od koryta. Z górnej części stoku wystają okazałe wychodne wapienne, bogato urzeźbione, dobitnie wskazujące na przełomową genezę tego odcinka doliny Warty.

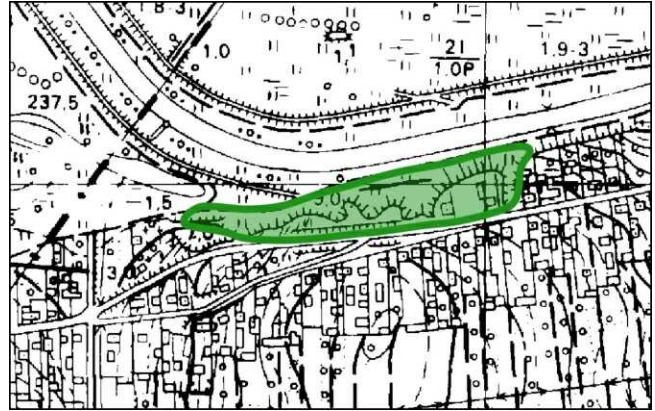
Skarpę porasta murawa kserotermiczna z klasy *Festuco-Brometea* z udziałem takich gat. jak: krwawnik pagórkowy, rzepik pospolity, przelot pospolity, zawciąg pospolity, chaber nadreński, cieciora pstra, wilczomlecz sosnka, poziomka pospolita, dziurawiec zwyczajny, świerznica polna, lucerna sierpowata, pszeniec różowy, lebiodka pospolita, tymotka Boehmera, krwiściąg mniejszy i macierzanka zwyczajna.

Do rzadziej występujących tu gatunków należy skalnica ziarenkowata.

Na skałkach występują także paprocie zanokcice – murowa i skalna (fot. obok).

Murawa, szczególnie w dolnej części, zarasta rajgrasem i trzcinnikiem piaskowym. Znajduje się tu stanowisko stosunkowo rzadkiego w Polsce ślimaka austriackiego.

Skarpa jest ważnym elementem morfologicznym doliny Warty. Znakomicie ilustruje proces kształtowania się przełomu rzeki i stanowi świetny obiekt dydaktyczny.

Jako istotny element krajobrazu, ma także duże znaczenie dla wielu form turystyki, w tym także kajakowej.

8.11 Starorzecze pod Gąszczykiem

U podnóża Przepróśnej Górki w Mirowie rozciąga się długie starorzecze.

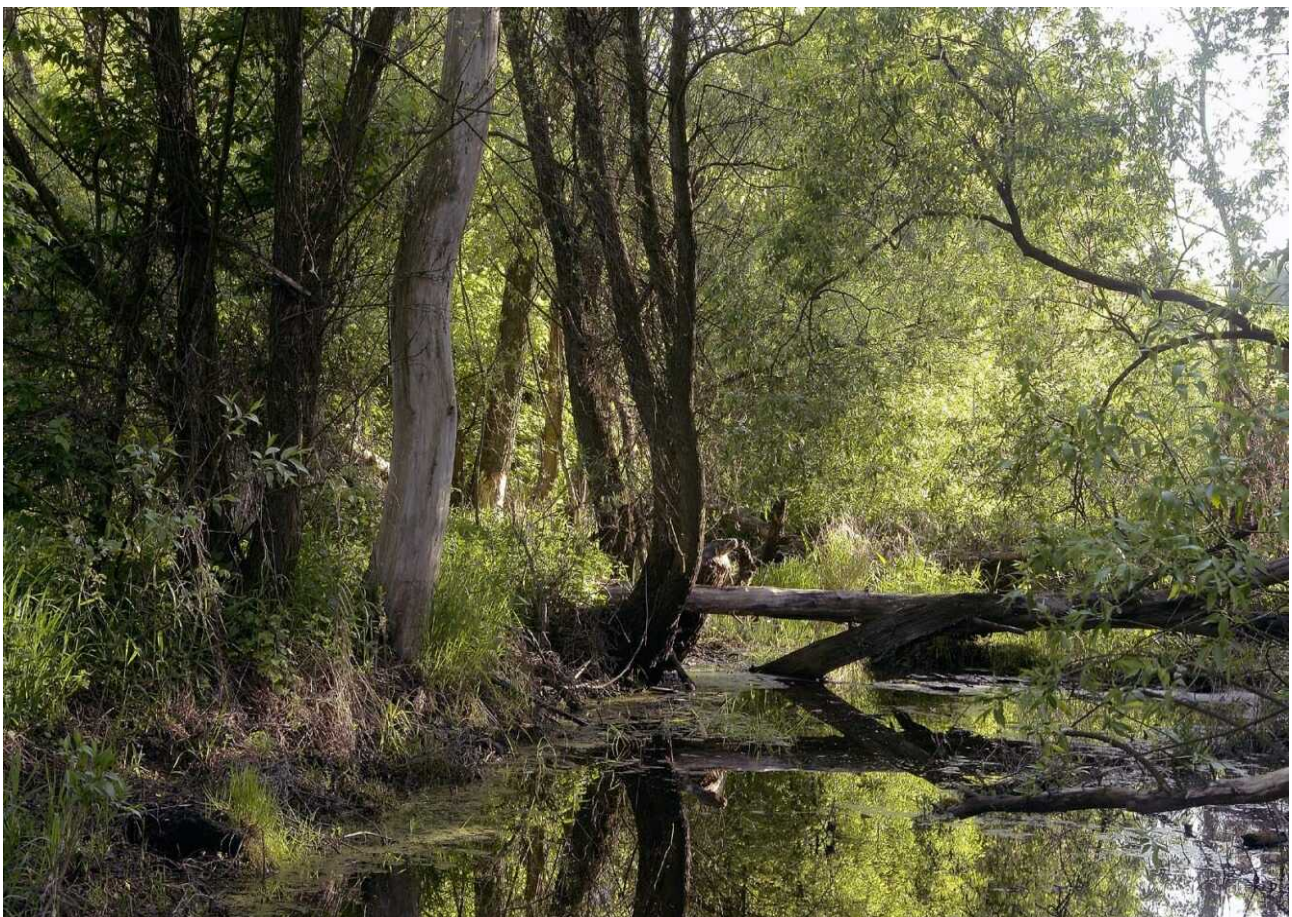
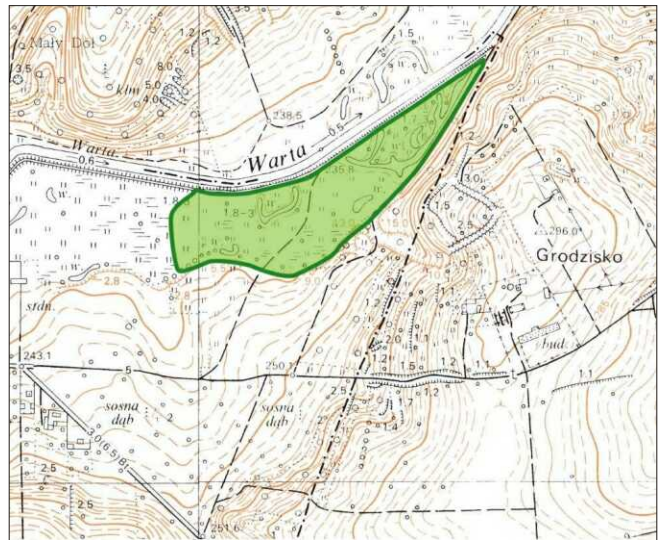
Brzegi ma porośnięte szuwarami pałki szeroko-listnej, mozgi trzcinowatej, trzciny, kosaćca żółtego, tataraku, turzycy zaostrej, oczeretu jeziornego i skrzypu błotnego oraz pojedynczo porzrzucanymi zaroślami wierzbowymi, z wierzbą kruchą w składzie. Rośnie tu nieduży powierzchniowo łęg wierzbowo-topolowy.

W miejscach bardziej obniżonych utworzyły się płytkie oczka wodne. W ich wodzie występuje roślinność wodna: grąźel żółty, kropidło wodne, rdestnica pływająca, rdest ziemnowodny, rzęsa drobna, rzęśl, spirodela wielokorzeniowa, strzałka wodna, wywłócznik kłosowy, żabiściek pływający i żabieniec babka wodna.

Rozlewiska zamieszkuje wiele gatunków zwierząt, zwłaszcza z grupy wodno-błotnych, takich jak łabędź niemy, bąk, łyśka, kaczka krzyżówka i perkozy. Żyją tu ryby, dobre warunki do bytowania i rozmnażania mają też płazy (żaby trawne i wodne, ropuchy szare, rzekotki i kumaki nizinne).

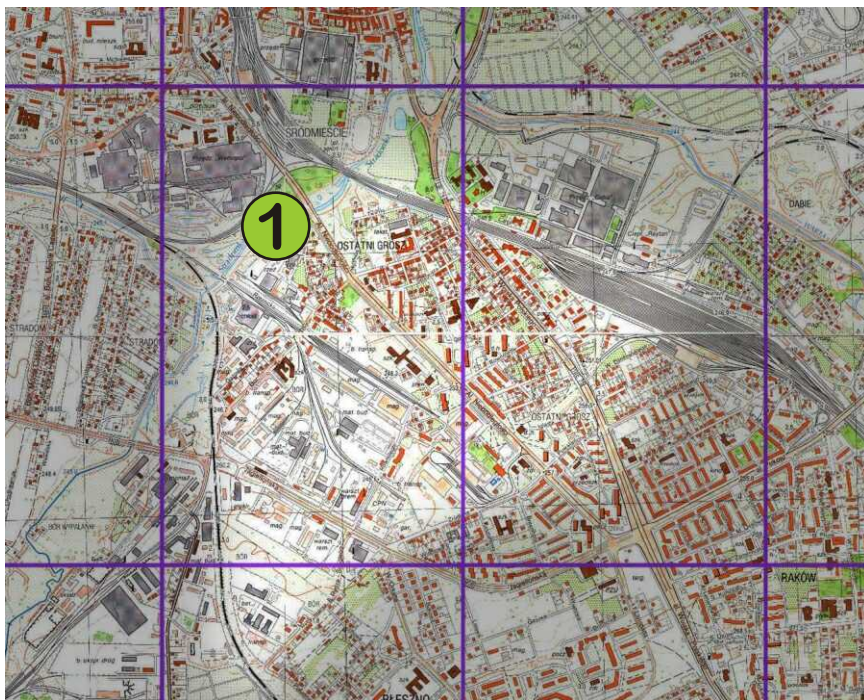
Ze środowiskiem wodnym ściśle jest związany bóbr, od niedawna zamieszkujący ten teren. Na okolicznych łąkach gniazduje brzęczka, przepiórka i derkacz, w licznych kępach wierzb i trzcinowisk – trzciniaki, rokitniczki, potrzosi i łożówki oraz słowik szary.

Starorzecze sąsiaduje z uroczyskiem „Gąszczyk”, tworząc niezwykle bardzo cenny kompleks przyrodniczy.

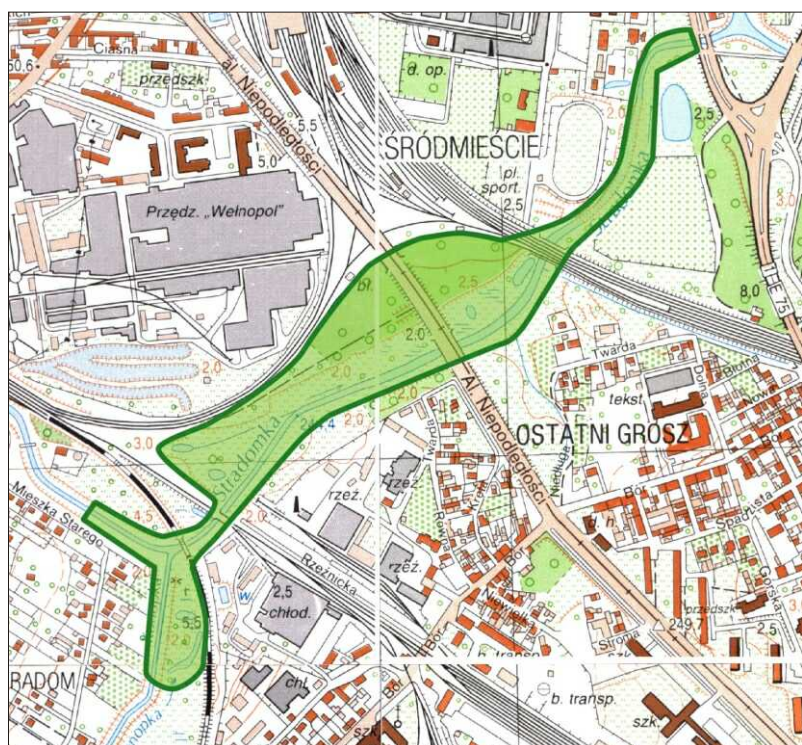

9 Ostatni Grosz

1. Dolina Dolnej Stradomki

9.1 Dolina Dolnej Stradomki

Odcinek ujściowy doliny Stradomki, na odcinku od połączenia z Konopką aż do ul. Krakowskiej, jest określona jako „Dolina Dolnej Stradomki”. W okresie międzywojennym istniał tu przyfabryczny Park Motte. Jego zachowane resztki są też określane jako Park Piastów.

Roślinność omawianej doliny tworzą zespoły szuwarowe, łąkowe i resztki lasów, o charakterze łągowym i grądowym. Przy ulicy Jagiellońskiej występuje niewielki płat lasu, o charakterze łągu jesionowo-olszowego. Drzewostan jest różnowiekowy, utworzony głównie przez olchę czarną, ze znikomą domieszką dębu szypułkowego i wierzby kruchej. W podszyciu rośnie dziki bez czarny i leszczyna, liczny jest chmiel.

Stradomka na tym odcinku płynie naturalnym korytem, obfitującym w piaszczyste łąchy. Na płycznach występują niewielkie płyty mozgi trzciniowej, małe fragmenty manny oraz niewielkie fragmenty szuwaru szeroko pałkowego. Na obrzeżach doliny stwierdzono występowanie ekspansywnego niecierpka gruczołowatego.

Na wysokości zbiornika i ogródków działkowych potok płynie bardzo wolnym nurtem i jest silnie zarośnięty przez strzałkę wodną i rdestnicę pływającą. Przy brzegu szerokim pasem występuje zbiorowisko manny mielec. Przy brzegu od strony ogródków działkowych znajduje się szpaler bardzo grubych (około 100 cm), często wielopniowych topoli (mieszkańce).

Po obu stronach Alei Niepodległości jest położony zagajnik, utworzony przez nieduży las liściasty, antropogenicznego pochodzenia. W drzewostanie dominuje topola czarna (mieszaniec) ze znacznym udziałem klonu zwyczajnego i lipy szerokolistnej. W runie masowo rośnie podagrycznik, sporadycznie trafia się chroniony storczyk - kruszczyk *Epipactis helleborine*.

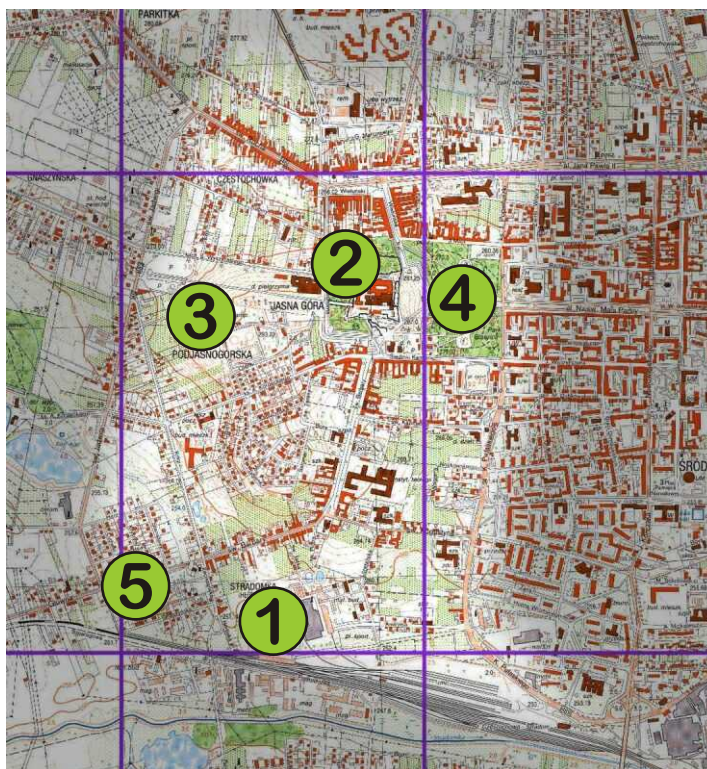
Dolina z każdej strony jest otoczona przez obszary gęsto zabudowane, stąd pełni ona ważną rolę kanału ekologicznego o lokalnym jednak znaczeniu. Tędy mają szanse na migracje liczne zwierzęta, zwłaszcza te, pozbawione zdolności latania. Należą do nich m.in. płazy, tu reprezentowane przez żabę trawną i wodną, gady - konkretnie zaskroniec oraz drobne ssaki, głównie gryzonie i owadożerne. Ślady działalności bobrów świadczą, że nawet te, dość spektakularne zwierzęta odwiedzają dolinę. Występuje tutaj stosunkowo dużo ptaków, takich jak np. sieweczka rzeczna, kokoszka, remiz, gąsiorek, dzięcioł zielony i dzięciołek.

Układ łąk, szuwarów, fragmentów lasów i kęp drzew oraz zarośli powoduje, że dolina, zarówno na odcinku ujściowym Konopki jak i Stradomki, jest malownicza, ma duże walory krajobrazowe oraz dostarcza dobrych miejsc do gniazdowania ptaków i innych zwierząt. Jest też świetnym miejscem dla odpoczynku okolicznych mieszkańców.

10 Podjasnogórska

1. Glinianka w Stradomce
2. Park klasztorny na Jasnej Górze
3. Park koło Domu Rekolekcyjnego
4. Park 3 Maja i Staszica
5. Glinianka przy ul. Głównej

Glinianka w Stradomce 10.1

Zbiornik ma powierzchnię ok. 1,5 ha. Woda jest w nim czysta. Posiada malowniczo ukształtowaną linię brzegową. W wodzie wzdłuż brzegu występuje dobrze rozwinięty pas szuwaru trzcinowego. Nad brzegiem rosną okazale wierzby białe.

Dalej od wody w partiach przybrzeżnych występują zbiorowiska ruderalne oraz nasadzenie drzew, utworzone przez mieszańce topól, z niewielką domieszką lipy drobnolistnej i jaworu.

W wodzie stwierdzono kilka gatunków roślin, m.in. wywłócznik kłosowy, rogatek sztywny, pływacz zwyczajny i rdestnica kędzierzawa. Glinianka w Stradomce to największy powierzchniowo i jeden z nielicznych, istniejących nadal zbiorników wodnych w bliskim sąsiedztwie śródmieścia, mający ponadto przyrodniczo interesującą faunę wodną.

Znajdując się stosunkowo blisko ul. Św. Barbary, która pełni rolę deptaka, mogłby stanowić atrakcyjne miejsce odpoczynku. Już obecnie stare wierzby białe odmiany zwisającej stwarzają cenny walor estetyczny.

10.2 Park klasztorny na Jasnej Górze

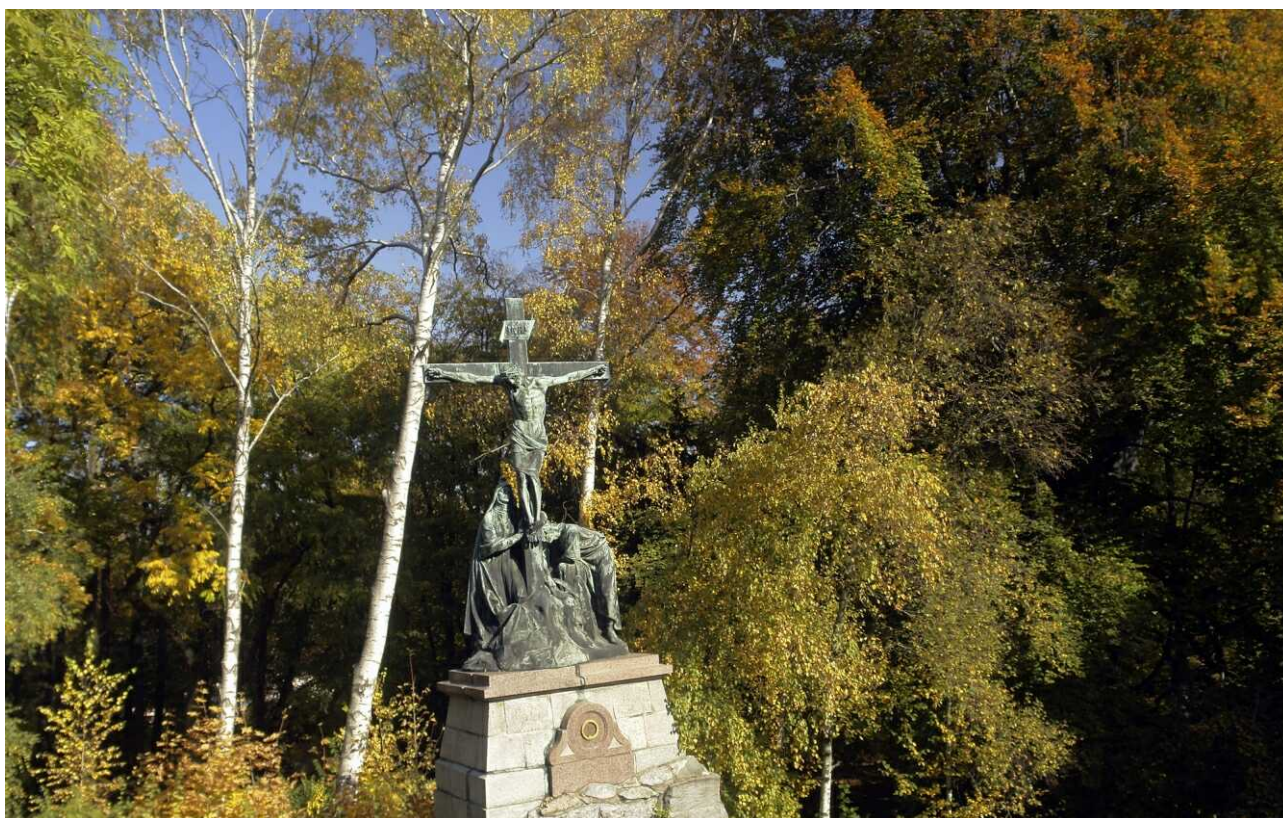
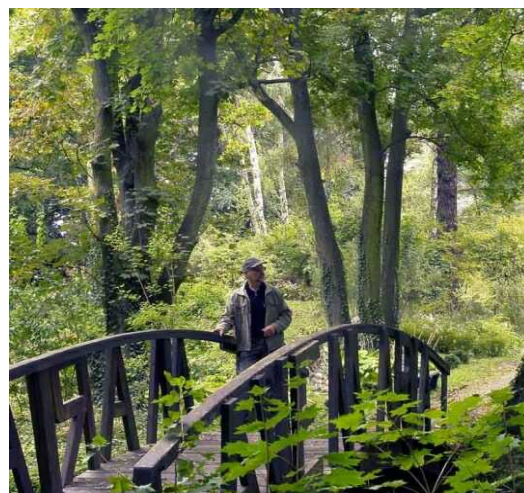
Park Klasztorny jest usytuowany na szczycie Jasnej Góry, wokół budynków klasztornych. Powstał w 1815 r. pod murami twierdzy jasnogórskiej, na powierzchni ok. 5 ha dawnej fosy fortecznej.

Park jest najstarszym częstochowskim zieleńcem. Potężne pnie wiekowych drzew tworzą niepowtarzalny klimat, stanowiąc malownicze tło dla figur drogi krzyżowej. Jako miejsce zaciszne, odizolowane od wielkomiejskiego szumu, jest swoistą oazą spokoju, sprzyjając kontemplacji Ojców Paulinów. Teren parku jest ogrodzony wysokimi murami, dostępny tylko dla zakonników, jako miejsce spacerów, wyciszenia i skupienia - swego rodzaju pustelnia.

Park jest urządzony w stylu angielskim, więc w dużym stopniu przypomina naturalny las (o charakterze grądu). Ingerencja człowieka w kształtowanie zieleni jest ograniczona, co się przekłada na naturalność i do pewnego stopnia „dzikość” tego miejsca.

Przeważają stare, ok. 100-letnie drzewa liściaste, głównie - dąb szypułkowy, buk, jesion wyniosły, lipy, klon zwyczajny i brzoza brodawkowata. Z drzew iglastych dosyć licznie rośnie modrzew europejski oraz nieliczne: sosna czarna, świerk kłujący, sosna drobnokwiatowa i cyprysik Lawsons. W podszyciu często występuje jaśmin wonny, dereń biały, cis, trzmielina brodawkowata, rododendrony, forsycja, pęcherznica kalinolistna, lilak i leszczyna.

Wędrując jasnogórskimi wałami, można z góry podziwiać ten zagadkowy świat.

10.3 Park koło Domu Rekolekcyjnego

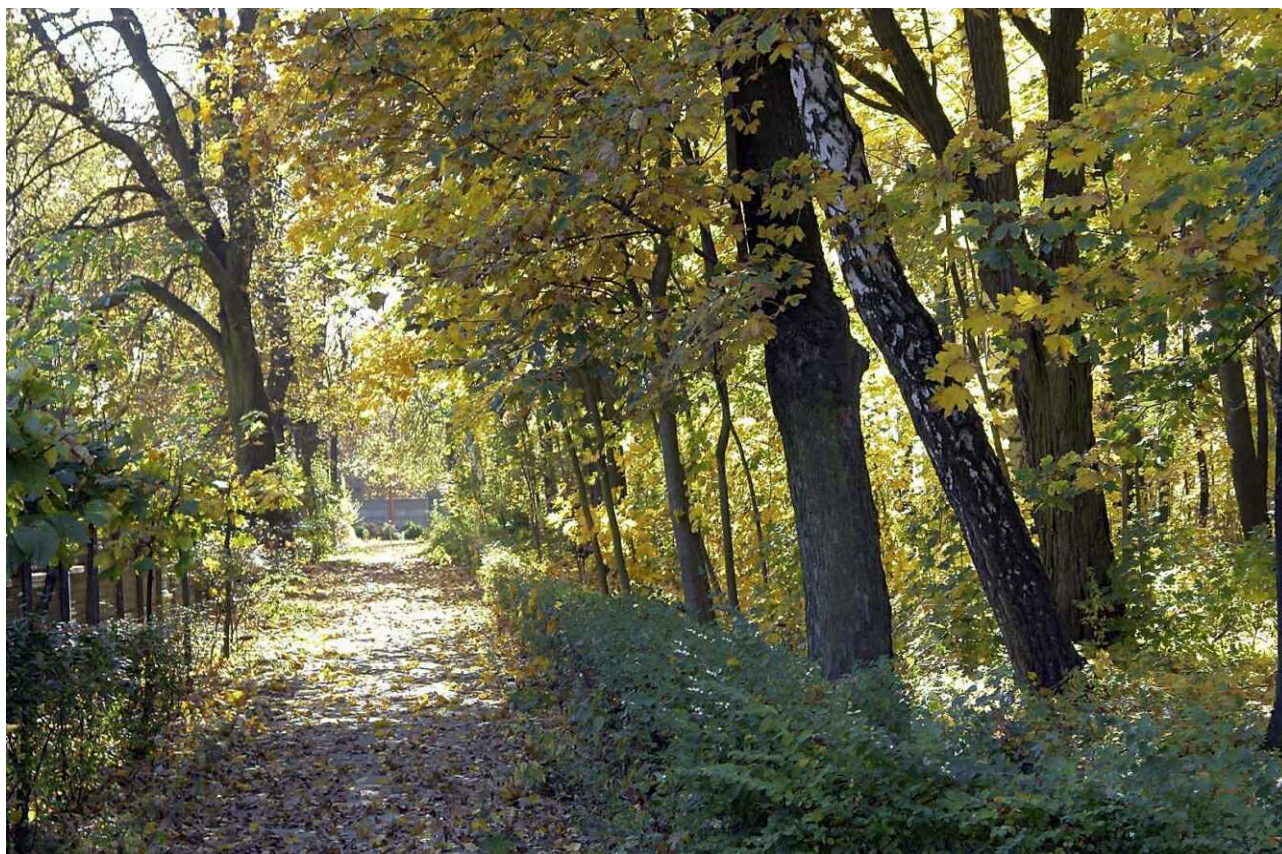
Park Rekolekcyjny znajduje się na zachodnim zboczu Jasnej Góry, pomiędzy błoniami, kempingiem Oleńka i ulicą św. Kingi k. Domu Rekolekcyjnego oo. Jezuitów. Posiada powierzchnię 1,5 ha.

Park ma charakter naturalny, składem gatunkowym zbliżony do lasu łąkowego. W parku zostało wytyczone kilka ścieżek, w tym jedna zdobna szeregiem kapliczek. W części środkowej znajduje się kamienny ołtarz, obudowany wokół starego klonu.

Drzewostan tworzy głównie klon i lipa drobnolistna, których wiele okazów osiągnęło imponujące rozmiary, przekraczając 1 m średnicy pnia. Ponadto wyróżniają się także znacznymi pokrojami takie drzewa jak buk, jesion wyniosły, jawor i, przede wszystkim, kilka (4) wyjątkowo okazałych topól szarych *Populus ×canescens*, z których największa, rosnąca blisko furty, ma 3 m obwodu!

Pozostałe drzewa są reprezentowane m.in. przez dęba czerwonego, grochodrzewia, graba, kasztanowca białego, osikę, wiąz szypułkowy i górskiego, modrzewia europejskiego, świerka srebrzystego i czereśnię. W podszyciu rosną podsadzane krzewy śnieguliczki i głogu, runo zaś jest zdominowane przez masowo rosnące siewki klonów.

Bezpośrednio w sąsiedztwie budynku rośnie wyjątkowo okazały głóg w rzadko spotykanej formie drzewiastej.

10.4 Park 3 Maja i Staszica

Park położony jest na wschodnim zboczu jurajskiego wzgórza – Jasnej Góry, którego kulminację stanowi klasztor Paulinów. Aleja Sienkiewicza, będąca zachodnim przedłużeniem alei NMP, dzieli park na dwie części. Część południową o powierzchni 5,45 ha stanowi Park Staszica, natomiast część północną, o powierzchni 6,39 ha, zajmuje Park 3 Maja.

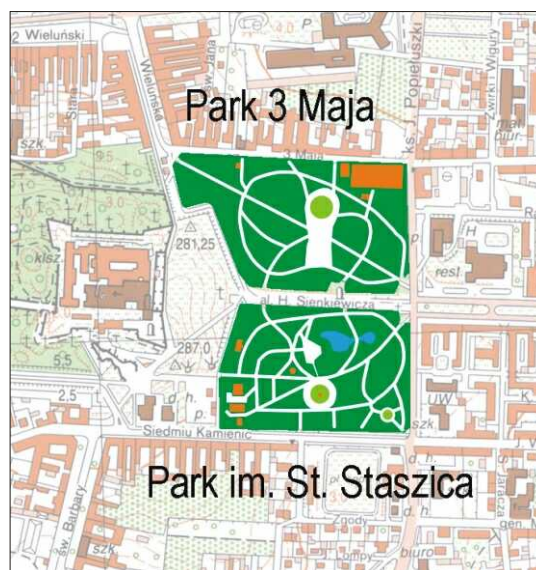
Warunki siedliskowe wskazują, że roślinnością potencjalną dla obszaru parków jest grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Dendroflora obu parków składa się z gatunków rodzimych i obcych. Dominującym gatunkiem jest kasztanowiec biały. Równie często występuje lipa drobnolistna, sadzona w szpalerach wzdłuż parkowych alejek oraz w kompozycji z innymi drzewami. Spośród około 1600 posadzonych drzew dziewięć zyskało status pomnika przyrody. Są to: klon zwyczajny, klon jawor (2 okazy), kasztanowiec biały, jesion wyniosły, modrzew europejski, grusza pospolita, dąb szypułkowy i dąb czerwony.

Roślinność trawników jest bardzo uboga. Występuje tu wiechlina gajowa, czosnek zielonawy, jastrzębiec gładki oraz geofity - ziarnopłon wiosenny i fiołek wonny a także gatunki rzadsze, jak rzeżucha łąkowa i jaskier różnolistny, a nawet storczyk - listera jajowata.

Występuje tu wiele gatunków grzybów, zarówno naziemnych jak i nadrzewnych. Niektóre z nich to groźne pasożyty, stanowiące śmiertelne zagrożenie dla najsłabszych drzew, takie jak żagiew łuskowata, żółciak siarkowy, łysiczka trująca i łuskwiak nastroszony. Z form naziemnych występują: pieczarka polowa, polówka wczesna, gęsnica wiosenna, czernidlak błyszczący, kruchaweczka zaroślowa i maślak żółty

W parku żyje wiele gatunków zwierząt. Do najbardziej pospolitych ptaków należy zięba, kapturka, bogatka, modraszka, dzwonec, pierwosnek, wróbel domowy, kulczyk, szczygieł, szpak, drozd śpiewak, kwiczoł, kos, kawka, gawron i gołębie, reprezentowane wyjątkowo licznie przez grzywacza, gołębia miejskiego i sierpówkę. Gatunki rzadziej spotykane są reprezentowane przez świstunkę leśną, piegzę, pełzacza ogrodowego, kowalika, muchołówkę szarą, pleszkę, dzięciołka i zaganiacza. Z grupy drapieżców żyje tu pustułka i sowa uszata.

Parki Jasnej Góry spełniają bardzo dużą rolę jako miejsce wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców miasta.

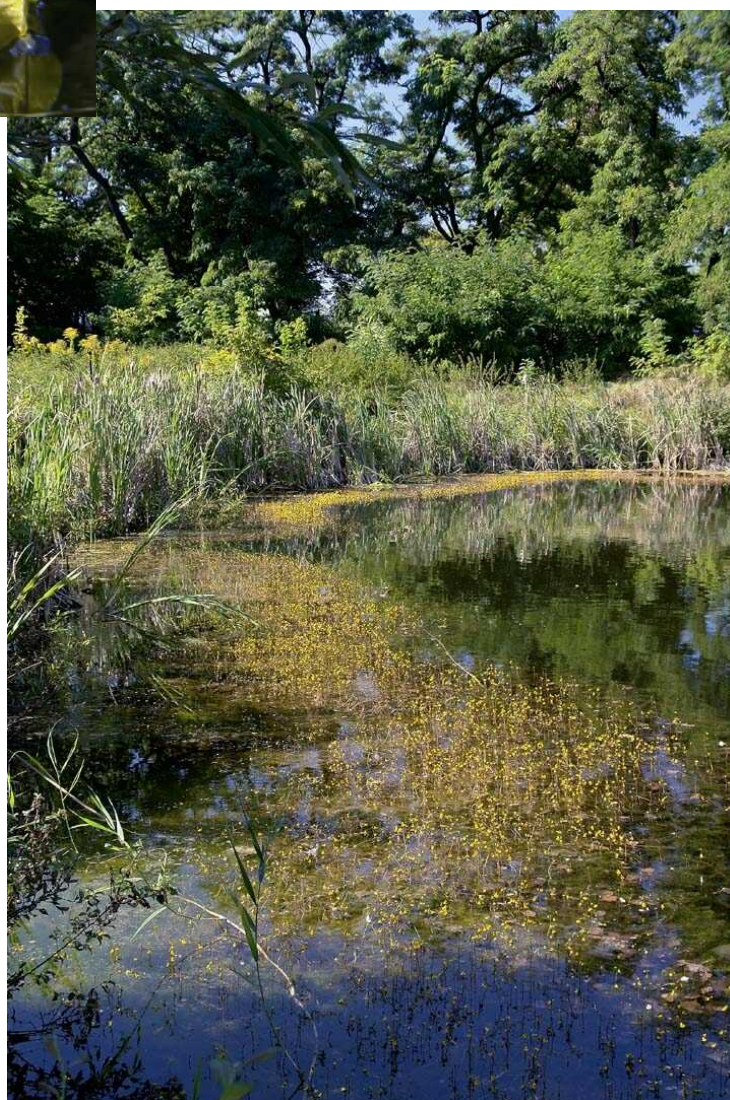
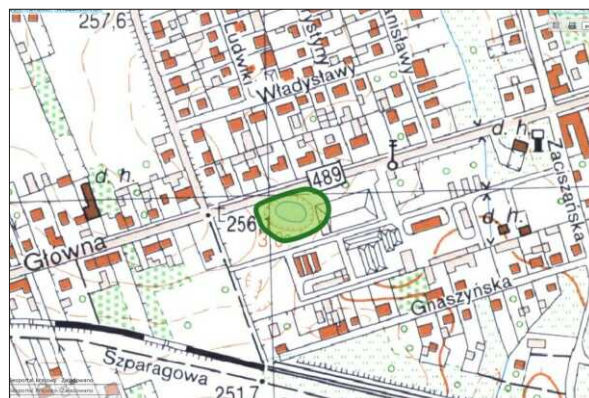

10.5 Glinianka przy ul. Głównej

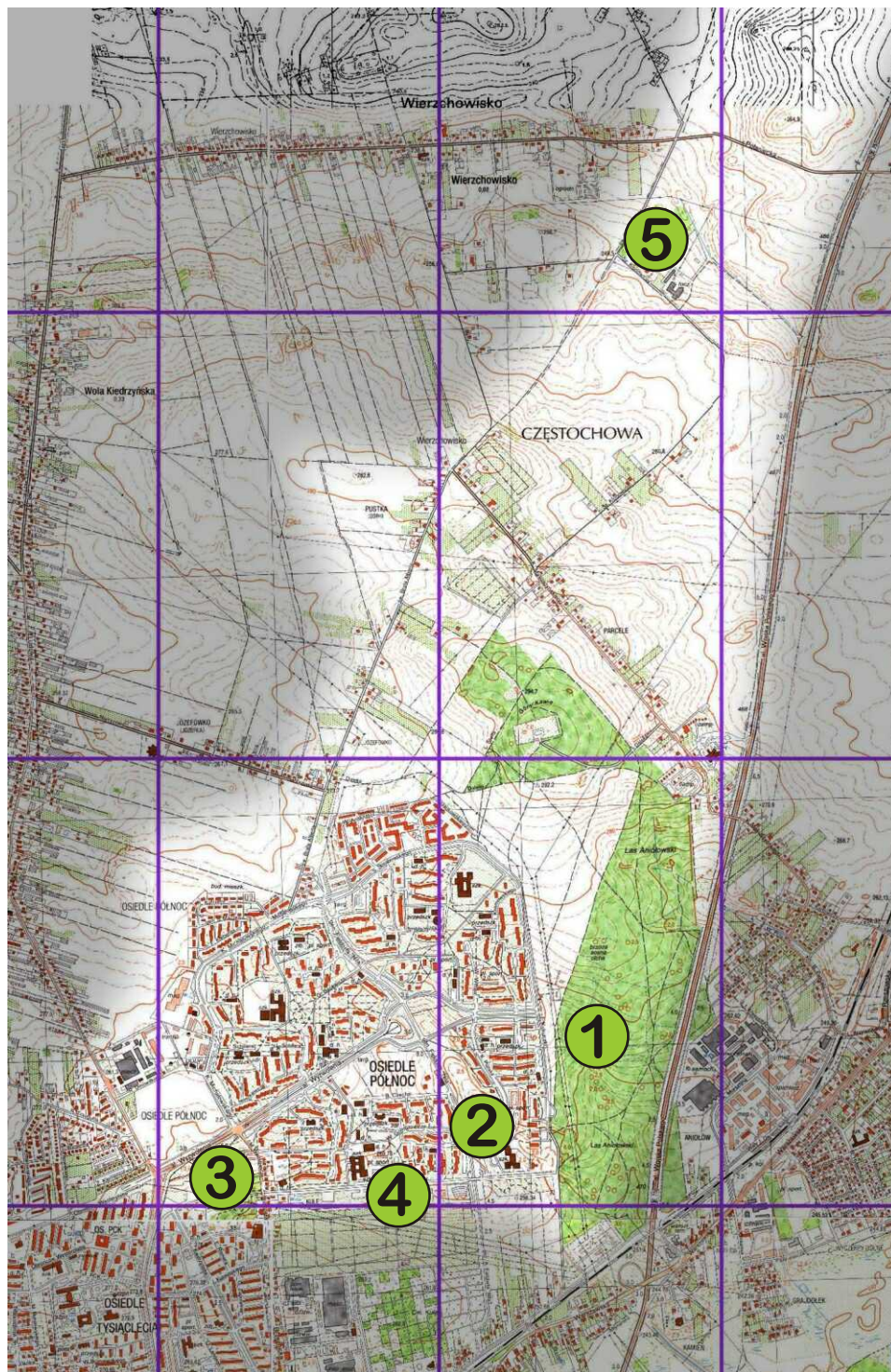
Jest to niewielki zbiornik, usytuowany blisko ruchliwej drogi.

Brzegi są porośnięte szuwarem trzcinowym.

Na podkreślenie zasługuje wyjątkowo liczne występowanie owadożernej rośliny – pływacza zwyczajnego. W czasie kwitnienia jego kwiatostany tworzą żółty pierścień wzdłuż brzegów, co jest widokiem bardzo rzadko spotykanym!

11 Północ

1. Las Aniołowski
2. Park przy ul. Fieldorfa-Nila
3. Park 1000-lecia
4. Promenada im. Cz. Niemena
5. Zagajnik przy ul. Klonowicza

11.1 Las Aniołowski

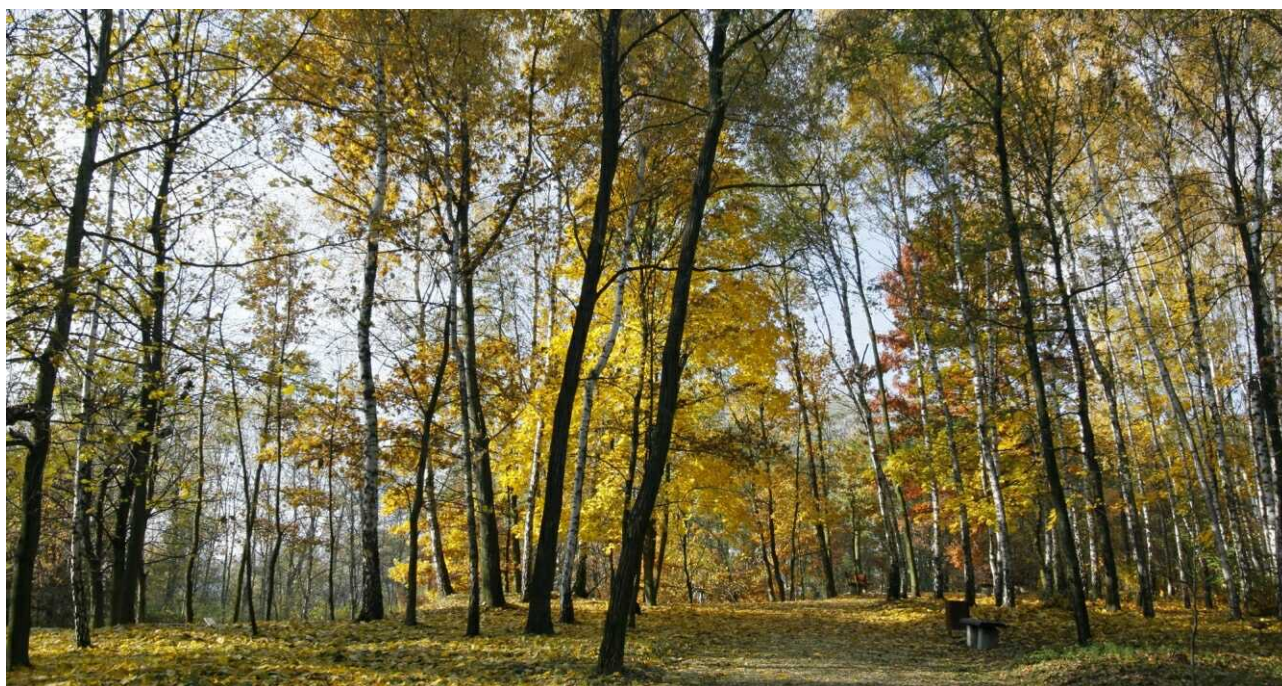
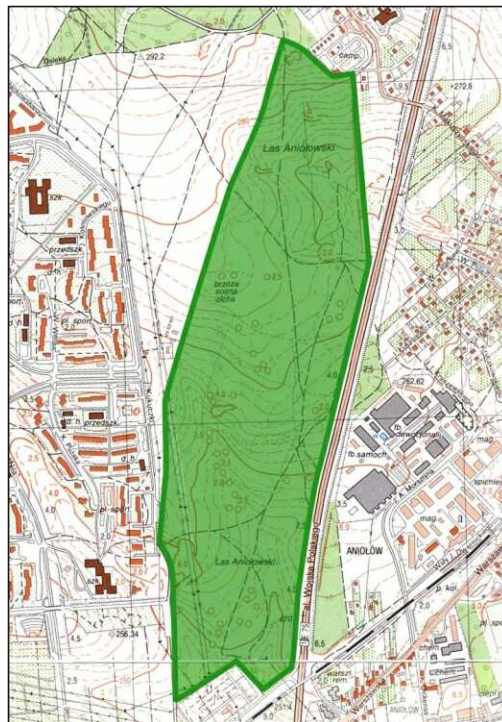
Las Aniołowski jest zlokalizowany w północnej części Częstochowy, zajmuje ok. 65,5 ha powierzchni. W 1960 r. na poligonowych nieużytkach rozpoczęto masowe nasadzenia drzew, tworząc zaczątek leśnego parku. Wytyczono alejki spacerowe wraz z ławkami wypoczynkowymi, powstała ścieżka zdrowia, pomost spacerowy oraz edukacyjne tablice przyrodnicze.

Jest to duży powierzchniowo teren, porośnięty przez słabo wykształcone zbiorowiska leśne, powstałe ze sztucznych nasadzeń na siedliskach średnio żyznych i żyznych, potencjalnie mogące rozwinąć się w zbiorowisko grądowe. W wyniku sztucznych nasadzeń oraz spontanicznego zasiedlenia przez niektóre gatunki drzew i krzewów, wykształciły się tutaj zbiorowiska leśne o charakterze inicjalnego grądu. Drzewostan jest w różnych częściach lasu stosunkowo odmienny. Na większości obszaru tworzy go lipa drobnolistna i jawor, z domieszką olchy czarnej, dębu szypułkowego oraz sporadycznym udziałem grabu i kasztanowca.

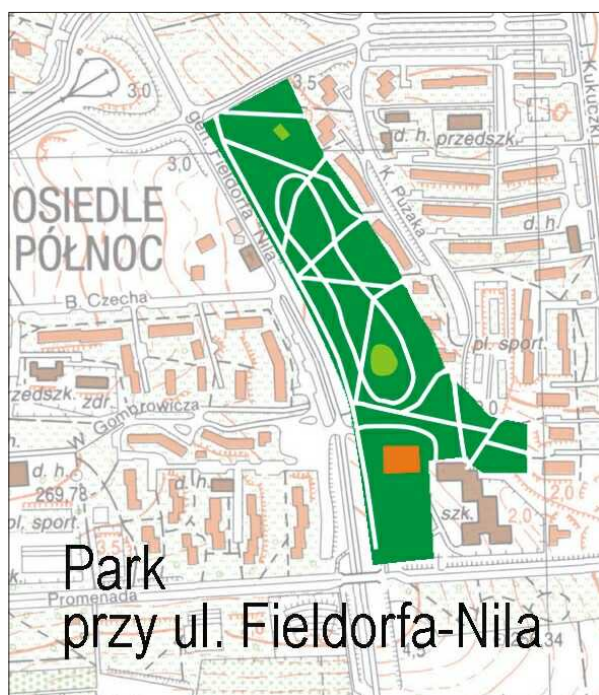
W południowo-wschodniej części w drzewostanie dominuje brzoza brodawkowata. Powalone i pochylone wicherami drzewa porasta bujnie bluszcz, formując malownicze zasłony. W obniżeniach terenu zbiorowiska leśne mają charakter łągowy, oprócz już wymienionych gatunków drzew pojawia się wiąz szypułkowy. W części środkowej kompleksu duże powierzchnie zajmują nasadzenia modrzewia europejskiego. W części północnej występuje bardzo słabo wykształcony grąd, z udziałem klona zwyczajnego. Spośród wielu zaobserwowanych gatunków grzybów stwierdzono sromotnika bezwstydnego, muchomory (czerwony, cytrynowy, mglejarka), czernidlaki (błyszczący, kołpakowaty), czubajkę kanię, maślankę ceglastą, uchówki, łuskowca jeleniego i przyczepkę falistą.

Zwierzęta kręgowce są reprezentowane m.in. przez ptaki, takie jak: bogatka, grubodziób, grzywacz, kwiczoł, kowalik, modraszka, piecuszek, pierwiosnek, pełzacz ogrodowy, dzięcioł duży, muchołówka żałobna, sosnowka. Stwierdzono tu lęgi bardzo rzadkiej muchołówki białoszywej i okazałego dzięcioła czarnego.

Las Aniołowski jest bardzo ważnym elementem przyrody i krajobrazu Częstochowy. Skutecznie izoluje tę część miasta od hałasu ruchliwej trasy. Dzięki wybudowanym specjalistycznym ścieżkom spełnia także funkcję prozdrowotną, edukacyjną i sportową.

11.2 Park przy ul. Fieldorfa-Nila

Park został założony w 1993 r. na terenie byłego składowiska materiałów budowlanych, na powierzchni 3,5 ha. Przede wszystkim ukształtowano teren przez nawiezenie ziemi urodzajnej, posadzono drzewa i krzewy, wybudowano alejki o nawierzchni brukowej i ziemnej, boiska oraz oświetlono teren. Dzięki temu park posiada zróżnicowaną rzeźbę terenu, dobrze izolującą osiedle od ruchu ulicznego.

Park odznacza się różnorodną gatunkowo szatą roślinną. Wśród drzew znaleźć tu można zarówno gatunki krajowe lip, dębów, klonów, modrzewi, brzoź, jak i gatunki pochodzenia obcego, takie jak platan klonolistny, surmia, jarząb szwedzki, dąb błotny, dąb czerwony, sosna czarna i kasztanowiec czerwony. Drzewa i krzewy są nasadzone w wielogatunkowych grupach. Wzdłuż alei występują jednorodne szpalery z sosną czarną i jarzębem mącznym oraz żywopłoty ze śnieguliczką i pięciornikiem krzewiastym. Występują tu też niewielkie kępy tamaryszku i rokitnika. W miejscach

suchszych i uboższych licznie rośnie wrzos. Duża ilość krzewów, w tym ozdobnych o pięknych kwiatach – forsycji, tawuł, pigwoców, pięciorników, krzewuszek oraz liściach i owocach – berberysów, irg i perukoców, czyni to miejsce atrakcyjnym przez cały sezon.

Park, jak na stosunkowo młody wiek, przedstawia się wyjątkowo malowniczo. Poprzez Promenadę Cz. Niemena jest on połączony z Parkiem 1000-lecia, tworząc ważny składnik północnego, leśnego korytarza ekologicznego miasta Czestochowy.

11.3 Park 1000-lecia

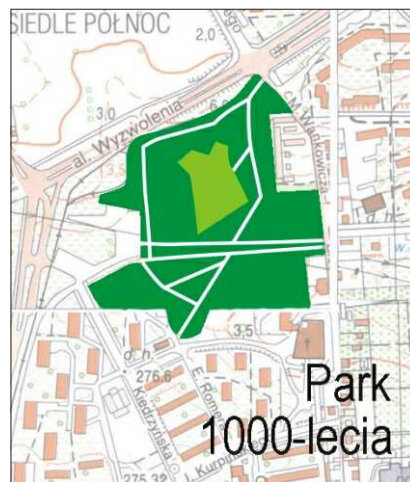
Obiekt powstał w 1971 r., ma powierzchnię 6,8 ha i składa się z dwóch nierównych części, przeciętych przez Promenadę im. Cz. Niemena.

Środek zajmuje plac zabaw oraz miejsce do odpoczynku i spacerów, dalej położona jest strefa rabat i krzewów. Strefa rabat i trawników jest zajęta przez trawniki, z licznymi kępami okazałych traw z rodzaju *Miscantus* i *Elymus* oraz rabaty z ozdobnymi roślinami dekoracyjnymi. W sąsiedztwie alejek rosną duże kępy jęczyczki i ozdobne odmiany trzęślicy. Na tle niskiej roślinności zielnej występują skupienia ozdobnych krzewów, takich jak: dereń biały, dereń właściwy, tawuła bawolina, tawuła van Houtte'a, śnieguliczka biała i cis. Towarzyszą im drzewa: brzoza pożyteczna (himalajska), świerk serbski i platan klonolistny.

Obrzeża parku stanowią pasy zieleni wysokiej, utworzone przez różne gatunki drzew, np.: klony (zwyczajny, jawor, jesionolistny i polny), kasztanowiec krwisty, brzoza brodawkowata, jesion amerykański, modrzew europejski, magnolia, świerk pospolity, świerk serbski, topola biała, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna i sosna czarna.

Południowa i zachodnia część parku ma charakter typowo leśny, zdominowany przez okazy klonów, brzozy mieszańce topól i jesionu wyniosłego.

Park 1000-lecia, pod względem architektonicznym i botaniczno-przestrzennym, ma dużą wartość a ponadto posiada wysokie walory estetyczno-krajobrazowe.

11.4 Promenada im. Cz. Niemena

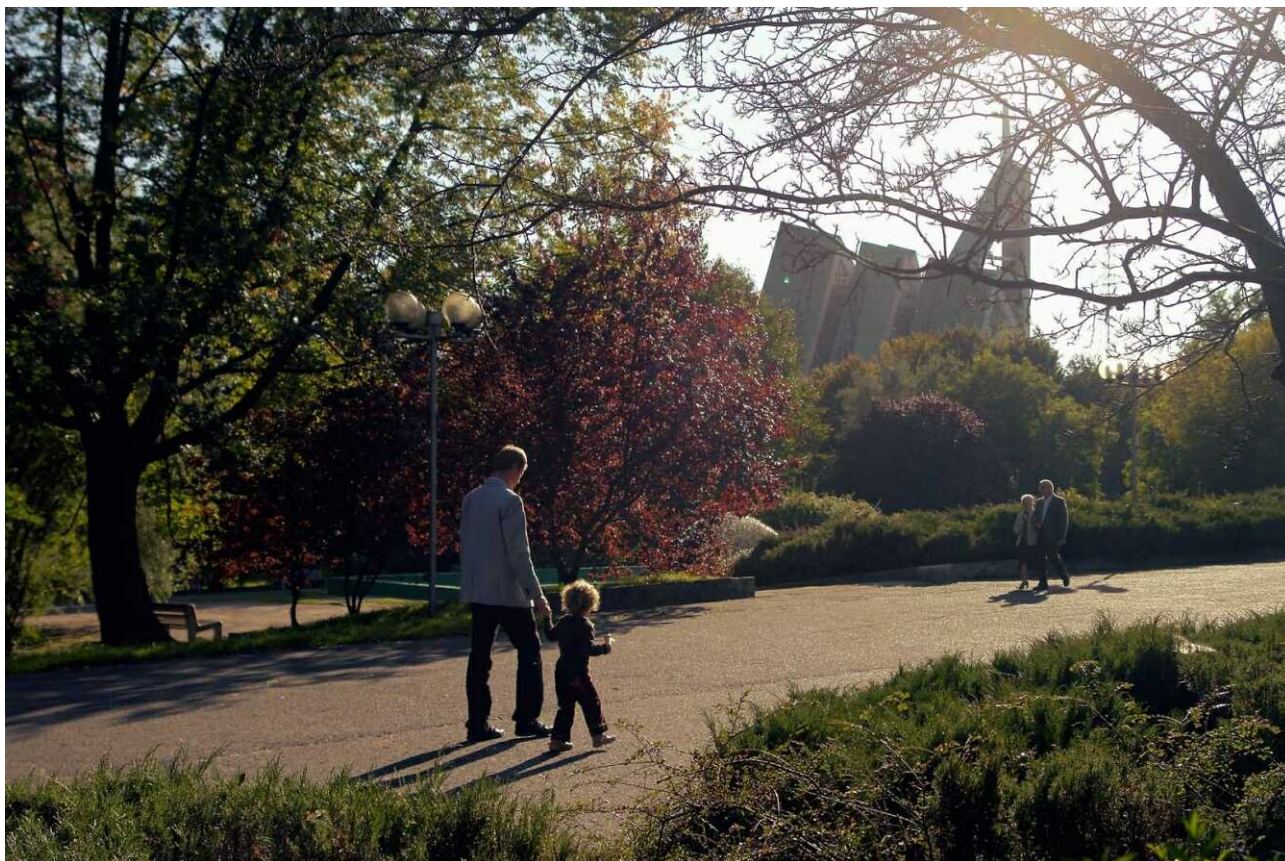
Obiekt znajduje się w północnej części Częstochowy. Jest to szeroka asfaltowa aleja, o długości 1,1 km, łącząca nowe dzielnice miasta – Osiedle Tysiąclecia i Północ z Lasem Aniołowskim, działkami pracowniczymi i nowo założonym Parkiem im. Fieldorfa-Niła. Promenada im. Cz. Niemena przypomina zieloną aleję.

Po stronie północnej rośnie szpaler lip drobnolistnych, po stronie południowej – szeroki pas zieleni o charakterze parkowym. Wzdłuż alei ciągnie się uformowany żywopłot grabowy. W alei jest też wydzielony długi i wąski pas, obsadzony szpalerem głogu i ognika szkarłatego. Przy skrzyżowaniu ul. Rolniczej z promenadą rośnie okazały wiąz holenderski odmiany wyniosłej, będący pomnikiem przyrody.

Przestrzeń między promenadą a ogródkami działkowymi ma charakter zbliżony do parku leśnego. Drzewostan jest tu wielogatunkowy, zdominowany przez lipę drobnolistną, znaczny udział ma również klon jawor, mniej licznie występują: brzoza brodawkowata, grab pospolity, oliwnik wąskolistny, jesion wyniosły, modrzew europejski, dąb szypułkowy, grochodrzew i wierzba biała, w formie płaczącej. W części wschodniej w drzewostanie duży udział ma grochodrzew. W niektórych miejscach w podszyciu występują niewielkie kępy róży pomarszczonej, derenia białego, ligustru pospolitego i śnieguliczki białej, w drzewostanie – pojedyncze okazy orzecha włoskiego.

W pobliżu kortów, przed zabudowaniami rośnie szpaler okazów lipy drobnolistnej.

Promenada im. Cz. Niemena pełni funkcję wygodnego i atrakcyjnego miejsca aktywnego wypoczynku a także – wydłużonego parku. Jest miejscem, w którym można odpoczywać, uprawiać sporty i jednocześnie obserwować różnorodne aspekty przyrody. Natomiast z przyrodniczego punktu widzenia jest to także korytarz ekologiczny o lokalnym znaczeniu.

11.5 Zagajnik przy ul. Klonowicza

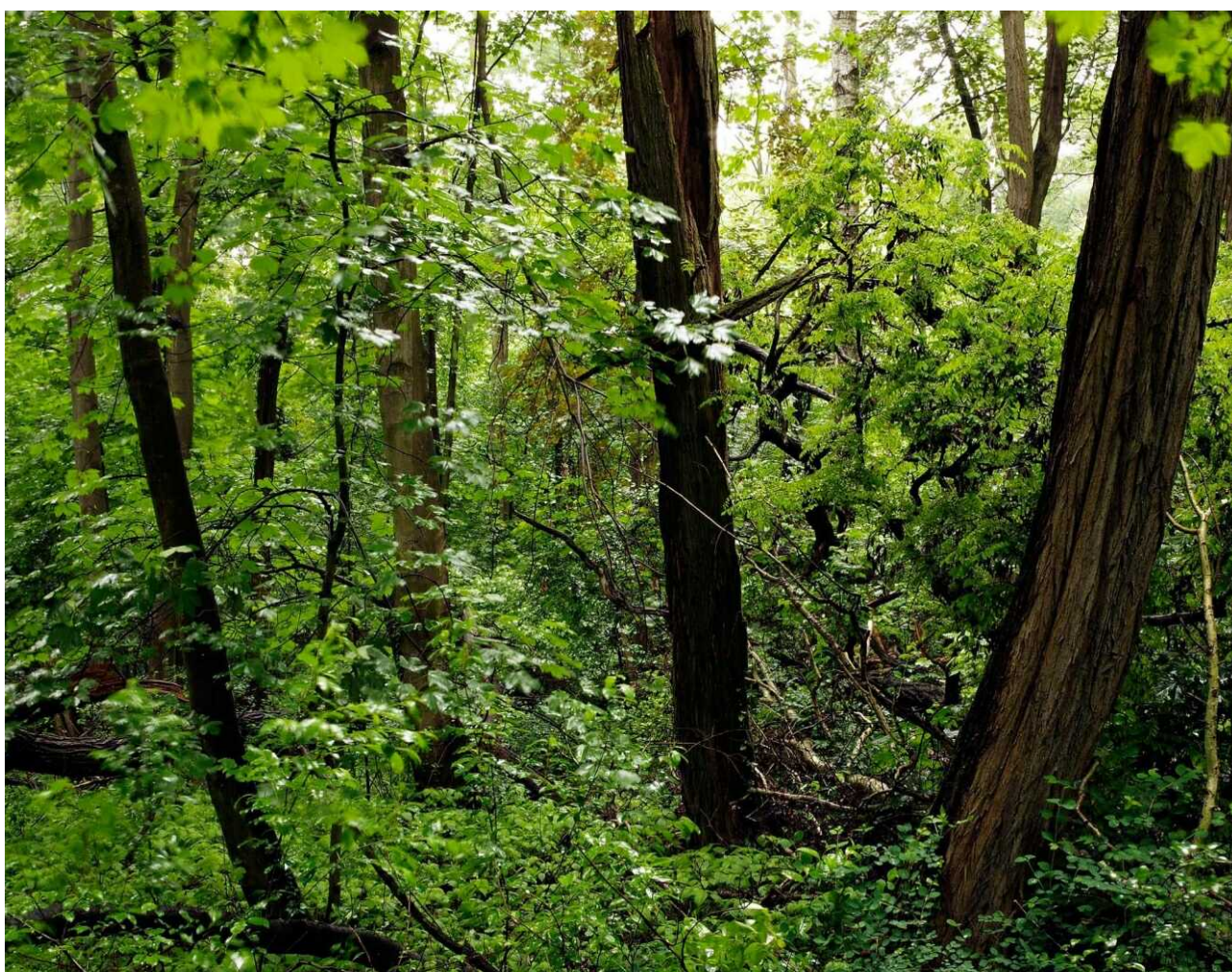
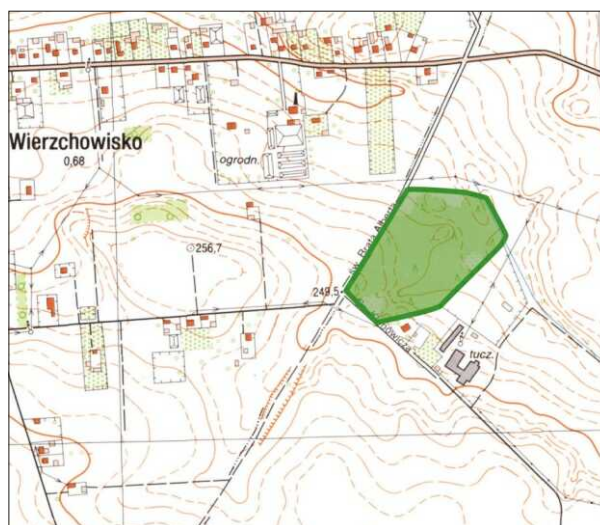
Zbiorowisko leśne pochodzenia antropogenicznego o nieokreślonej przynależności fitosocjologicznej.

Miejscami drzewostan buduje prawie wyłącznie czereśnia z bzem czarnym w podszyciu. W innych fragmentach drzewostan ma charakter lasu brzoźowo - czereśniowego ze znacznym udziałem klonu jesionolistnego oraz z domieszką lipy szerokolistnej i dębu. Ponadto w domieszce rosną pojedyncze klony zwyczajne i polne, topole osiki, lipy drobnolistne, jesiony wyniosłe, sosny zwyczajnej, jabłoń, grusze polne i kasztanowce.

Fragmenty lasu przy suchym rowie odwadniającym przypominają łąg.

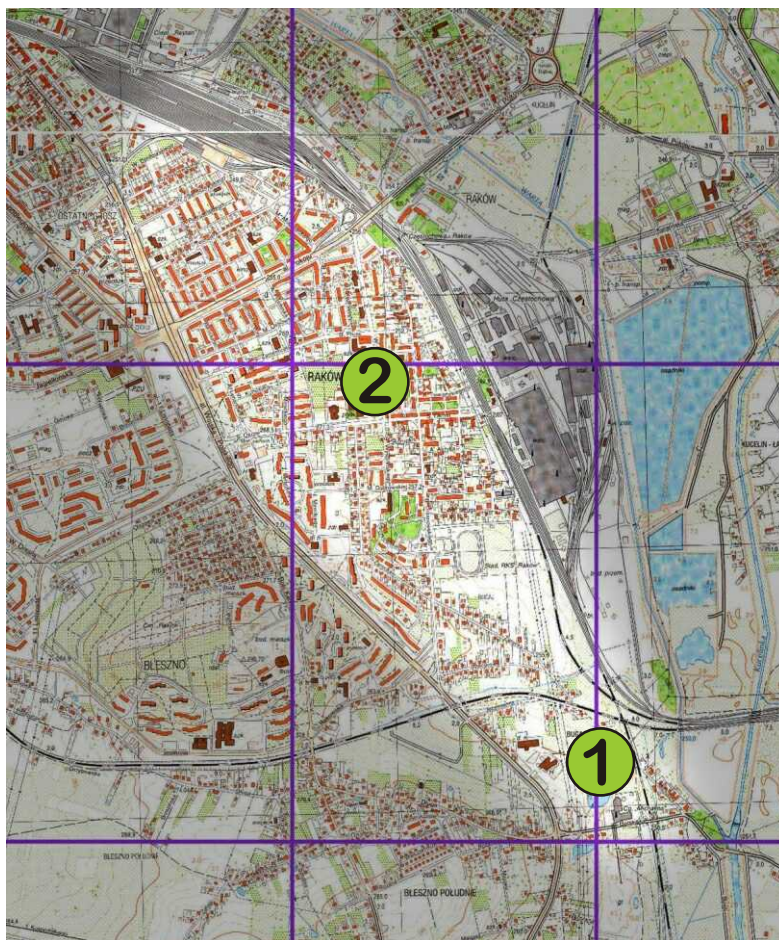
Runo jest ubogie, składające się głównie z siewek drzew i pospolitych gatunków, z dominacją kuklika pospolitego.

Zagajnik nie ma istotnych wartości botanicznych, ale jako siedlisko wielu gatunków zwierząt (m.in. dzięciołek, myszołów) zasługuje na zachowanie. Rzeczą godną podkreślenia jest bardzo liczny udział czereśni.

12 Raków

1. Glinianka Michalina
2. Park Hantkego

12.1 Glinianka Michalina

Jest to duży zbiornik wodny (glinianka) o powierzchni około 3 ha i dość znacznej głębokości.

Roślinność wodna reprezentowana jest przez dość duże płaty zbiorowisk z dominującym wywłócznikiem kłosowym i rogatkiem sztywnym. W wodzie w pasie występują płaty zbiorowisk szuwarowych: szuwaru trzcinowego, szuwaru szerokopałkowego i wąskopałkowego. W strefie tej nielicznie rośnie również jeżogłówka gałęzista.

Obrzeża glinianki tworzą zbiorowiska o charakterze ruderalnym. Nad brzegiem glinianki rosną w rozproszeniu młode topole, grusza pospolita, wierzba biała, wierzba krucha, wierzba iwa, wierzba szara i olsza czarna.

W gliniance żyje kilkanaście gatunków ryb, użytkowanych wędkarsko. Są to: leszcz, węgorz, tołpyga pstra, karaś srebrzysty, sieja, amur biały, karp, krąp, szczupak, kiełb, tołpyga biała, kleń, jaź, okoń, płoć, wzdręga, sum i lin.

Płazy są reprezentowane przez żabę wodną, która tu przebywa przez cały rok oraz tylko rozmnażające się – ropuchę szarą i żabę trawną.

Na podkreślenie zasługuje występowanie gatunków inwazyjnych pochodzenia amerykańskiego: raka pręgowanego oraz wyplawka *Dugesia tigrina*. Spośród wykazanych bezkręgowców szczególnie cennym gatunkiem jest bardzo rzadka pijawka *Piscicola pojmanskae*.

Zbiornik ma bardzo duże znaczenie dla okolicznych mieszkańców jako miejsce rekreacyjne.

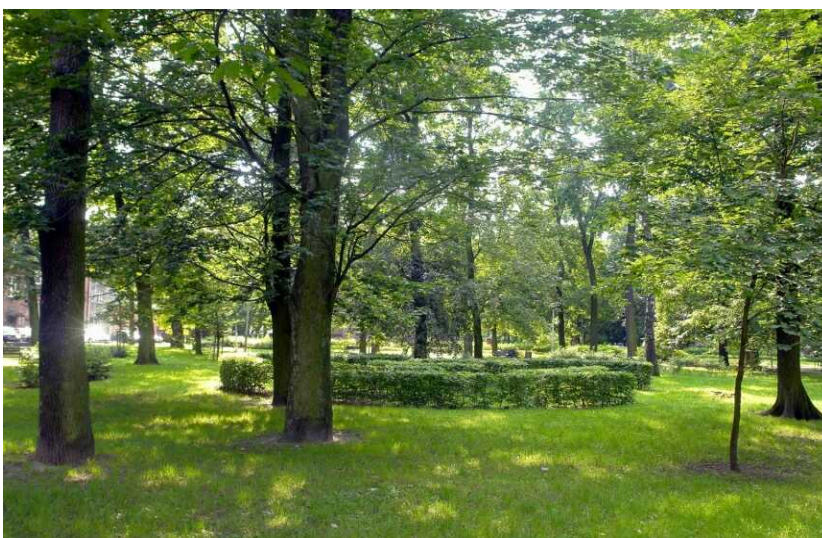

12.2 Park Hantkego

Park został założony w latach 1900-1902, kiedy powstało tu osiedle pracownicze Huty Bernarda L. Hantkego. Park zachował się w części położonej na północ od pałacu Hantkego. Duży, ogólnodostępny jego fragment znajduje się również po drugiej stronie ulicy Łukasieńskiego.

Najstarsze zachowane drzewa, pochodzące z okresu przed powstaniem założenia, liczą od 110 do 150 lat. Są to pojedyncze okazy klonu zwyczajnego, jaworu, dębu szypułkowego i jesionu wyniosłego. Zasadniczą część drzewostanu tworzą drzewa liczące od 80 do 100 lat, takie jak klon pospolity (w tym odmiana Schwedlera), klon jawor (odmiana Woorle'a), żywotnik zachodni, jesion wyniosły, wiąz szypułkowy, modrzew europejski, lipa szerokolistna (w tym odmiana strzępolistna), sosna wejmutka, świerk kłujący, morwa biała, klon srebrzysty i robinia biała.

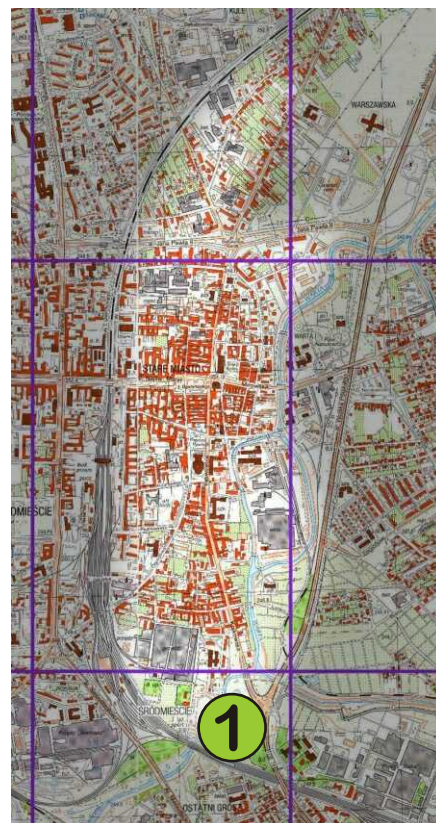
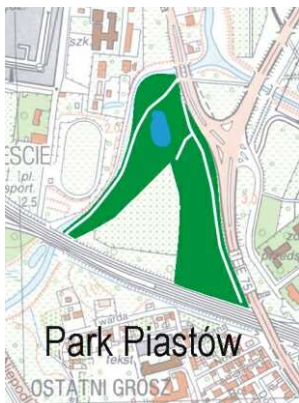
W centralnej części rósł tulipanowiec amerykański, wpisany w 1989 r. do rejestru pomników przyrody, niestety już całkowicie obumarły. W parku występują również krzewy, w tym: suchodrzew tatarski, róża wielkokwiatowa, śnieguliczka biała, sumak octowiec, kalina koralowa, bez lilak i tawuła van Hutte'a. Wzdłuż alejek prowadzą formowane żywopłoty grabowe i ligustru pospolitego.

Park Hantkego jest ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków (nr A/290/09) a z pewnością zasługuje na większą uwagę również jako obiekt przyrodniczy.

13 Stare Miasto

1. Park Piastów

13.1 Park Piastów

Park był częścią planu urbanistycznego powstałej w 1889 r. fabryki Motte, Mellosoux et Cauliez. Część założenia parkowych została zniszczona poprzez budowę trasy DK-1. Zachował się jednak znaczny fragment dawnego parku, o ciekawych walorach przyrodniczo – krajobrazowych. Składa się na nie zadrzewienie, nieduży zbiornik wodny w centralnej części, kilka drózek spacerowych i koryto potoku Stradomki.

Większość rosnących tu drzew to pospolicie występujące gatunki: grab zwyczajny, lipa drobnolistna i szerokolistna, głóg dwuszyjkowy, grusza pospolita, jabłoń domowa, jesion wyniosły, klon zwyczajny, klon jawor, klon jesionolistny, robinia akacjowa, olcha czarna, topola czarna i wierzba biała. Towarzyszą im liczne krzewy: bez czarny, czeremcha późna, dereń biały, oliwnik wąskolistny i śnieguliczka biała.

Na szczególną uwagę zasługuje krótka alejka nadbrzeżna, obsadzona starymi o malowniczym pokroju topolami czarnymi odmiany „italica”. Ponadto na obszarze parku zlokalizowany jest zbiornik wodny zwany Stawem Motowskim. Połowa powierzchni stawu jest zarośnięta przez szuwały trzcinowe, szerokopałkowe i jeżogłówki gałęzistej. W toni wodnej zbiornika żyją rośliny wodne: rzęsa trójrowkowa, rogatek krótkoszyjkowy i rdestnice: trawiasta, pływająca i kędzierzawa.

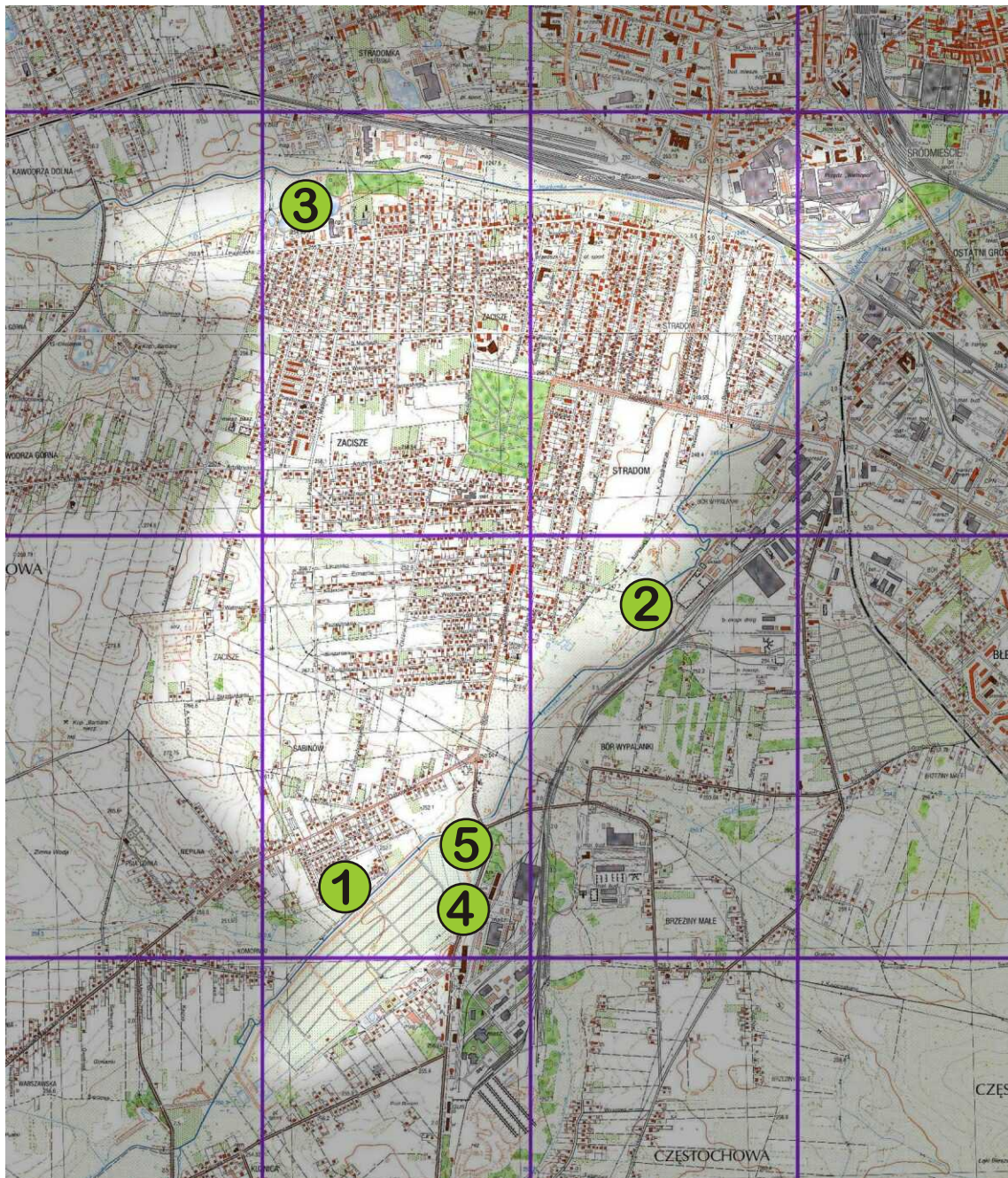
Do żyjących tu bezkręgowców należą ślimaki: zatoczek rogowy, skręcony, lśniący i biały, błotniarka stawowa, jajowata i moczarowa a także rozdętka pospolita i zagrzebka pospolita, z małży – groszkówka jajowata a także pijawki: pijawka lekarska i odleпка ślimacza. Ryby są reprezentowane m.in. przez lina, płoć i różankę; płazy: żaba wodna i trawna; były tu także obserwowane zaskrońce.

Staw Motowski jest jednym z niewielu miejsc rozrodu płazów w śródmieściu i choćby z tego powodu powinien być objęty szczególną opieką i ochroną.

14 Stradom

1. Park przy ul. Zbyszka
2. Dolina Konopki obok ul. Dojazdowej
3. Glinianka przy ul. Zaciszańskiej
4. Łęg przy ul. Żyznej
5. Zbiorniki przy ul. Żyznej

14.1 Park przy ul. Zbyszka

Grupa okazałych drzew, rosnących w rozproszeniu na powierzchni około 1 ha.

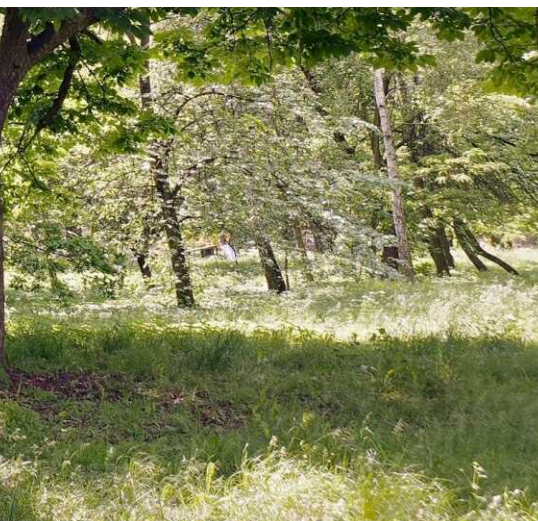
Drzewostan tworzy lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, grab pospolity, brzoza brodawkowana, kasztanowiec zwyczajny i grochodrzew. W sumie rośnie tu 67 dorodnych okazów, wśród których 13 przekracza 80 cm średnicy.

Niektóre drzewa osiągają wymiary pomnikowe lub objęte są ochroną jako pomniki przyrody. Należy do nich lipa drobnolistna (dwa okazy – jeden z dwupiennym rozgałęzieniem o obwodzie 3,65 m, drugi trójpienny o obwodzie 5 m) i dąb szypułkowy (o obwodach: 4,3 m (17), 2,82 m (18), 3,61m (19), 4,56 m, 2,74 m). Dwa dęby szypułkowe i jedna lipa drobnolistna objęte są ochroną jako pomniki przyrody. Stan zdrowotny większości drzew jest dobry.

W ostatnich latach na terenie parku nasadzono kilka nowych drzew: klon zwyczajny i buk zwyczajny.

W obrębie zadrzewienia znajduje się niewielka sadzawka i rów odwadniający. W zbiorniku są fragmenty roślinności szuwarowej z udziałem kosaćca żółtego, psianki słodkogórz, manny fałdowanej i karbieńca pospolitego. Na powierzchni wody występuje grąziel żółty, grzybienie białe i rzęsa drobna. Na brzegu zbiornika rosną pojedyncze wierzby kruche. Wiosną godują tu żaby trawne i ropuchy szare.

Dzięki nagromadzeniu wiekowych drzew park jest cennym zakątkiem przyrodniczym.

14.2 Dolina Konopki przy ul. Dojazdowej

Jest to dolna część doliny Konopki, która na tym odcinku płynie przez duży niezabudowany obszar. Rzeka ma brzegi uregulowane, porośnięte różnymi szuwarami, głównie jeżogłówkowym. Żyją w niej bobry.

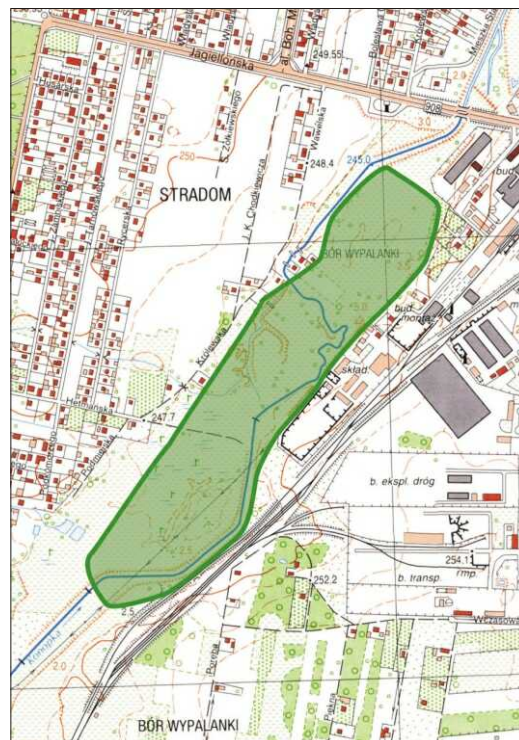
Na tym odcinku dolina Konopki jest zajęta przez zróżnicowane zbiorowiska roślinne, tworzące swoistą mozaikę. W krajobrazie dominują zagajniki leśne o charakterze zalewowych łągów. W wielu miejscach są one poprzedzielane terenami otwartymi, zajętymi przez ugorowane łąki, murawy i zbiorowiska ruderalne. W części północnej dolinki występują spore powierzchnie łągu olszowo-jesionowego.

Południową część doliny zajmują zbiorowiska łąkowe. Obecne są zbiorowiska ruderalne z komosą białą, ostrożnikiem polnym, rdestówką powojową i wrotyczem.

Po wschodniej stronie potoku występują zwarte zagajniki olszowo-wierzbowe, z udziałem brzozy brodawkowatej, orzechu włoskiego i klonu jesionolistnego. Miejsca obniżone, prawdopodobnie po nieistniejących starorzeczach, są zajęte przez zespoły sitowia leśnego.

W północnej połowie obszaru przeważają leśne zbiorowiska łągu olszowego z udziałem dębu szypułkowego. Dalej jest zdziczały sad owocowy, głównie ze śliwą mirabelką w składzie. Bardzo malowniczym miejscem jest suche koryto okresowego dopływu, wzdłuż którego ciągnie się łąg z okazałymi wierzbami kruchymi, oplecionymi przez chmiel. W północnej części, blisko Semexu zachował się spory fragment dobrze wykształconego lasu łągowego olszowo-jesionowego.

Opisywany fragment doliny Konopki nie ma już naturalnego charakteru, jednak dzięki zróżnicowaniu siedlisk stanowi miejsce występowania wielu gatunków zwierząt, będąc przy okazji ważnym kanałem ekologicznym. Nie bez znaczenia jest także krajobraz, wyznaczający zieloną linię doliny. Całość godna większej uwagi i opieki.

14.3 Glinianka przy ul. Zaciszańskiej

Ten duży (ok. 4 ha) zbiornik znajduje się przy korycie Stradomki.

Jest otoczony wąskim pasem zadrzewień wierzby kruchej i olchy czarnej oraz roślinnością ziołoroślową i łąkową. Przy brzegu wąskim pasem, występuje szuwar trzcinowy. W kilku miejscach w pobliżu brzegu występują niewielkie powierzchniowo fitocenozy z pałąką szerokolistną i oczeretem jeziornym. W wodzie dość licznie występuje rogatek sztywny oraz rzadziej: strzałka wodna, rdestnica pływająca i wywłócznik kłosowy.

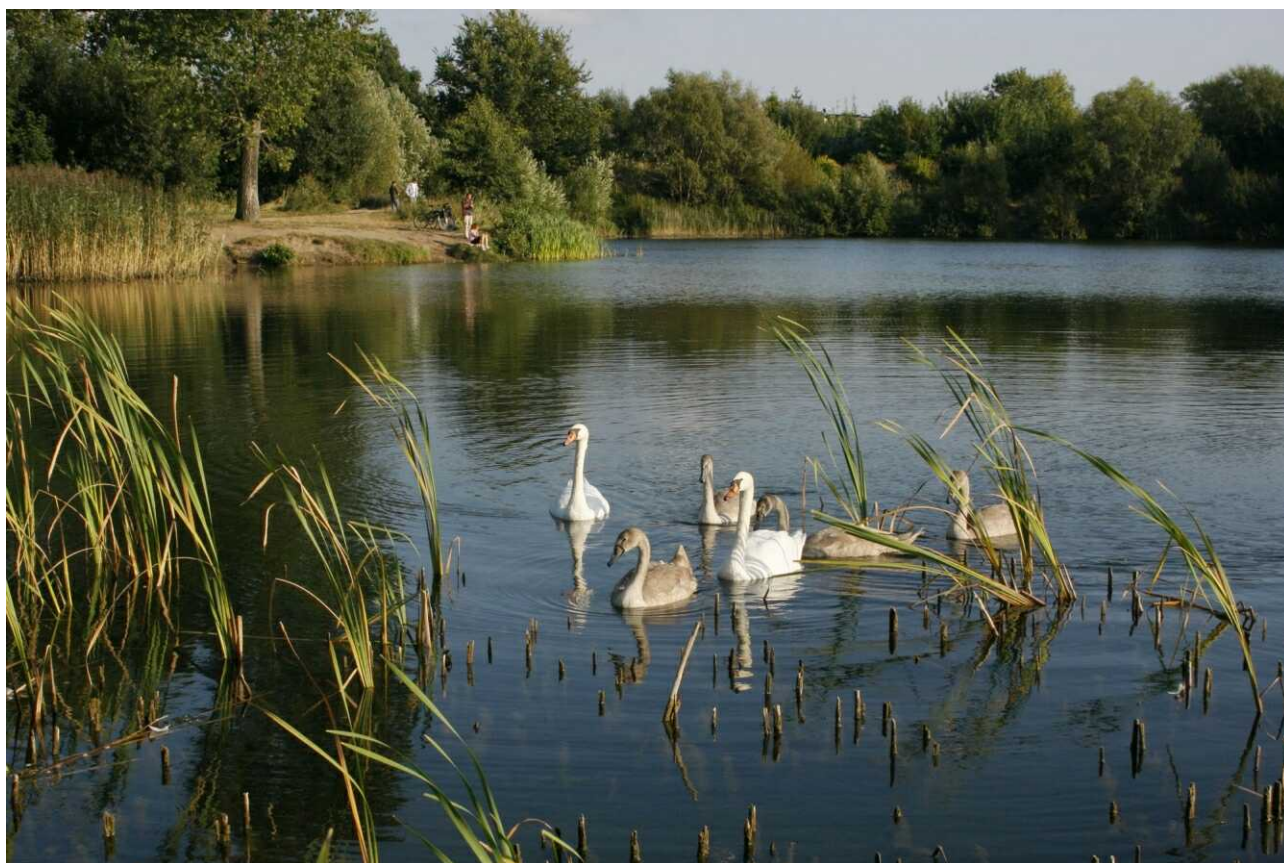
W bliskim sąsiedztwie glinianki, za ogrodzeniem znajduje się mały zbiornik o powierzchni ok. 0.3 ha, w połowie porośnięty roślinnością wodno-szuwarową – pałąką szerokolistną i grążelem żółtym.

Zbiornik jest użytkowany wędkarsko, w związku z tym podlega cyklicznym zarybieniom. Występują tu: leszcz, węgorz, tołpyga pstra, krąp, karaś srebrzysty, sieja, amur biały, karp, szczupak, tołpyga biała, jaź, okoń, różanka, płoć, wzdręga i lin.

W wodzie glinianki odbywają gody płazy: ropucha szara, żaba wodna i żaba trawna. Tu też można zaobserwować kilka związanych z akwenami gatunków ptaków. Do najbardziej okazałych należy łabędź niemy. Ponadto występują perkozy: perkoz dwuczuby i perkozek oraz krzyżówka i łyska. Z nadwodnymi szuwarami i zaroślami związane jest trzciniak, słowik rdzawy, remiz i potrzos.

Na podkreślenie dużych wartości przyrodniczych elementów glinianki należy wymienić gatunki chronione i rzadko występujące: grążel żółty, oczeret jeziorny, różanka i łabędź niemy.

Glinianka przy ul. Zaciszańskiej jest jednym z większych zbiorników wodnych Częstochowy. Jest też coraz liczniej odwiedzany obiektem przyrodniczo-rekreacyjnym Częstochowy.

14.4 Łęg przy ul. Żyznej

Wzdłuż ul. Żyznej, na odcinku od ul. Dźbowskiej do Gronowej, rozciąga się wąski pas słabo wykształconego lasu łęgowego. Rośnie on nad bezimienną strugą, która dawniej, przed melioracją Konopki, stanowiła koryto tego potoku.

Tutaj zajmuje on pas o średniej szerokości ok. 50 m i długości 330 m. Drzewostan jest utworzony przez olchę czarną, topole, wierzbę kruchą, jawora, klona jesionolistnego i jesioną wyniosłego. W dobrze rozwiniętym podszyciu występuje bez czarny, jarzębina, dereń, ligustr i jaśminowiec. Opisywane zbiorowisko w pewnym stopniu pod względem florystycznym i warunków siedliskowych nawiązuje do zespołu łągi jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum*.

Miejsce to jest siedliskiem dla wielu gatunków ptaków, z których m.in. zaobserwowano dzięcioła zielonego.

Oprócz cenności samego typu zbiorowiska, łągowy las pełni w tym miejscu funkcję ochronną wzdłuż ruchliwej drogi, stabilizując i wpływając korzystnie na mikroklimat.

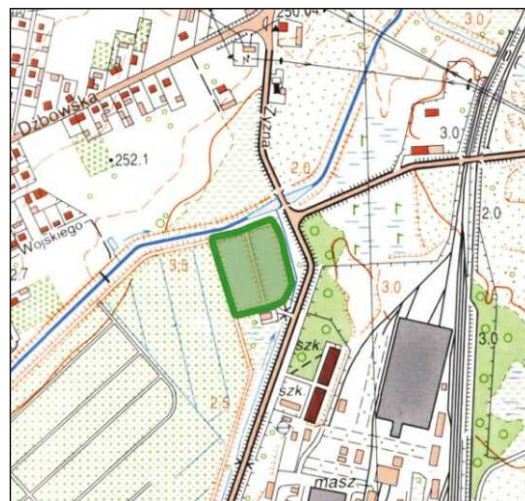

14.5 Zbiorniki przy ul. Żyznej

Są to dwa zbiorniki wodne sztucznego pochodzenia w dolinie Konopki. Od północy stanowisko jest ograniczone rzeką Konopką, od zachodu przylega rozległy zagajnik osikowy, rosnący na dnie dawnych, osuszonych stawów.

Staw I jest usytuowany we wschodniej części. Duże powierzchnie zajmuje zespół lilii wodnych *Nuphar-Nymphaetum albae* z udziałem obu gatunków charakterystycznych. Ponadto występuje rdestnica pływająca. Roślinność szuwarową tworzą tu: turzyca zaostrowana, kosaciec żółty, krwawnica pospolita, sitowie leśne, pałka wąskolistna i szerokolistna. W toni wodnej występuje rogatek sztywny, moczarka kanadyjska i wywłócznik kłosowy. Wzdłuż brzegu zbiornika rosną, tworząc malowniczy szpaler, okazałe wierzby kruche.

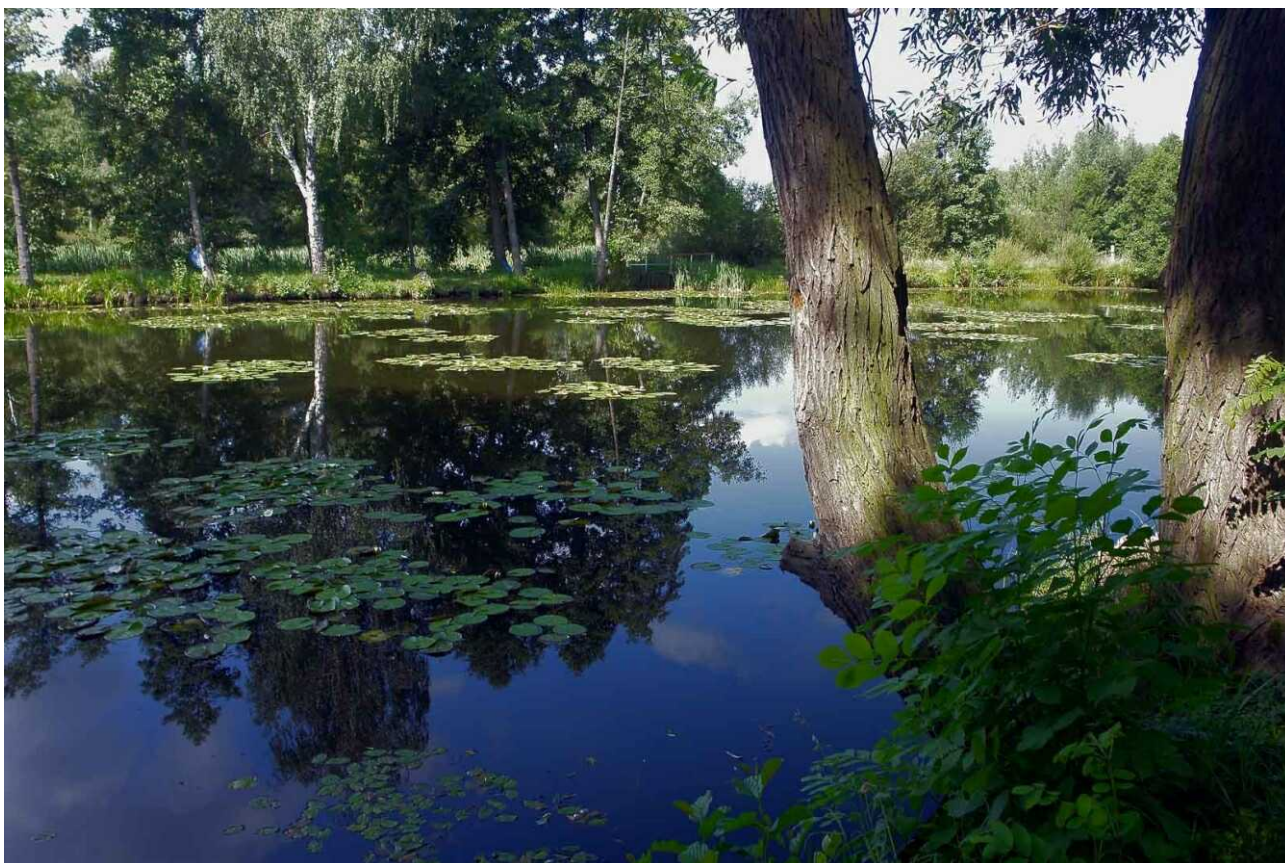
Na grobli między stawami rośnie olcha czarna i wierzba krucha.

Staw II jest silnie zarośnięty makrofitami z fragmentami roślinności nawodnej z udziałem grążela żółtego i grzybieni białych oraz roślinnością szuwarową. Przeważa szuwar szerokopałkowy *Typhetum latifoliae*, tworzący zwarty pierścień wzdłuż brzegów. Roślinność szuwarową tworzą także tatarak, manna mielec i szczaw lancetowaty.

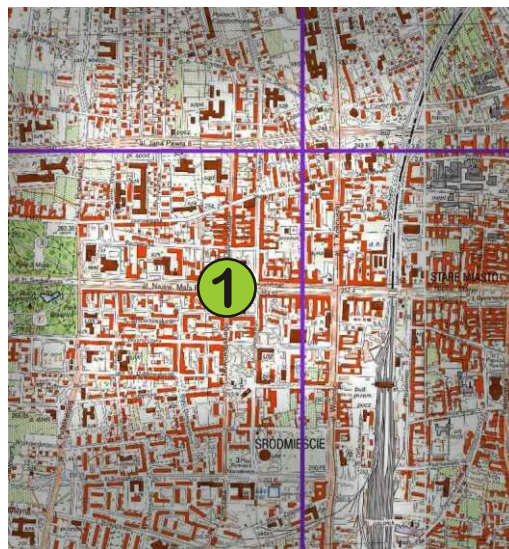
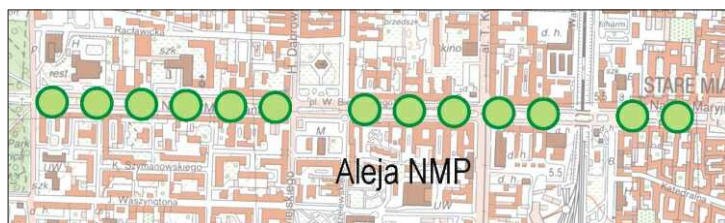
W stawach żyje kilka gatunków ryb, takich jak rzadko już spotykany karaś pospolity, lin, płoć, wzdrega, leszcz, szczupak i okoń. Z herpetofauny zaobserwowano kilka zaskrońców.

Stawy przedstawiają się bardzo malowniczo, tworząc atrakcyjny krajobraz o dużych walorach przyrodniczych.

15 Śródmieście

1. Aleja N.M.P.

15.1 Aleja N.M.P.

Aleja Najświętszej Maryi Panny jest główną, arterią komunikacyjną Częstochowy, wyznaczającą jej oś. Łączy Stare Miasto, Śródmieście i dzielnicę Podjasnogórska.

Ma długość ok. 1,5 kilometra i szerokość 44 metrów. Posiada dwie dwupasmowe jezdnie, przedzielone biegnącym pomiędzy nimi szerokim bulwarem.

W roku 2013 drzewostan został całkowicie wymieniony. W I Alei posadzono okazy lipy warszawskiej (będącej mieszańcem lipy srebrzystej i szerokolistnej), z szarawym kutnerem włosków na spodniej stronie liści, o wyjątkowo intensywnym zapachu kwiatów.

II Aleja obsadzona została lipą srebrzystą (czyli węgierską), o liściach pokrytych warstwą białawego kutneru.

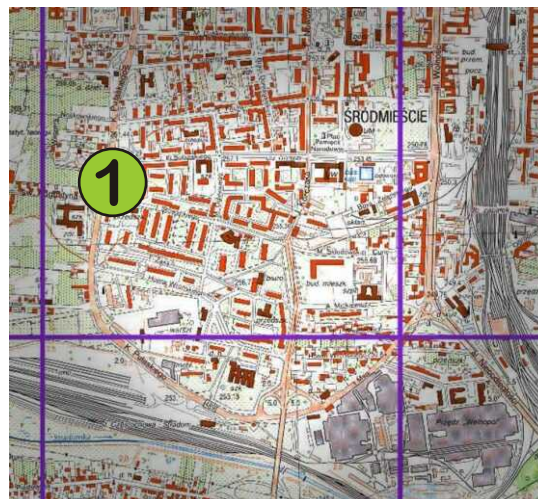
W III Alei posadzono lipę holenderską, będącą mieszańcem lipy drobno- i szeroko-listnej. Drzewa te reprezentują odmianę „Pallida”, czyli bladą (lub królewską) o liściach dużych i na spodzie niebieskawozielonych. Drzewom towarzyszą symetrycznie po obu stronach posadzone niskie krzewy, w tym irga pozioma oraz irga Dammera - o zimozielonych, skórzastych liściach oraz tawuła brzoziolistna w odmianie „Tor Gold” o liściach złotawo zabarwionych.

Aleja N.M.P. jest reprezentacyjną ulicą Częstochowy.

16 Trzech Wieszców

1. Skwer Sokołów

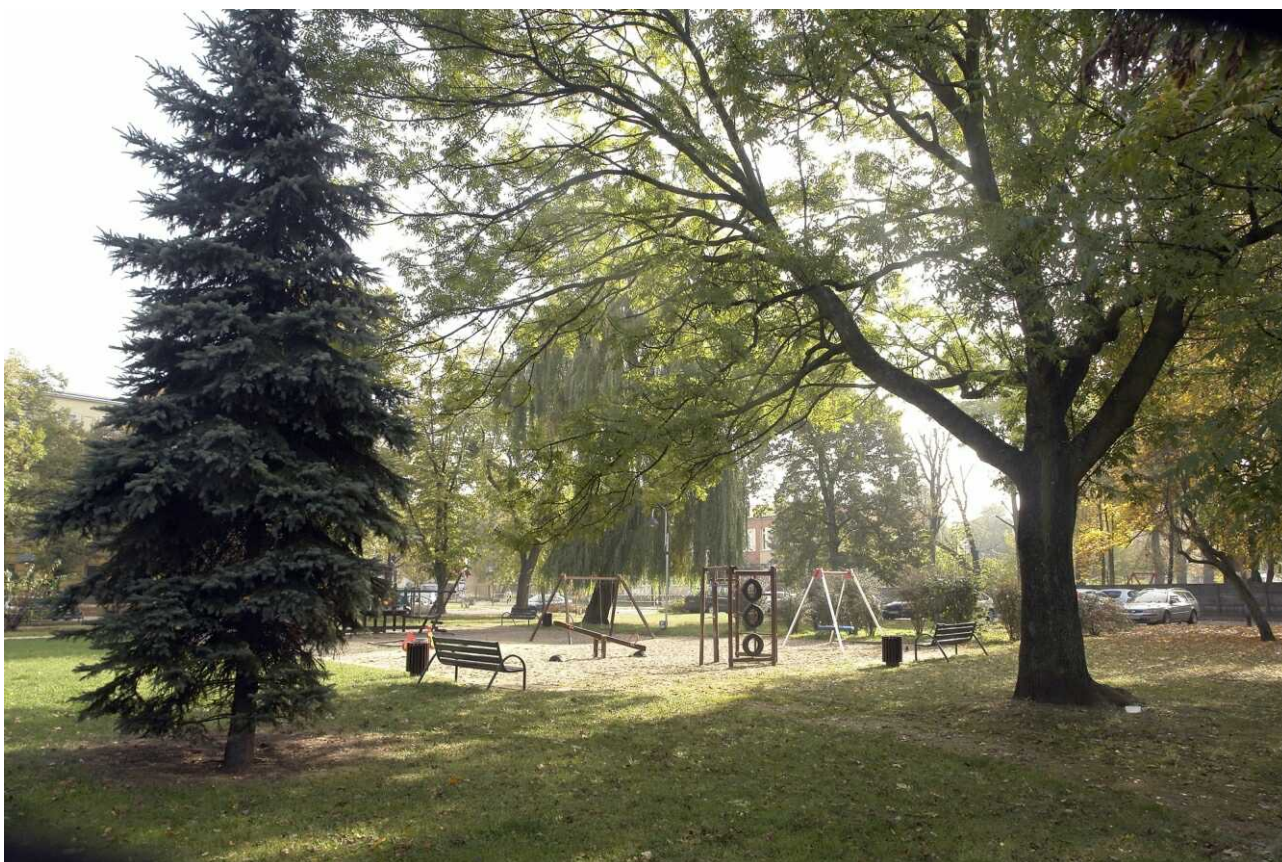

16.1 Skwer Sokołów

Plac znajduje się u zbiegu ulic K. Pułaskiego, Jana III Sobieskiego i J. Słowackiego.

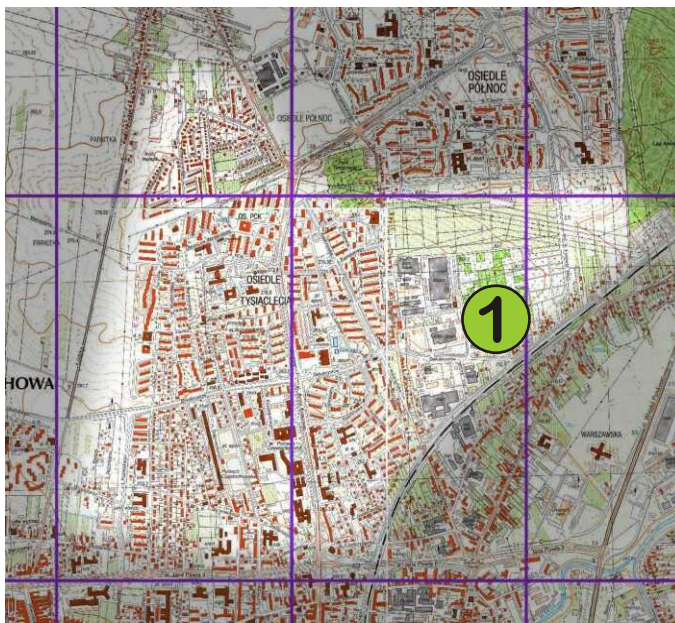
Pomimo niewielkiej powierzchni (55 a) posiada bogatą i zróżnicowaną roślinność. Uwagę przyciąga ogromna wierzba biała o średnicy pnia ok. 1 m, imponujące też są: brzoza brodawkowata, jesion i wyjątkowo okazały jarząb szwedzki. Ponadto rosną klony, kilka odmian lip, jawor, klon jesionolistny i jarząb mączny.

Skwer jest wyposażony w plac zabaw, ławki oraz oświetlenie.

17 Tysiąclecie

1. Cmentarz Kule

17.1

Cmentarz Kule

Obiekt posiada powierzchnię 5,3 ha. Jest to stosunkowo stara nekropolia, założona w 1882 r.

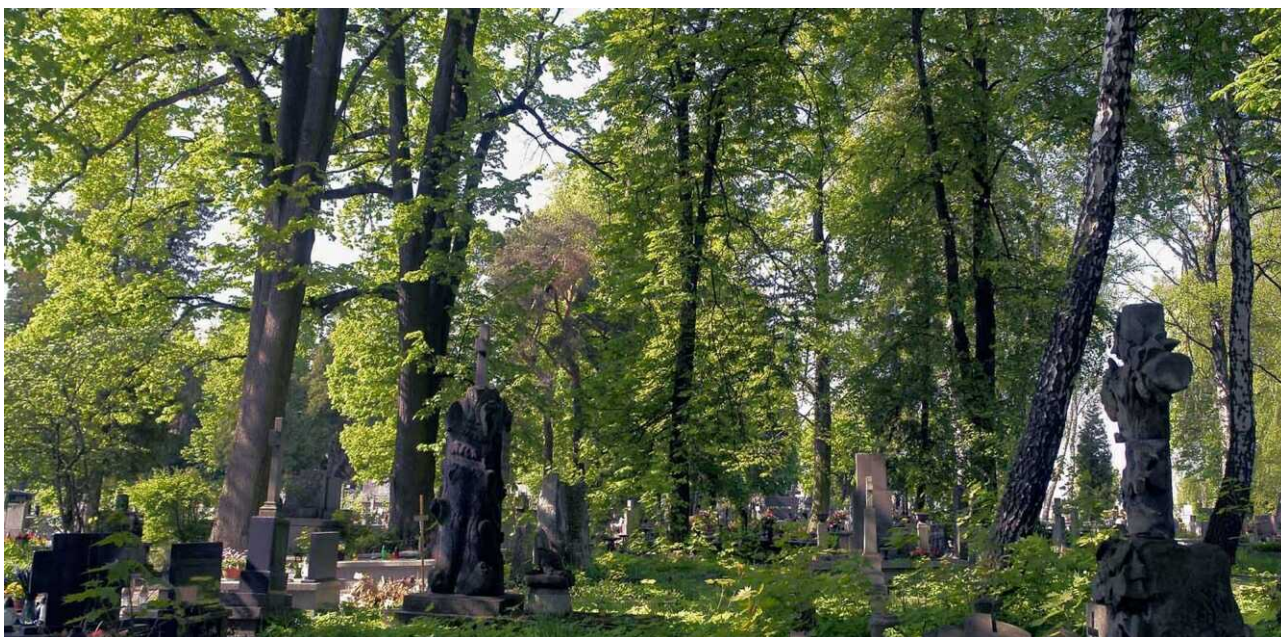
Cmentarz wyróżnia się częścią starszą, skupioną wokół głównej alejki. Wzdłuż niej, na odcinku od bramy głównej do kaplicy, są nasadzenia okazałych żywotników zachodnich.

W pobliżu kaplicy rosną dorodne dęby szypułkowe, mające obwody 345 cm, 370 cm i aż 400 cm, i dwa jesiony wyniosłe o obwodach do 230 cm.

Na wschód od głównej alejki prowadzi równoległy ciąg, obsadzony drzewami liściastymi, z przewagą lipy drobnolistnej (najgrubsze mają obwody 210-230 cm), której towarzyszą kasztanowce i jawory. Ten fragment cmentarza w pewnym stopniu przypomina las, tym bardziej, że istniejące tu grobowce, głównie prawosławne, są zapuszczone.

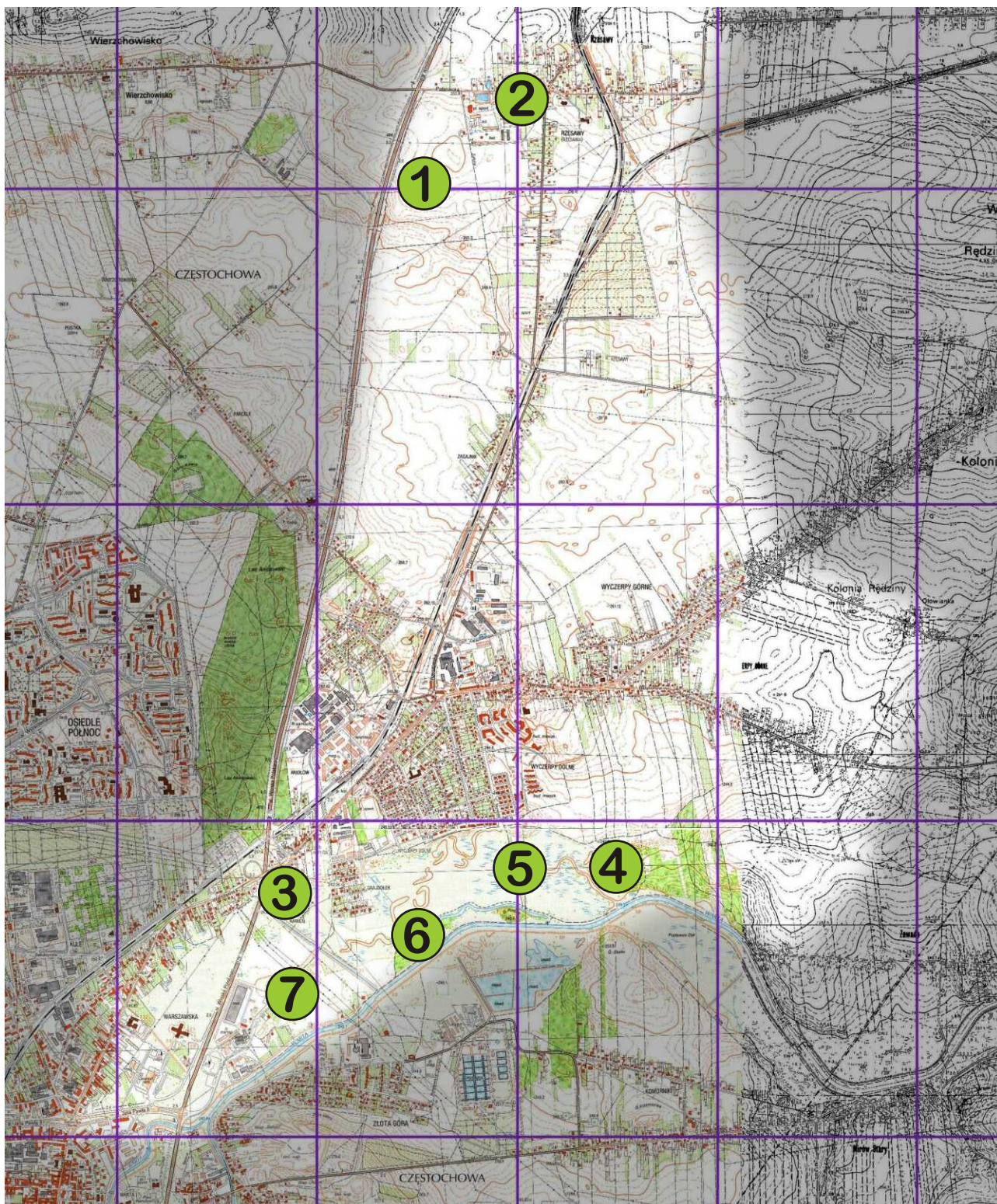
W młodszych częściach cmentarza nasadzenia drzew są mniej liczne, w większości utworzone przez żywotniki. Rośnie tu kilka bardziej okazałych gatunków, jak np. modrzew europejski (obw. 270 cm) i jałowiec wirginijski (obw. 150 cm!) Na uwagę zasługują rzadko spotykane: wiąz górski w formie płaczącej i klon tatarski. Wiele drzew jest porośniętych przez bluszcz.

Cmentarz ten jest drugą, po cmentarzu komunalnym, największą nekropolią miasta i swoją ogromną powierzchnią czyni przytłaczające wrażenie. Cieszy więc widok obsadzanych drzew w młodszych jego częściach, bo tylko ukrywając go w masie wysokiej zieleni można to wrażenie poprawić.

19 Wyczerpy-Aniołów

1. Czyżnia w Rząsawie
2. Park dworski w Rząsawie
3. Góra Kamień
4. Góra Sodek
5. Łąki w Wyczerpach
6. Łęg i starorzecze w Wyczerpach
7. Łęg przy Tesco

19.1 Czyżnia w Rząsawie

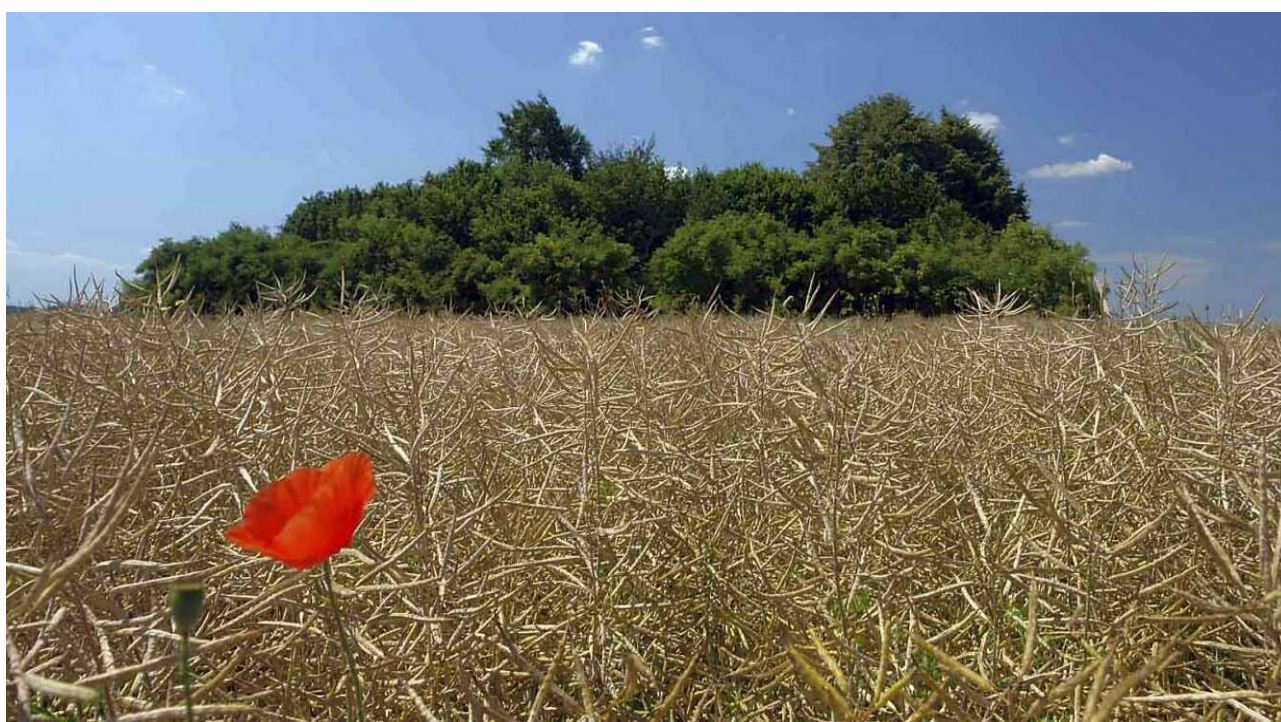
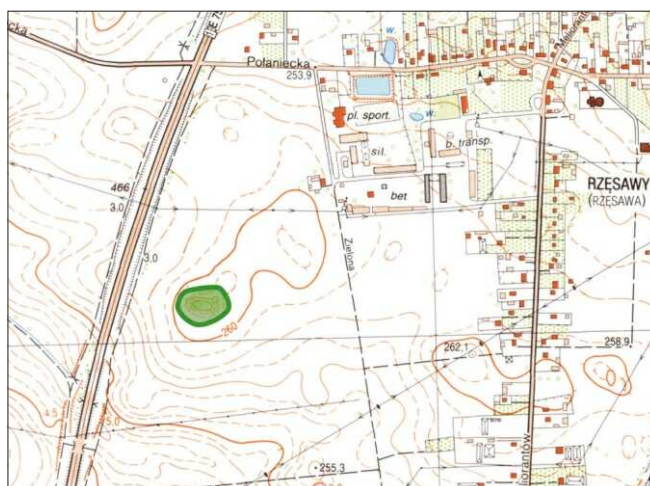
Jest to wzgórze wapienne, usytuowane na Wyżynie Wieluńskiej, na północy gminy miasta Częstochowy, obok trasy DK1.

Zajmuje wierzchołkową (ok. 0,5 ha) rozległego wzniesienia w krajobrazie rolniczym, otoczonego polami uprawnymi. W podłożu i na powierzchni gleby występuje wapienny rumoszcz skalny.

Siedlisko jest suche, runo charakteryzuje się niewielkim pokryciem, ale swoim składem gatunkowym (m.in. przylaszczka, perlówka zwisła, trędownik bulwiasty, przytulia wiosenna, pierwiosnek, zawilec gajowy, podagrycznik pospolity, przetacznik ożankowy) nawiązuje do fitocenozy łąkowych. Świadczy o tym także skład gatunkowy drzewostanu, na który składają się: dąb szypułkowy, grusza pospolita, lipa drobnolistna (osobnik wielopniowy), grab, jabłoń oraz potężne okazy trzmieliny zwyczajnej i szakłaka.

Zarówno na obrzeżach, jak i miejscami wewnątrz fitocenozy, obecne są dobrze rozwinięte ciepłolubne zarośla z klasy *Rhamno-Prunetea*.

Obiekt jest cennym elementem krajobrazowym oraz, jako wielka czyżnia - oaza roślinności naturalnej w monokulturowej uprawie rzepaka, stanowi siedlisko i schronienie dla wielu gatunków zwierząt.

19.2 Park dworski w Rzęsawie

Przy północnej granicy Częstochowy, zachowały się resztki dawnego parku dworskiego. Jest to obszar Wyżyny Wieluńskiej.

Aktualnie park jest zaniedbany i w znacznej mierze zniszczony.

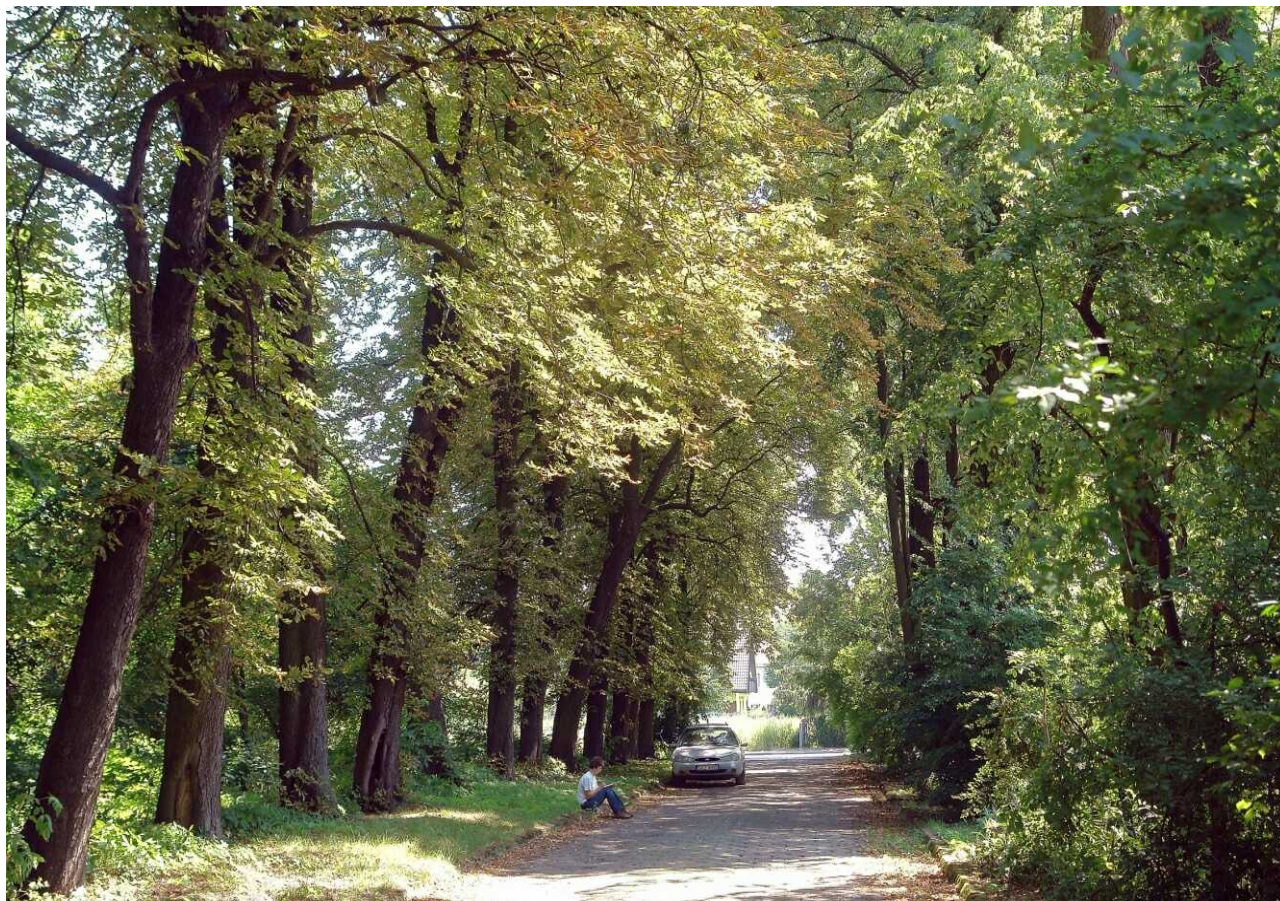
Przy ul. Meliorantów obecnie istnieje szpaler bardzo okazałych, starych drzew, złożony z jesionów (4 okazy, najgrubszy o obwodzie 2,8 m), kasztanowca i dębów szypułkowych (2 okazy).

Od południa, od strony pól brzegiem parku wiedzie droga wyłożona dużą betonową kostką, po bokach obsadzona szpalerami starych, ponad 100-letnich drzew. Z południowej strony występuje 16 lip drobnolistnych i 1 kasztanowiec a z drugiej – 16 kasztanowców i dwie lipy. Przy budynku firmy „KAM” rośnie okazała lipa drobnolistna (298 cm obwodu).

Przy gruntowej drodze, wiodącej do zabudowań, po obu stronach rosną 80-letnie lipy. W głębi od alei rośnie okazały dąb szypułkowy (315 cm obwodu), przy nim występują skupienia bzu czarnego i śnieguliczki.

W obszarze przylegającym do dębu zachodzi sukcesja w kierunku grądu. Występuje tu zwarta drągowina lipowo-grabowa, z licznym udziałem wiązu polnego.

Pomimo zaniedbania, park, a zwłaszcza alejka lipowo-kasztanowcowa, nadal prezentuje się okazale. Z pewnością zasługuje na troskliwszą opiekę a nawet - rewitalizację.

19.3 Góra Kamień

Góra Kamień jest oddalona o 650 metrów od rzeki Warty i stanowi północne ograniczenie jej doliny. Widoczna jest także z drogi szybkiego ruchu DK-1. Wierzchołek wzgórza wieńczy sylwetka kościoła Opatrzności Bożej.

Teren obejmuje wapienne wychodne skalne w sąsiedztwie kościoła, porośnięte roślinnością ksero-termiczną. Wychodnia skalna, o zachodniej ekspozycji, ma wysokość około 5 metrów. Występują tu: ciemiężyk białokwiatowy, czyścica drobnokwiatowa, przytulia biała, dzwonek jednostronny, chaber nadreński, krwawnik pagórkowy, wiechłina spłaszczona, bylica polna, rozchodnik ostry, krwiściąg mniejszy, driakiew żółtawa, macierzanka zwyczajna i żmijowiec zwyczajny.

Ze względu na ocienienie murawa ta silnie zarasta, głównie przez termofilne gatunki krzewów, np.: szakłak pospolity, róża dzika, głóg i trzmielina zwyczajna. Pojawiają się również gatunki nitrofilne np.: bez czarny a także klon zwyczajny, buk zwyczajny i bez lilak pospolity. Zagrożeniem dla roślinności naskalnej może być także trzcinnik piaskowy.

U podnóża wychodni skalnej występuje bujna roślinność nitrofilna, zdominowana przez podagrycznika pospolitego i pokrzywę zwyczajną.

Od strony południowej występują zadrzewienia, budowane głównie przez lipę drobnolistną z udziałem trzmieliny zwyczajnej, klonu zwyczajnego i jaworu, brzozy brodawkowatej i olszy czarnej. Zadrzewienia te nawiązują do grądów niskich.

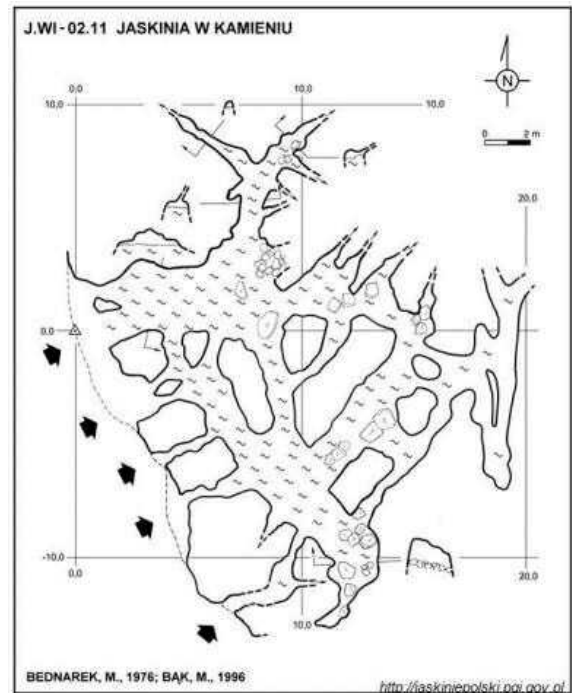

W skalnej wychodni znajduje się Jaskinia w Kamieniu, o długości około 120 metrów.

Łączy się z powierzchnią przez cztery niskie otwory, wychodzące na południowy zachód u podstawy niedużej wapiennej ścianki. Jest ona zasadniczo pozioma, zbudowana z niskich korytarzy (fot. niżej), okresowo zalewanych przez powodziowe wody Warty. Powstała na rozmytej powierzchni styku ławic. Dno korytarzy zalega rumosz skalny i gliniaste namulisko. Zwiedzanie jaskini jest utrudnione, z powodu ciasnych przewężeń i dużej ilości błota na śpągu.

Góra Kamień, dzięki wyjątkowemu nagromadzeniu różnorodnych siedlisk przyrodniczych, malowniczej wychodni skalnej, dodatkowo naznaczonej procesami krasowymi, oraz interesującej przeszłości historycznej, jest miejscem o bardzo dużej wartości.

Z pewnością zasługuje na ochronę.

19.4 Góra Sodek

Góra Sodek, zwana także Górą Sotek lub Sołek, ma wysokość 254 m n.p.m. i znajduje się na północnym brzegu Warty.

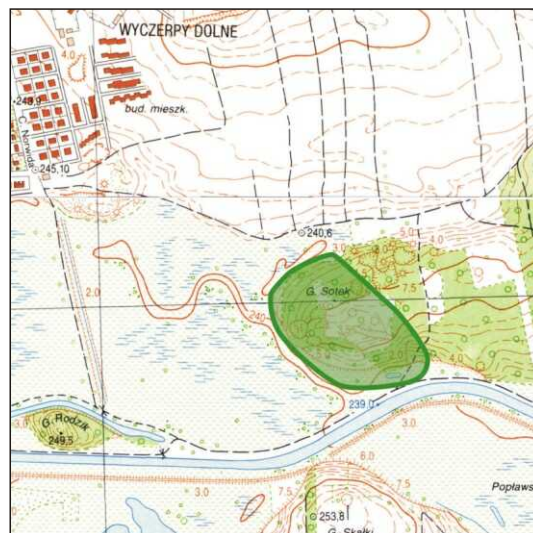
Jest w przeważającej części porośnięta lasem, złożonym głównie ze sztucznych nasadzeń sosny i modrzewia. W domieszcze występuje brzoza brodawkowata, czeremcha amerykańska, dąb czerwony, jarząb pospolity, klon zwyczajny, lipa drobnolistna, orzech, robinia akacjowa i topola osika. W podszyciu rośnie bez czarny i chmiel zwyczajny.

W górnej części północnego zbocza zachował się stary sad jabłoniowy i to właśnie on przedstawia najciekawszy w tym lesie obraz, zwłaszcza w okresie kwitnienia.

Przyległe do rzeki zbocza w wielu miejscach są rozryte przez dzikie wyrobiska piasku i wapienia. W pobliżu wyrobisk, na piaszczystych, słabo wykształconych glebach rozwinęły się murawy psammofilne - goździkowo-zawciągowe *Diantho-Armerietum elongatae*. Oprócz charakterystycznych dla zespołu roślin (goździk kropkowany, lepnica zwisła, rozchodnik ostry, szczaw polny, zawciąg) występuje tu także pięciornik pagórkowaty.

Fragment południowo-zachodniego zbocza jest odkryty i zajęty przez nawapienne murawy kserotermiczne i ciepłolubne zarośla. Spośród wielu gatunków rosną tu: czyściec prosty, dąbrówka kosmata, komonica zwyczajna, krwiściąg mniejszy i zaraza.

Góra Sodek wraz z przyległościami stanowi znakomity punkt wypadowy dla mieszkańców Wyczerp oraz miejsce wyjątkowo dogodne do przeprowadzenia przyrodniczych obserwacji. Z tego punktu roztacza się rozległy widok na rozlewiska Wyczerp i Aniołowa, na wzgórze Skałki, Górę Osona i Częstochowę. Góra Sołek jest bardzo dobrym punktem widokowym.

19.5 Łąki w Wyczerpach

Rozległe płaty łąk, szuwarów i starorzeczy zlokalizowane są przy zachodnim zboczu Góry Sodek.

Łąki są reprezentowane przez fitocenozy wyczyńca łąkowego *Alopecuretum pratensis*. Nie są one użytkowane rolniczo, występuje w nich gruba warstwa wojłoku. Są ubogie florystycznie. Miejscami wnika w nie trzcinnik piaskowy oraz mozga trzcino-wata.

Występują też płaty łąk świeżych z udziałem wiechliny łąkowej, firletki poszarpanej, jaskra ostrego, kupkówki pospolitej, kostrzewy czerwonej i kłosówki wełnistej.

W miejscach wilgotniejszych i zagłębieniach, będących prawdopodobnie pozostałością po dawnych starorzeczach, masowo występuje trzcina pospolita, tworząca płaty ubogiego florystycznie szuwaru *Phragmitetum communis*. Czasem w miejscach tych stagnuje woda, na powierzchni której pływa rzęsa drobna. Oprócz szuwaru trzcinowego występują tu płaty szuwaru z tatarakiem oraz z turzycą zaostroszą i turzycą dzióbkwatą. Duże powierzchnie zajmuje również szuwar z mozgą trzcino-watą *Phlaridetum arundinaceae*, z udziałem pokrzywy zwyczajnej, nawłoci późnej i wrotczyca pospolitego.

Zdecydowana większość zbiorowisk łąkowych na tym terenie podlega sukcesji, w związku z wieloletnim brakiem użytkowania. Skład florystyczny tych zbiorowisk jest silnie zakłócony. Wnikają gatunki ekspansywne oraz siewki drzew, głównie topoli osiki i klonu jesionolistnego. Masowo występuje tutaj osika, zarówno w postaci pojedynczych okazów, ale zdecydowanie częściej tworzy grupy, a w niektórych miejscach gęste zarośla. Jej ekspansja będzie postępowała nadal w szybkim tempie ze względu łatwość rozprzestrzeniania się (lekkie nasiona).

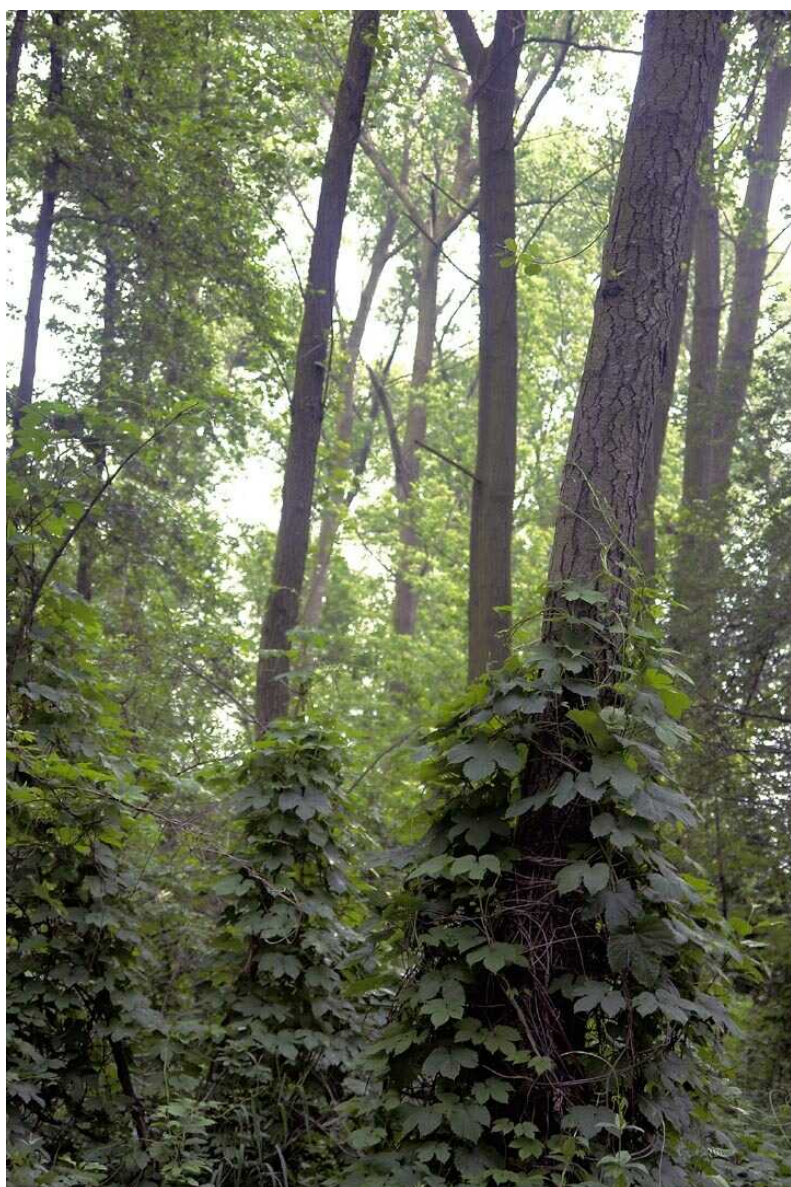
Z botanicznego punktu widzenia łąki nie przedstawiają dużej wartości. Ale rozległe ich płaty w kompleksie z innymi zbiorowiskami mogą pełnić istotną rolę ekologiczną.

19.6 Łęg i starorzecze w Wyczerpach

We wschodniej części Częstochowy, nad Wartą występuje spory, 3,5-hektarowy płat łągu nadrzeczno-łągu wierzbowego *Salicetum albaefragilis*.

Drzewostan tworzy topola czarna, wierzba krucha i brzoza brodawkowata. Rzadziej rosną tu: olcha czarna, jesion wyniosły, jawor, osika, czereśnia i dzika jabłoń. Warstwę krzewów stanowią różne gatunki krzewiastych wierzb (purpurowa i wiciowa), trzmielina zwyczajna, wiaź szypułkowy, głóg jednoszyjkowy, czeremcha zwyczajna i bez czarny. Bardzo licznie rośnie chmiel, wspinający się wysoko na drzewa, tworząc niezwykle efektowny nastrój. Ponadto są tu obecne neofity, takie jak robinia akacjowa, klon jesionolistny czy czeremcha amerykańska. Runo jest rozwinięte bujnie, zdominowane przez podagrycznika, pokrzywę, jeżynę popielicę, przytulię czepną i bluszczka kurdybanka.

W części wschodniej do łągu przylega fragment starorzecza, zajęty przez fitocenozy słabo wykształconego nadrzeczno-łągu wierzbowego. W drzewostanie i warstwie krzewów bardzo duży udział ma wierzba krucha, biała i purpurowa. W mniejszej liczbie rośnie olcha czarna. W runie dominują tu łany pokrzywy.

W wodzie starorzecza licznie występuje rzęsa drobna i rzęśl, przy brzegu rosną fitocenozy szuwarowe: *Typhetum latifoliae*, *Phalaridetum arundinaceae*, *Caricetum acutiformis* i *Glycerietum plicatae*.

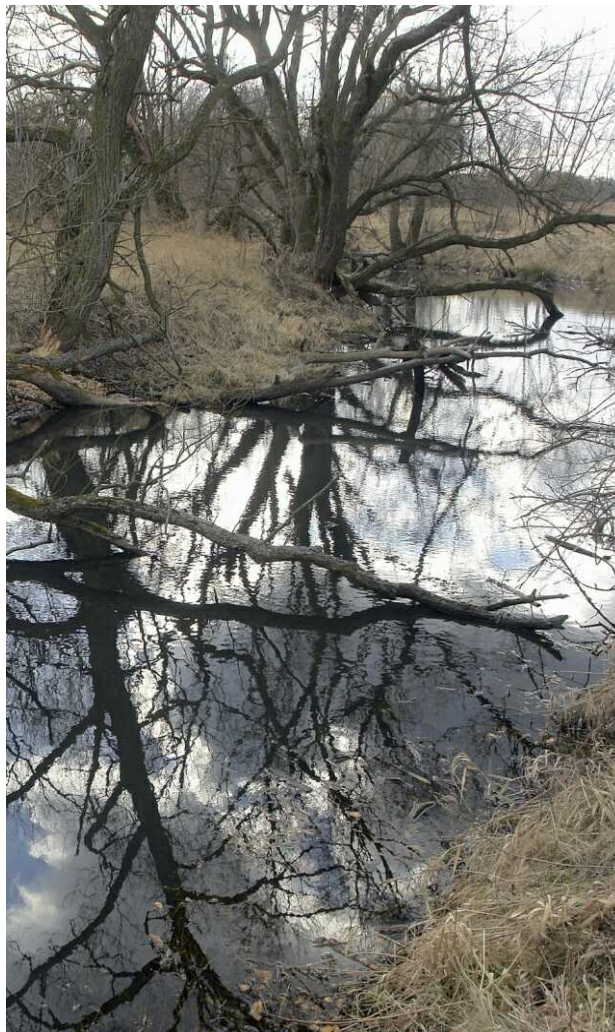
Do łągu i starorzecza przylega rozległy kompleks łąk, aktualnie nie użytkowanych, z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*, zubożałych florystycznie, z dominującym wyczyńcem łąkowym.

Środowisko łągowe stanowi dobre miejsce dla życia wielu gatunków zwierząt. W starorzeczu żyją ryby (np. płoć), płazy (np. żaba wodna, żaba trawna i kumak nizinny), gady (zaskroniec) i ptaki (kokoszka wodna). Pod względem ornitofauny bardzo bogaty jest las łągowy. Obecność starych drzew i gęstego podszytu warunkuje występowanie stosunkowo wielu gatunków. Należą

do nich: zięba, kapturka, kos, śpiewak, wilga, słowik szary i zaganiacz.

Gniazduje tu spora grupa dziuplaków, w tym aż 4 gatunki dzięciołów: d. duży, krętogłów, d. zielony (fot. niżej) i dzięciołek oraz szpak, bogatka, modraszka, kowalik i pełzacz ogrodowy.

Starorzecze stanowi cenny element krajobrazowy doliny Warty. Opisany wyżej las, jako jedyna pozostałość dawnych łągów wierzbowo-topolowych w tej części doliny Warty, należy otoczyć bezwzględna opieką.

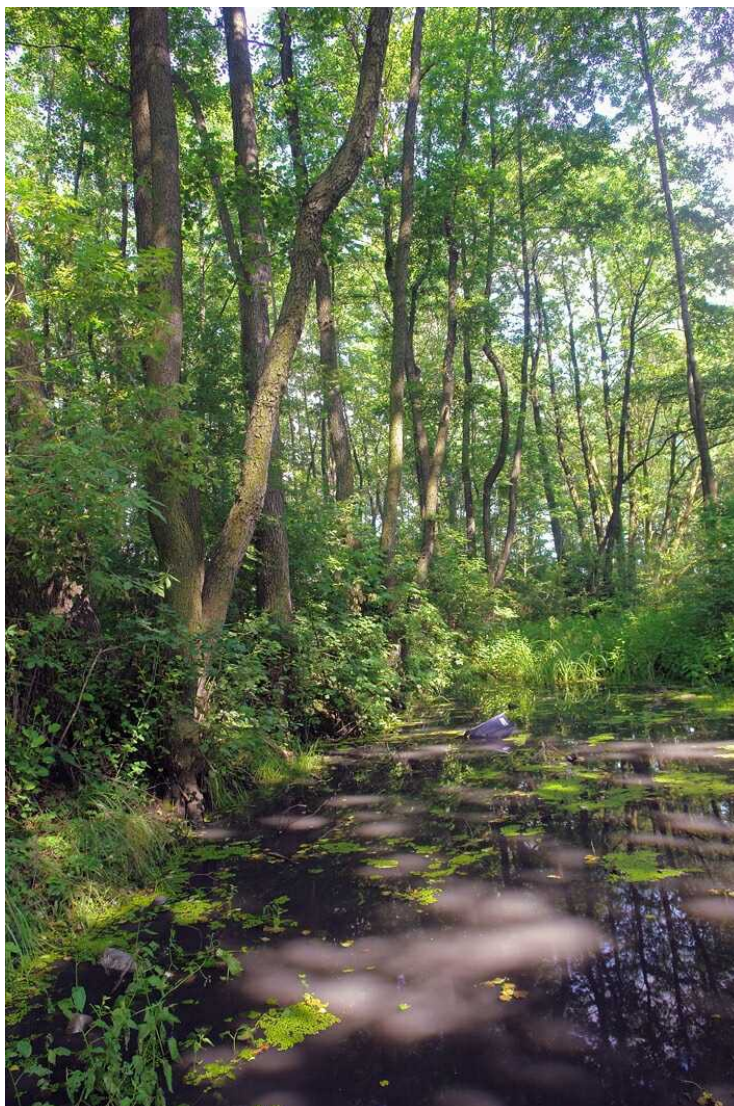
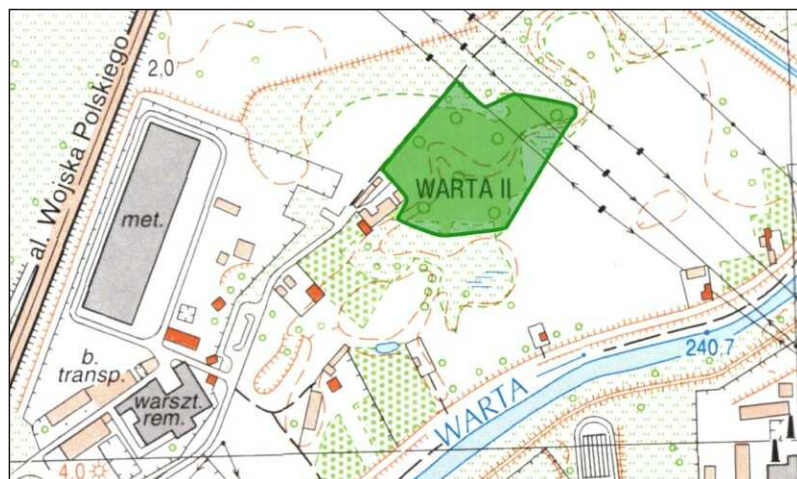
19.7 Łęg przy Tesco

Jest to niewielki, około 2 ha, zagajnik leśny, posiadający cechy łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*.

Drzewostan tworzy głównie olcha czarna, z nieznaczną domieszką topoli czarnej. W podszyciu rośnie bez czarny, jesion, kalina, czeremcha późna, klon jesionolistny, głóg jednoszyjkowy i trzmielina europejska. Bujne runo tworzy głównie pokrzywa, z małym udziałem sitowia leśnego i podagrycznika. W partiach bardziej wyniesionych, od strony Warty, łąg olszowo-jesionowy przechodzi w łąg wierzbowo-topolowy. W drzewostanie panuje topola czarna, a w podszyciu – leszczyna.

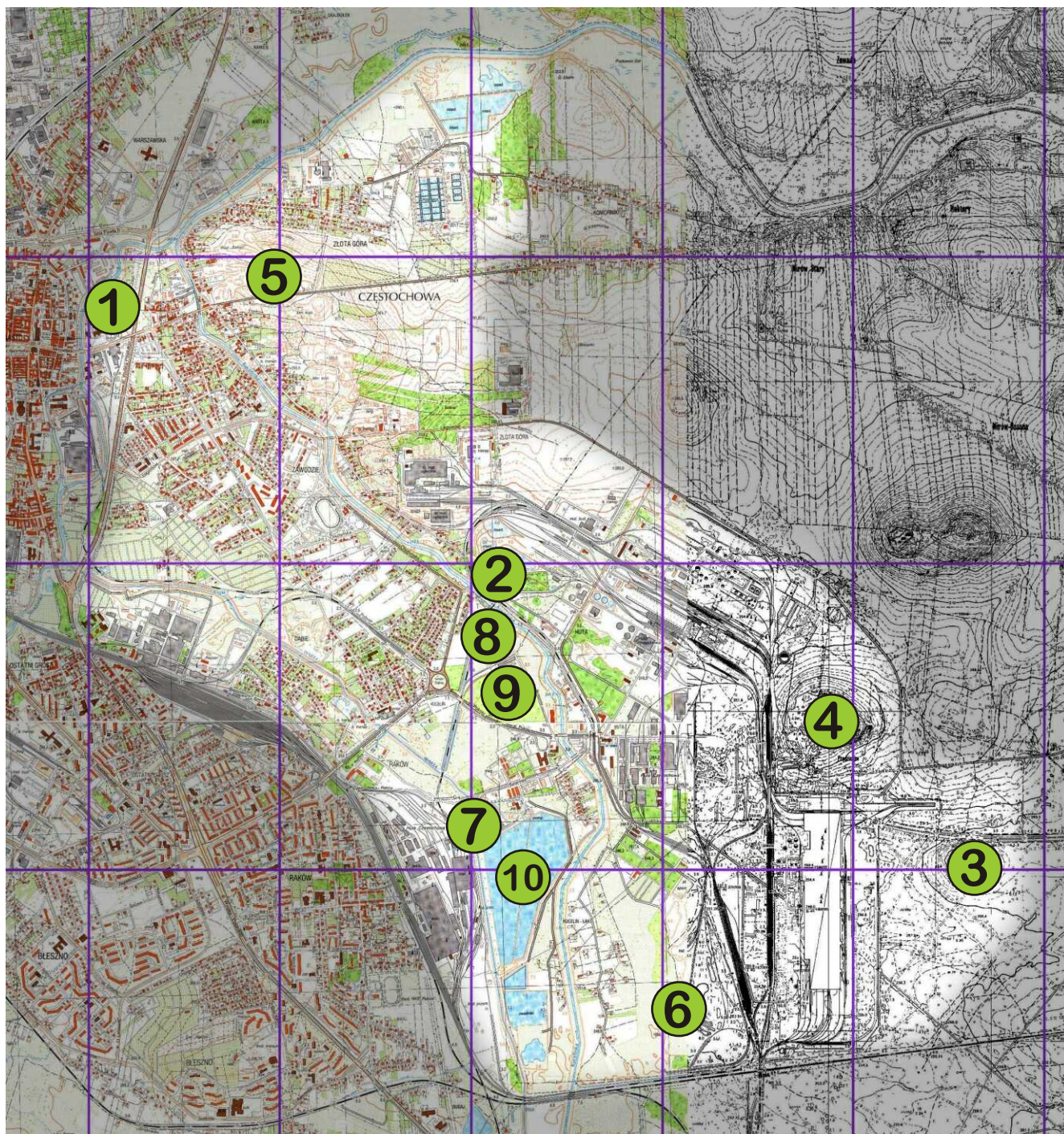
We wnętrzu lasu ukryte jest starorzecze, mocno już wypłycone, w znacznej mierze wypełnione rumoszem drzewnym i liśćmi. Na odsłonięciach dna rośnie kosaciec żółty i tojeść rozestłana. W głębszej części zbiornika lustro wody pokryte jest kożuchem rzęsy drobnej. Zwracają uwagę pnące się na pokrzywach dorodne okazy pasożytniczej kianianki. Z gatunków chronionych występuje storczyk - listera jajowata.

W roku 2017/18 (?) stanowisko zostało w znacznym stopniu zniszczone przez sprzęt transportowo-budowlany!

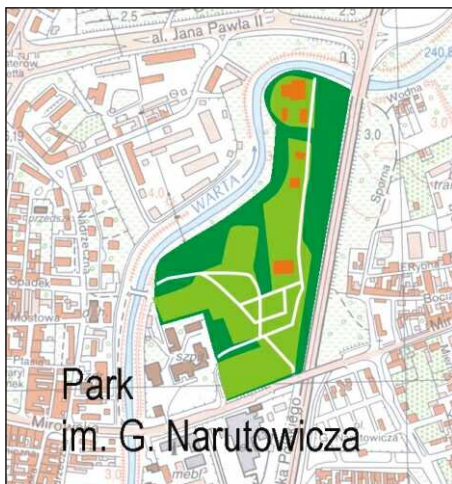

20 Zawodzie-Dąbie

1. Park Gabriela Narutowicza
2. Cmentarz Żydowski
3. Góra Modosowa
4. Góra Prędziszów
5. Kamieniołomy Złotej Góry
6. Łąki przed Hutą
7. Łęgi Warty przy Hucie
8. Starorzecze Kucelinki koło Huty
9. Zagajnik przy ul. Gołębiej
10. Zbiorniki przemysłowe Huty

20.1 Park Gabriela Narutowicza

Park, o pow. 3,9 ha, ma charakter parku angielskiego, naturalistycznego. Jedyne w zachodniej części, koło Warty, ma typowo leśny charakter, z dominacją graba i klonu jesionolistnego.

W centralnej części znajduje się boisko i szkoła.

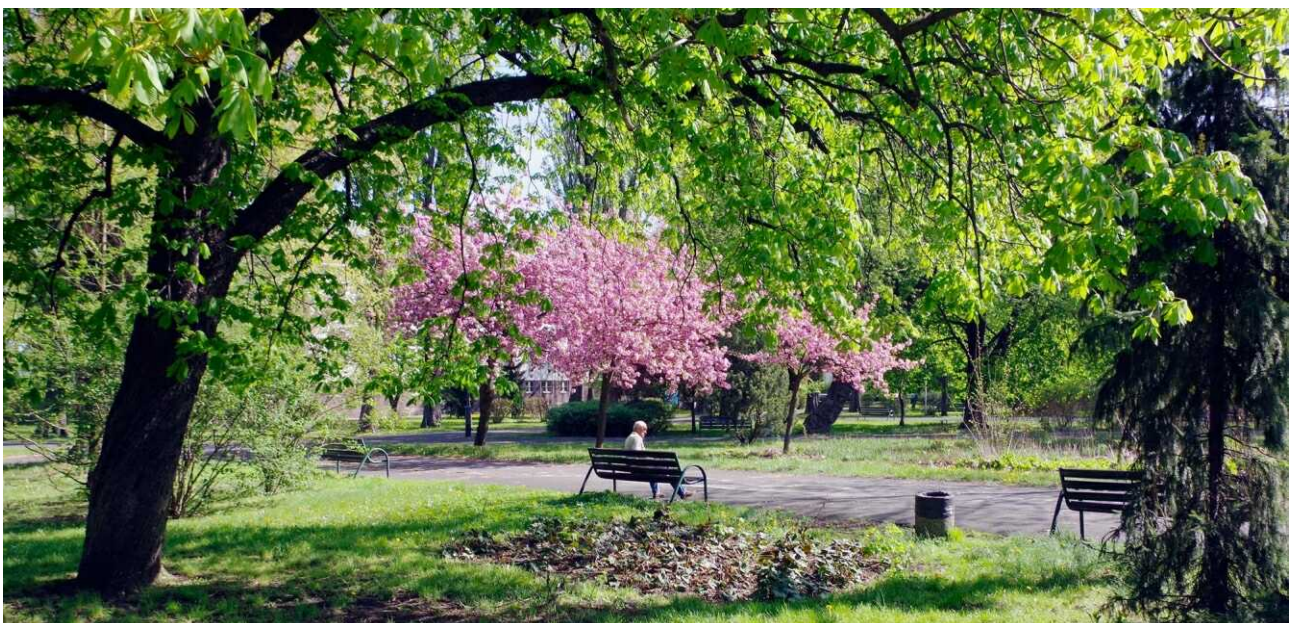
Posiada gęstą sieć wyasfaltowanych alejek, wzdłuż których nasadzono różne gatunki drzew. W krajobrazie wyróżnia się alejka z wysokimi topolami czarnymi odmiany „*italica*”, których obwody sięgają 250 cm (fot. z lewej). W dendroflorze występują także: jawor, klon srebrzysty, kasztanowiec zwyczajny, czeremcha amerykańska, świerk serbski, sosna czarna, dąb czerwony, wierzba krucha, wierzba biała w formie płaczącej o obwodzie ok. 300 cm, żywotnik zachodni i lipa drobnolistna. Na uwagę zasługują dwa okazy klonu srebrzystego, o rozmiarach drzew pomnikowych, rosnące na obrzeżu boiska, ponadto – przy granicy parku okazała lipa szerokolistna oraz nieliczne młode okazy metasekwoi chińskiej i złotokapy.

Interesującym urozmaiceniem kolorystycznym jest rabata kwiatowa, na której rosną: parzydło leśne, serduszką okazała, różne odmiany funkii, kosaciec syberyjski i jęczyczka Przewalskiego, a na obrzeżach wiąz górski w formie płaczącej i głóg jednoszyjkowy.

Wzdłuż całego obszaru od strony zachodniej i północnej ciągnie się brukowana promenada wraz z gęstym nasadzeniem drzew i krzewów.

Park sąsiaduje ze Szpitalem Miejskim im. L. Rydygiera, którego otoczenie wyróżnia się obecnością wielu bardzo okazałych drzew, takich jak jodła kalifornijska, klon zwyczajny, kasztanowiec zwyczajny, jesion wyniosły, świerk serbski, świerk kłujący i żywotnik zachodni.

Usytuowanie parku w bezpośrednim sąsiedztwie doliny rzecznej nie tylko wzbogaca jej ogólną bioróżnorodność, lecz przede wszystkim wzmacnia jej rolę jako rzecznej korytarza ekologicznego.

20.2 Cmentarz Żydowski

Cmentarz posiada powierzchnię 7,1 ha, pochodzi z XVIII wieku. W czasie II wojny światowej został zniszczony przez Niemców. Obecnie jest on w dużym stopniu zrujnowany.

Aktualnie porasta go zwarty drzewostan różnowiekowy i różnogatunkowy, tworząc zbiorowisko o charakterze lasu liściastego – bardzo słabo wykształconego grądu. Najliczniej rośnie w nim topola czarna, grochodrzew i klon. Najgrubsze topole mają średnicę ok. 120 cm a klony – do 70 cm. W warstwie krzewów dominuje bez czarna, z niewielką domieszką klonu, derenia świdwy, trzmieliny zwyczajnej, głogu jednoszyjkowego, klonu jesionolistnego, orzecha włoskiego, lilaka i wiązu górskiego. W runie bardzo duży udział ma bluszcz zwyczajny, masowo porastający podłoże oraz pnie drzew.

We wschodniej części cmentarza duży jego fragment porośnięty jest przez lipę drobnolistną, w większości w formie odroślowej. Nielicznie w domieszcze występuje też brzoza brodawkowata i klon jesionolistny.

W bujnej roślinności dobre warunki do życia znajdują liczne, głównie bezkręgowce zwierzęta. Bogatą malakofaunę tworzą ślimaki: szklarka obłystek, pomrów wielki, pomrowik Sturanyego, świrdrzyk leśny, zaroślarka pospolita, ślimak zaroślowy i wstężyk gajowy. Najbardziej widoczne ze zwierząt kręgowych ptaki są reprezentowane przede wszystkim przez kosa i gołębia grzywacza oraz, w mniejszej liczbie, szereg pospolitych leśnych gatunków, z ziębą, rudzikiem, kosem i śpiewakiem w składzie.

Ten stary, historyczny cmentarz, jakby na przekór zasądzonemu losowi, dzięki spontanicznym procesom naturalnej sukcesji zyskał nowe wartości. W dużej mierze jest to zasługa bluszczu, który zwartym dywanem pokrywa zarówno podłoże, jak i nagrobki, wspina się także na drzewa, przybierając tam formę kwitnącą. M.in. dzięki temu cmentarz ma unikatowy, niepowtarzalny klimat i wyjątkowe walory estetyczne. W pełni zasługuje na ochronę, zarówno pod względem historyczno-religijnym jak i przyrodniczym.

20.3 Góra Modosowa

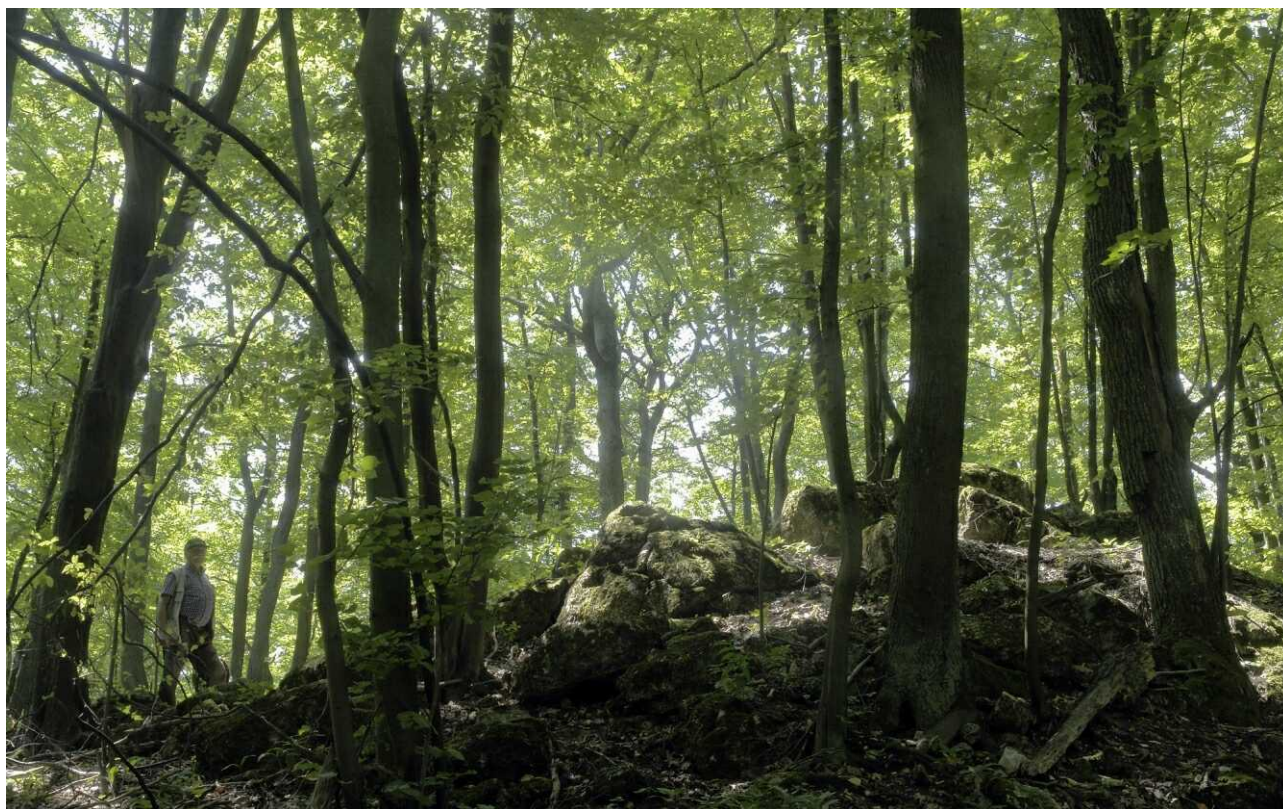
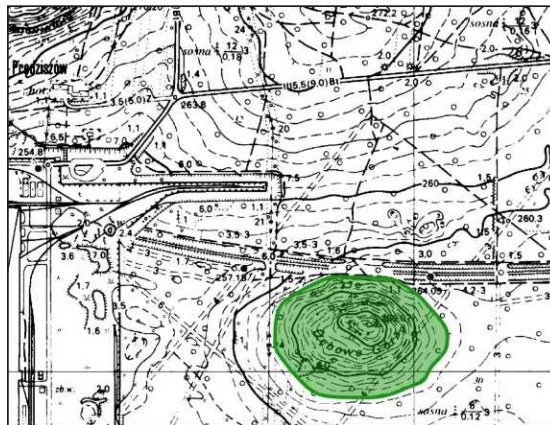
Góra Modosowa, nazywana jest także Górą Dębową. Znajduje się w dużym kompleksie borów sosnowych przy wschodniej granicy miasta, za Hutą. Na szczycie są niewielkie wychodnie skał wapiennych.

Na wzgórzu rośnie naturalny las grądowy *Tilio cordatae-Carpinetum betuli*. Drzewostan jest utworzony przez lipę drobnolistną, z mniejszym udziałem brzozy brodawkowatej, dębu szypułkowego, graba i osiki. W podszyciu najliczniej występuje leszczyna i z dużo mniejszym udziałem: dereń, wiciokrzew suchodrzew, kalina, lipa i jawor. W bogatym runie rosną m.in.: konwalia majowa, tworząca w niektórych miejscach duże, zwarte płaty, gwiazdnica wielkokwiatowa, przytulia Schultzeza, przewiercień długolistny, groszek czerniejący, przylaszczka, perlówka zwisła, zawilec gajowy i szczyr trwały. Z gatunków chronionych występuje lilia złotogłów, miodownik melisowaty i groszek wschodniokarpacki. W dolnej partii południowego zbocza, na przejściu do lasu mieszanego, drzewostan jest silnie prześwietlony, utworzony przez dęba szypułkowego i bezszypułkowego. W prześwitach i na obrzeżach lasu występuje rutewka orlikolistna.

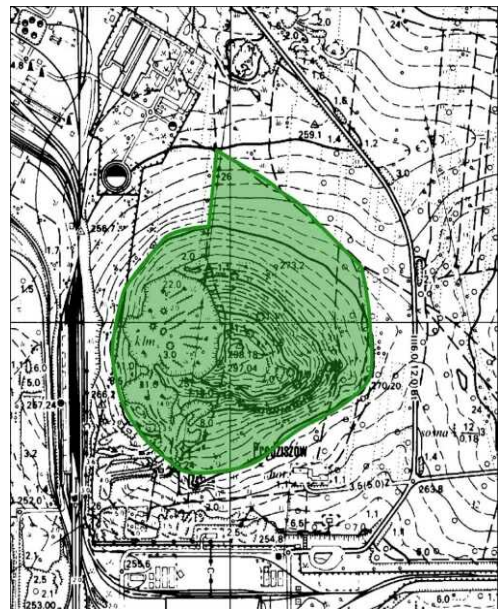
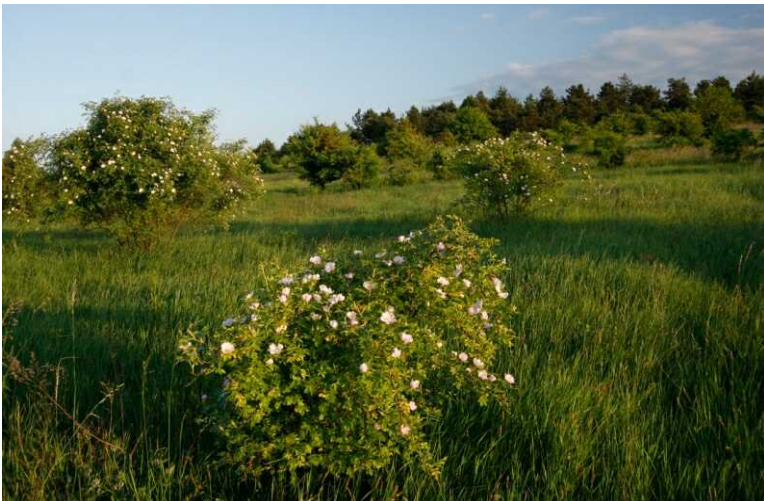
Także świat grzybów jest tu bogato reprezentowany, szczególnie w porze jesiennej. Do najliczniej występujących należy włośnianka rosista, tworząca efektowne czarcie kręgi. Z gatunków chronionych znaleziono pistrzycę kędzierzawą i ozorka dębowego.

Ze świata zwierząt kręgowych zaobserwowano stosunkowo dużo gatunków ptaków, typowych zarówno dla lasu liściastego jak i okolicznych borów. Tutaj występują: dzięcioł duży, dzięcioł czarny, dzięcioł zielony, dzięciołek, kowalik, pełzacz ogrodowy, muchołówka żałobna i in.

Góra Modosowa, wraz z okolicznymi borami, stanowi wyjątkowo cenną enklawę leśną Częstochowy, porównywalną z uroczyskiem "Gąszczyk". Wraz z upływem czasu a więc wzrostem i starzeniem się drzew, jej wartość przyrodnicza będzie rosła. Obecnie niezwykle bogate runo, obfitujące w rzadko spotykane gatunki roślin, jest już wystarczającym powodem aby cały ten teren objąć ochroną, najwyższą z możliwych, czyli rezerwatową.

20.4 Góra Prędziszów

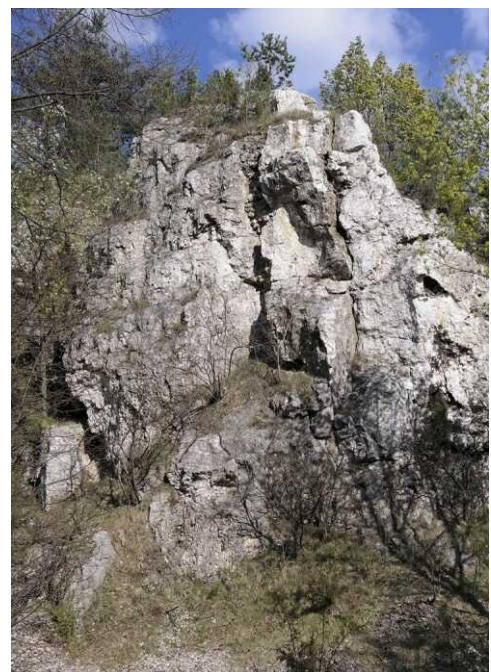

Jest to bardzo rozległe wzgórze wapienne. Partie wierzchołkowe zostały zniszczone w wyniku eksploatacji wapienia.

W kamieniołomie na Górze Prędziszowskiej występuje kilka dużych odsłoneń wapieni, należących do środkowego oksfordu (jura górna), tzw. warstw prędziszowskich. Stanowisko geologiczne posiada duże walory naukowe i dydaktyczne, z uwagi na możliwość prześledzenia litostratygrafii warstw skalnych, uskoków tektonicznych, struktur sedymentacyjnych i form krasowych. W kamieniołomie odsłaniają się przede wszystkim dwie odmiany wapieni. Są to wapień płytowy i wapień skaliste. W kilku miejscach na ścianach pojawiają się także piaskowce górnokredowe wypełniające dawne systemy krasowe. W wapieniach płytowych spotyka się owalne okazy krzemieni i białych czertów.

Teren Góry Prędziszów zajmują rozległe murawy ksero-termiczne, bogate florystycznie, aktualnie nie użytkowane, z wyraźnie zachodzącą sukcesją wtórną w kierunku lasu.

Wśród muraw liczne są siewki drzew, pojedyncze, młode drzewa oraz ich skupienia. Dno kamieniołomu i jego stoki są porośnięte, w wyniku sukcesji wtórnej i częściowej rekultywacji, krzewami i drzewami, reprezentowanymi przez sosnę zwyczajną, lipę drobnolistną, graba, kłona, jałowca, irgę zwyczajną, szakłaka pospolitego, śnieguliczkę, wiśnię ptasią, ligustrą, kruszynę, gruszę polną, osikę, dęba czerwonego, głoga, tawułę

bawolinę, olchę czarną, derenia i brzozę. Na stokach kamieniołomu rosną tysiące okazów zawilca wielkokwiatowego (fot. niżej).

Na stoku południowym, na powierzchni ok. 1,5 ha rośnie murawa kserotermiczna *Adonido-Brachypodietum pinnati anthericetosum*, z dominacją rosnącej łąnowo pajęcznicy gałęzistej oraz licznym posłonkiem kutnerowatym. Na wychodniach skałek występuje zanokcica skalna, bodziszek cuchnący, irga zwyczajna i klinopodium pospolite.

Północne zbocza wzgórza zajmuje mozaika fitocenzoz muraw kserotermicznych i zbiorowisk łąkowych, a u podnóża dodatkowo także - muraw psammofilnych. Są również zagajniki sosnowe, powstałe częściowo w wyniku nasadzeń oraz sukcesji wtórnej w kierunku lasu. Na podkreślenie zasługuje występowanie gatunków rzadkich i chronionych: zawilec wielkokwiatowy, goryczuszka (goryczka) orzęsiona, irga zwyczajna i goździcznik wycięty.

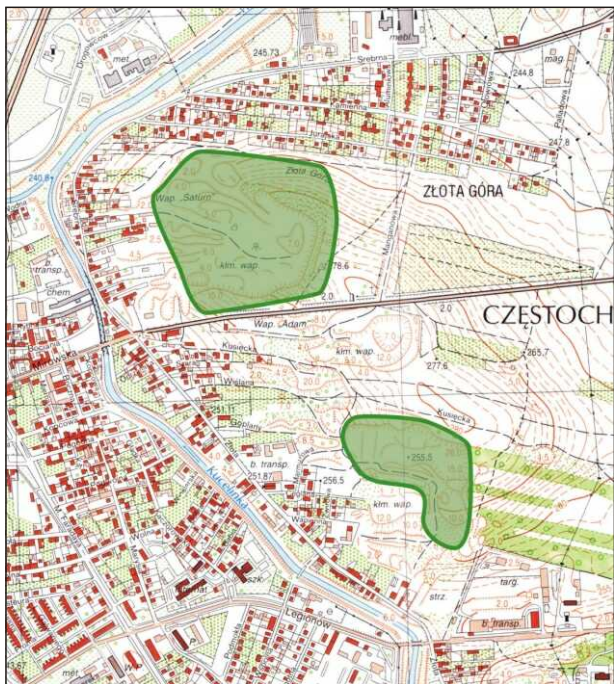
Świat zwierząt bezkręgowych jest bogato reprezentowany. Szczególnie licznie występują motyle: przestrojnik trawnik, rusałka pawik, polowiec szachownica, bielinek bytomkowiec, bielinek rzepnik, modraszek korydon i rusałka osetnik. W otwartych terenach wzgórza żyją typowe ptaki: skowronek polny, gąsiorek, lerka, pliszka siwa, białożyłka, bażant, kłaskawka.

W wapiennych skałach wzgórza znajduje się ich kilka niedużych jaskiń: Jaskinia Mysia i Jaskinia w Prędziszowie. Nie są udostępnione do zwiedzania.

Góra Prędziszów jest doskonałym miejscem na poprowadzenie ścieżki edukacyjnej, ale dopiero po zabezpieczeniu groźnych miejsc, takich jak obsypujące się strome ścianki wapienne, pionowe otwory jaskiń oraz zalegające powszechnie odpady budowlane i śmieci.

20.5 Kamieniołomy Złotej Góry

Złota Góra jest rozległym wzgórzem wapiennym.

Są tu trzy typy środowisk przyrodniczych: podrosty drzew, łąka trzcinikowa i ubogie murawy nawapienne.

Najbardziej interesujące są te ostatnie, z udziałem koniczyny białej i łąkowej, przelotu pospolitego, cieciorzki pstrej, komonicy zwyczajnej, wyki ptasiej, lucerny i marchwi zwyczajnej.

Na całym obszarze Złotej Góry zachodzą intensywne procesy sukcesji wtórnej.

W południowej części Złotej Góry powstały w XX. wieku ogromne kamieniołomy, ciągnące się długim łukiem od ul. Złotej do ul. Legionów. Do dzisiaj pozostały przepastne ścianki skalne, zbudowane z wapienia płytowego. Obecnie podlegają procesom sukcesji, która przejawia się w postaci szybko postępującego zakrzaczenia i zalesienia, głównie przez różę polną, wierzbę iwę, brzozę brodawkowatą i klona jesionolistnego.

Północne i wschodnie zbocze kamieniołomu

porastają zarośla z udziałem głogu, śliwy tarniny i śliwy mirabelki.

Na szczególną uwagę zasługują odsłonięte, silnie zerodowane wychodnie skalne wapienia z formującymi się murawami inicjalnymi oraz interesującą fauną petrofilną. Ta część kamieniołomów, chociaż coraz bardziej zarośnięta podrostami drzew liściastych, przedstawia interesujący element krajobrazu kulturowego.

20.6 Łąki przed Hutą

Jest to rozległy teren przemysłowy, zajmujący ok. 64 ha. Występuje tu roślinność o charakterze ruderalnym, w które wnikają drzewa lekkonasienne, tworząc miejscami bardziej zwarte zagajniki brzożowo-sosnowe. W miejscach prześwietlonych lub otwartych występują storczyki: kruszczyk rdzawoczerwony a także mieszaniec *Epipactis x schmalachausenii*. W wilgotniejszych miejscach w zagajnikach pojawia się kruszyna, topola biała i wierzba łoża.

W części zachodniej występują warpie, porośnięte przez młode sosny i brzozy. W runie rosną pojedyncze okazy kruszczyka.

W miejscach odsłoniętych na podłożu piaszczystym występują gatunki muraw napiaskowych, np. szczotlicha siwa, goździk kropkowany, jasioniec i wiesiołek.

W części południowo-zachodniej stwierdzono niewielki płat zubożalej murawy psammofilnej *Diantho-Armarietum*.

W części północnej obszaru, od strony ogródków działkowych występują zwarte zadrzewienia: dawna aleja z klonem srebrzystym o długości ok. 200 m. oraz zagajniki z brzożą brodawkowatą, czeremchą późną, jarzębiną i lipą drobnolistną, nawiązujące do silnie przekształconego grądu.

Obszar ten, będący terenem przemysłowym, nie posiada istotnych wartości przyrodniczych. Wyjątek tworzą stanowiska chronionego storczyka kruszczyka rdzawoczerwonego. Z tego m.in. powodu warto ocalić część południową jako otulinę leśną.

20.8 Starorzecze Kucelinki koło Huty

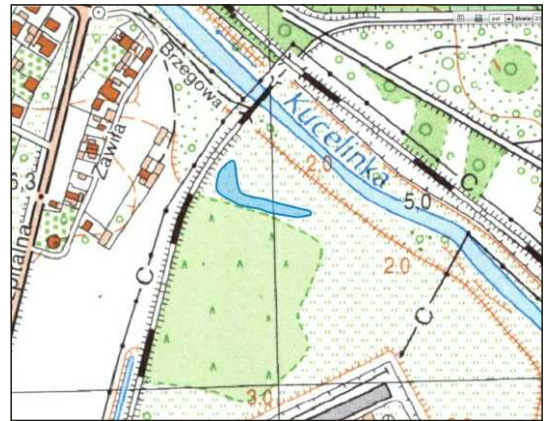
Zbiornik ma wymiary ok. 100-8 m. Część północna, głębsza i szersza, ma otwarte lustro wody.

Nad brzegiem rośnie wąski pas zarośli wierzbowych z nielicznym udziałem niewysokich drzew. Ponadto przy granicy z wodą licznie rosną tojeść pospolita, mozga trzciniowata oraz nielicznie kozłek lekarski i mietlica psia. Na chmielu zwyczajnym rosnącym przy brzegu stwierdzono pasożytniczą kaniańkę. W wodzie przy brzegu występują niewielkie płyty szuwaru szerokopalkowego, szuwaru ponikła błotnego z niewielkim udziałem manny jadalnej i turzycy sztywnej. W toni wodnej rośnie rdestnica pływająca, rzęsa trójrowkowa i mniej licznie - rzęsa drobna i moczarka kanadyjska.

Dogodne warunki do rozmnażania znajdują tu płazy, m.in. kumak nizinny i traszka zwyczajna (fot.).

Starorzecze wraz ze zwięzaniem się staje się coraz płytsze. Woda w nim zanika. Porastają go płyty szuwaru pałki szerokolistnej i szuwaru turzycy zaostrej z udziałem krwiściągu lekarskiego, wierzby uszatej, jeżyny fałdowanej i situ rozpięzchłego.

Stanowisko ma reliktowy, zanikający już charakter, ale jako miejsce rozmnażania płazów pełni znaczącą rolę w dolinie Kucelinki.

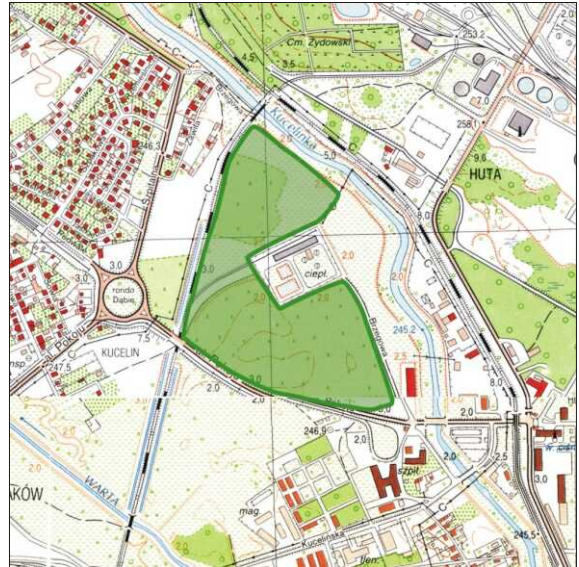

20.9 Zagajnik przy ul. Gołębiej

Jest to rozległy teren, o pow. 18 ha, zajęty przez zróżnicowane ekosystemy.

Dominują zbiorowiska ruderalne i łąkowe, rozdzielone na osobne części przez różnego rodzaju antropogeniczne zarośla. Zagajniki są utworzone przez brzozę brodawkowatą, czeremchę amerykańską, jesion wyniosłego, dęba szypułkowego i gruszę pospolitą, z niedostępnym podszytem, złożonym z derenia świdwy, głogu, derenia białego, wicio-krzewu suchodrzewu, wierzby iwy i białej, trzmieliny zwyczajnej, bzu czarnego, gruszy pospolitej i topoli białej.

Centralną część stanowiska zajmuje rozległa polana, zajęta przez zbiorowiska trawiaste. Rosną tu m.in.: trzcinnik piaskowy, marchew zwyczajna, ostrożeń polny, mydlnica pospolita, żmijowiec zwyczajny, pylenieć pospolity, rajgras wyniosły, turzyca owłosiona, kostrzewa czerwona, perz psi, wiechlina wąskolistna, kłobuczka południowa, bukwica pospolita, groszek żółty, rzepik pospolity, mietlica pospolita, kozibród łąkowy, kupkówka pospolita, gorysz pagórkowy, tojeść pospolita i chaber łąkowy. Na podkreślenie zasługuje bogate stanowisko pasternaku i krwiściąga. Na polanę wkraczają gatunki krzewiaste: klon jesionolistny, lilak pospolity, czeremcha amerykańska i śliwa tarnina.

Od strony torów tramwajowych (czyli Alei Pokoju) zachowały się resztki po wyciętym drzewostanie, utworzone przez modrzewia europejskiego, brzozę brodawkowatą, jarząba pospolitego, jawora, robinie, jesion wyniosłego, klona polnego, orzecha włoskiego i śliwę węgierkę. W podszyciu rośnie śliwa tarnina, dąb szypułkowy, czeremcha amerykańska, derenia świdwa, głóg i trzmielina zwyczajna.

Do najwartościowszych przyrodniczo miejsc należy małe zabagnione miejsce (opisane wcześniej jako starorzecze Kucelinki) i polana z dość licznym stanowiskiem motyla modraszka *nausitoxa* (fot.), związanego ściśle z krwiściągami lekarskim.

Rozległy, niezabudowany teren, dość dobrze izolowany od wielkomiejskiego i przemysłowego hałasu, stanowi jednak atrakcyjne miejsce do życia wielu gatunków zwierząt.

20.10 Zbiorniki przemysłowe Huty

Są to dwa duże zbiorniki wodne, przedzielone groblą. W toni wodnej masowo rośnie wywłócznik kłosowy, zajmując szeroki pas przybrzeżny i wypłylenia śródwodne, oraz rogatek sztywny i rdestnica kędzierzawa.

Wzdłuż grobli, w wodzie przy brzegu, występuje wąskim porozrywanym pasem szuwar tatarakowy i szuwar trzcinowy, oraz bardzo wiele różnych, słabiej rozwiniętych szuwarów, utworzonych przez kosaćca żółtego, ponikło błotne, mozgę trzcinowatą, sitowie leśne i turzycę zaostrzoną.

Na uwagę zasługuje przede wszystkim bardzo duży płat szuwaru wąskopałkowego, jaki zajmuje znaczną część jednego ze zbiorników. Stwarza tym samym potencjalną kryjówkę dla wodnych zwierząt, przede wszystkim ryb i ptaków.

W wodzie stawów żyje wiele gatunków ryb, dając wędkarzom cenne chwile relaksu. Korzysta też z tego rzadko spotykana wydra. Żyją tu m.in.: karp, kielb, krąp, leszcz, lin, okoń, płoć, sandacz, sumik karłowaty, szczupak i sum.

Można tu zaobserwować liczne kaczki, łabędzie, zimorodka, łyskę, kokoszkę i wiele innych. W okresie jesiennym zbiorniki stwarzają możliwość odpoczynku dla wielu wędrownych ptaków.

Zbiorniki są ważnym przyrodniczo miejscem, w pełni zasługującym na troskliwą opiekę.

